

sosyal

adalet

HAZİRAN 1965

15

AYLIK SİYASİ FİKİR DERGİSİ

27

MAYIS

PETROL

T.I.P. Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar
Diyor ki...

DOMİNİK OLAYLARI

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi

Muzaffer KARAN

27 Mayıs Gayesinden Uzaklaştırılan İhtilâl

Münir CERİD

Evet! Petrol Kanunu Bir Kapitülasyon Kanunudur

Ergin GÜNCE

Nisbi Artı - Değer, Tekeller ve Emperyalizm

Herbert ROTH

Çeviren: A. GELEN

İşin İnsana Uygun Nitelik Kazanması

Yücel KIVILCIM

Yabancıların Yerli Ortakları Veya Gerçek Sendikalara Çağrı

Mehmet OĞUZ

Dominik Cumhuriyeti

Behice BORAN

Karanlıkta Uyananlar

Cevdet KUDRET

Nâzım Hikmet

Yaşar TEVFIK

Halk... Doğrudan Doğruya Halk...

Kapak

Abidin DİNO

İz Desenler

A. DİNO - BALABAN

H. ZÜBER - M. SÖNMEZ

TÜSTAV

Olaylara Bakış

27 Mayıs — MİLLET YAPAR — «İNTAK-I HAK» — ŞECAAT ARZEDERKEN — DEMİREL'İN HEVESİ — ANALARIMIZ TEHLİKEDE — AĞALAR EĞLENİYOR — PETROL SAVAŞI — PARTİLERE HAZİNE-DEN YARDIM — GÜDÜMLÜ BARBARLIK — MOBİL YENİ BİR DÜDÜK KİRALADI — KIBRIS KONUSUNDA DEĞİŞİKLİK TÜRK-YUNAN GÖRÜŞMELERİ — GROMİKO ZİYARETTEN MEMNUN OLMAYANLARIN İKTİDARINDA GELDİ — AMERİKA VIETNAMDA GİTTİKÇE BATAĞA SAPLANIYOR — SON NATO TOPLANTISI VE ORTAYA ÇIKAN GERÇEK DURUM.

27 mayıs

27 Mayıs Devrim Hareketi'nin 5 inci yıldönümünü kutladık. Bu beş yıl içinde 27 Mayıs'ın nedenleri üzerinde pekçok söz söylenmiş pekçok tartışma yapılmıştır. Bugün artık memnuniyetle görüyoruz ki bu konuda bir açıklığa kavuşulmuştur. Gerçekten bugün artık 27 Mayıs'ın basit bir hükümet darbesi değil, fakat kapitalist gelişme metodunu reddeden sosyal muhtevalı bir hareket olduğu genel olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bizzat hareketin içindekilerinin bu şekilde düşünmemiş olduklarına bakarak böyle bir sonuç çıkarılmış olmasına şaşmamalıdır. Büyük tarihi hareketler, onları fiilen yapanların düşüncelerinden

müstakdil mânâlar kazanırlar. Meselâ Fransız İhtilâli'ni hiç kimse feodalizmi devirmek için yapmamıştır. Halk ta, onları yönetenler de sadece mevcut haksızlık ve kötülöklere karşı tepki göstermişlerdir. Fakat bu haksızlık ve kötülöklere karşı tepki feodalizm olduğu için neticede o yıkılıp gitmiştir. 27 Mayıs Hareketi için de aynı şey doğrudur. Ordu ve gençlik Demokrat Parti idaresinin sebep olduğu haksızlık ve kötülöklere karşı ayaklanmışlardır. Fakat bu haksızlık ve kötülöklere karşı tepki kapitalist gelişme yolu olduğu için, hareket bu yolun reddi anlamını kazanmıştır.

Olayları kısaca gözden geçirirsek mesele daha kolay görülür: Demokrat Parti idarecileri doludizgin bir kapitalist gelişme metodu izlemişlerdi. Bu me-

İçişleri bakanı başkanlığındaki «her mahallede bir milyon yetiştirmek» ibaresiyle en açık ifadesini bulmuştu. Ne varki, bu gelişme yolu zorunlu olarak birçok suistimallere sebep olduğundan yavaş yavaş demokrasiyi ilga etmek mecburiyeti doğmuştu. Meşhur basın yasaklarına ve parlamentonun bile baskı altına alınmasına böylece gidildi. 27 Mayıs Hareketi işte tam bu safhada yapılmıştı. Demek oluyor ki, kapitalist gelişmeye karşı bir tepkiydi. Bu niteliği, 27 Mayıs'ı izleyen olaylarda da buluyoruz. Gerçekten, 27 Mayıs'ı izleyen günlerde bankalardaki özel kasaların açıldığını, bankalardaki mevduatın çekilmesinin önlendiğini, servet beyanı usulünün konulduğunu ve nihayet pekçok kimsenin haksız mal iktisabı iddiasıyla mahkemelere sevk edildiklerini görüyoruz. Bütün bu hareketlerin kapitalizme karşı olduğunda hiç şüphe yoktur.

27 Mayıs anti-kapitalist olmakla beraber sosyalist bir devrim de değildi. 27 Mayısçılar bu konuda kesin bir tutum takınmamışlar, sadece diğer fikrin yani sosyalizmin de serbetçe ifade edilmesine ve örgütlenmesine imkan vermişlerdir. Gerçekten, 27 Mayıs'tan sonra toplumcuların üzerindeki o ağır baskı yavaş yavaş kalkmağa başlamıştır. Devrimin yaratmış olduğu bu hava 1961 Anayasasıyla da tam olarak perçinlenmiştir.

İşte bu nedenlerden dolayıdır ki, toplumcu akım 27 Mayıs Devriminin ve onun getirdiği Anayasanın en gerçek sahibi ve en içten ve güçlü savunucusudur.

millet yapar

Cumhuriyet gazetesinin açtığı «Millet Yapar» kampanyası halkça tutulmuştur. Başka türlü de beklenemezdi. Çünkü söz konusu olan, ülkenin savunma gücüdür. En yetkili ağızlardan, donanmanın beş yıla kadar çürüğe çıkacağı açıklanmıştır. Bugüne kadar ülkenin savunma sorunları yabancılarla değil, halkla kararlaştırılıyorsa, böyle korkunç bir durumla karşı karşıya kalmazdık. Ama zararın neresinden dönülse kârdır. Bundan böyle sadece yabancıların vermediğini değil, fakat vermeye talip olduklarında, özellikle savunma ve ekonomik gelişme konularında, millete yapmaktaki sayısız yararlar olduğu, umarız ki daha geniş çevrelerce anlaşılır.

«Millet Yapar» kampanyasını düzenleyenler, bunun Amerikan aleyhtarı bir hava taşımadığını belirtmek gereğini duymuşlardır. Anlaşıldığına göre, bu kampanyanın Amerikaya karşı bir girişim olduğunu düşünenler var. Nato'ya ve Cento'ya bağlı bir ülkede, «Millet Yapar» kampanyasının Amerikaya karşı bir girişim olduğunu düşünmek, en hafif bir deyimle, safdilliktir. Bilindiği gibi, Nato tarafından, (bunu

Amerika tarafından anlayımız), Türkiyeden askeri harcamalarını arttırması istenmiştir. Kaynaklarına göre zaten ağır bir yük teşkil eden askeri harcamaların, Türk ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri bilinmektedir. Nato'nun bu isteği, Türkiyenin bütün çevrelerinde olumsuz karşılanmıştır. Fakat Kıbrıs bunalımının gelişmesi, bazı gelişmeleri ortaya çıkarmış ve «Millet Yapar» kampanyası ulusal bir zorunluluk olarak belirmiştir.

Ne var ki, Nato'ya bağlı bir Türkiyede, bu ulusal zorunluluğun Amerikan aleyhtarı bir girişim niteliği taşıması, taşıyabilmesi imkânsızdır. Çünkü sonuçta Türkiyenin askeri harcamaları Nato'nun, yani Amerikanın istediği gibi, arttırılmış olacaktır. Öbür şartlar değişmemiş varsayılırsa, Türkiyenin artan yükü ölçüsünde, Amerikanın yükü hafifleyecektir. Bir kimsenin isteğine uygun davranarak, ona karşı bir girişimde bulunulduğunu düşünmek de mantığa sığmaz.

Fakat «Millet Yapar» kampanyasının Amerikaya karşı bir girişim olmadığını belirtmek için katlanan çabalar da bize gereksiz gibi görünmektedir. Önemli olan ulusal çıkarlarımıza uygun, ulusal çıkarlarımızı gerektirdiği şeyleri yapmaktır. Yapılanların şuna ya da buna karşı olmamasını baştan bir şart gibi ileri sürmek, bütün davranışlarımıza bir «bağımlılık» havası verebilir. Oysaki, herşeyden önce kurtulmamız gereken şey, artık iyice anlaşılmuş olması gerektiği gibi, bu bağımlılık havasıdır. «Millet Yapar» kampanyası, halkça derinden derine duyulan bu ihtiyaca uygun düştüğü için ulusal bir sorun olmuş, tutulmuştur. Çünkü ülkenin savunma gücü, bağımsızlığın teminatıdır. Öyle olmak gerekir. Ancak Nato'ya bağlı bir Türkiyede, bu teminatın gerçekleşemediği, bir açmaza düştükten sonra, anlaşılabilir bulunuyor. Türk hükümeti, kendi savunma gücünü, hem de uluslararası anlaşmaların sağladığı olanaklar yönünde, Nato'ya bağlı olması nedeniyle, kendi istediği gibi kullanamamıştır. O halde «Millet Yapar» kampanyası, gerçek anlamı, ancak Nato'ya, yani Amerikaya karşı bir girişim olduğu ölçüde anlamlıdır. Bu kampanya, tam bir bağımsızlık sağlama yolunda, Türkiyenin kaderini ellerinde tutanlara bir destek olabilir.

Ayrıca, gerçek bir ekonomik gelişme yoluna girmenin ilk şartı mutlak bir siyasal bağımsızlık olduğuna göre, bu hedefe yöneldiği ölçüde, «Millet Yapar» kampanyasının askeri harcamaları arttırma yönündeki etkisi de olumlu karşılanabilir. Bu nitelikteki bir kampanyanın kapsamı da, herhalde sadece beş yıl sonra hurdaya çıkacağı söylenen donanmanın takviyesinden ibaret kalmaz. Bağımsız bir Türkiye için Türk halkının fedakârca çabalara şevkle katılacağına Tarih tanıktır.

«intak-ı hak»

21.5.1965 günü Son Havadis Gazetesi, Çetin Altan ve annesinden ayırabildiği, baş yazısında CHP. nin sola açılışını söz konusu ediyor. Yazara göre CHP. hep seçip zamanlarında sola açılır, yabancı sermaye ve dış müdahale aleyhtarlığı yapar, ekonomik ve milli bağımsızlık taraftarı kesilir, böylece halkın oylarını almağa çalışmış. Bu defaki anti-empyrialist tutumun gerekçesi bu imiş.

CHP. gerektiği ve memleket menfaatlarının emrettiği kadar, bu istikameti henüz tutmamış olmakla beraber, bizce, olumlu yoldadır ve çok partili devirde ilk defa olarak bu kadar ileri adım atmış bulunmaktadır. Bu bakımdan Amerikan taraftarları, endişelerinde hayli haklıdır.

Fakat Son Havadis'in yukarıda bahsettiğimiz yazısında başka bir özellik var. Bilindiği gibi, gerici ve Amerikan taraftarı çevreler ötedenberi milli ve ekonomik bağımsızlık ve sosyalizm yönündeki her adımı ve hattâ her isteği, bir avuç «dikta heveslisi» aydının, ya da «sapık» eğilimlerin fantazisi sayarlar; bunu da ellerindeki bütün yayın vasıtaları ile bütün yurda yaymağa çalışırlar. Zaten toplumcu akım ve milli bağımsızlık hareketi karşısında bu lâflardan, bir de «Sovyet Ajamlığı» ithamından başka söyleyecek sözleri yoktur.

Bu defa ise, milli ve ileri adımların halktan olmak için atılmakta olduğunu yazıyorlar. Yani, halkın yaygın asıl eğiliminin bu istikamette olduğunu ve şu halde onun oylarını almak için bu eğilime uymanın istek ve iddialar ileri sürmenin zorunluluğunu kabul ediyorlar.

Buna, eski dilde «intak-ı hak» derler.

Ötedenberi toplumcuların iddiası budur işte. Toplumcu ve gerçek milliyetçi eğilim ve iddiaların kökü, büyük halk yığınlarının hayatlarına sıkı sıkıya bağlı istek ve düşüncelerindedir. Bunu bilen hakim çevreler ve sınıflar, bunun için halkın aydınlanmasına arayacak düşünce ve teşkilatlanma özgürlüğünü kısıtlamak için her çareye baş vururlar. Oynamak zorunda kaldıkları sahte demokrasibilik oyunu bile halkın hayat mücadelesini şaşırtıp önleyemez hale gelince onu da bir kenara bırakıp açık diktatörlük yolunu tutarlar. 27 Mayıs öncesinde bu yolu tutmak zorunda kalmışlardı ama hevesleri kursaklarında kaldı.

Fırsat bulsalar, aynı oyunu daha ustaca oynamak için, yapmayacakları yoktur. Ne var ki, halk kitlelerinin bütün zihinde kuvvetlerin bilimsel mücadelesi karşısında o heves ve ihtiraslar sönmeye mahkumdur.

Yoksa, fırsat bulsalar, «bir avuç dikta heveslisi» ancak «bir avuç sömürücü» arasından, «bir avuç Amerikan taraftarı» arasından çıkar.

şecaat arzederken

Türk-İş'in, Türk İşçilerinin aidatına Amerikan yardımını ekleyerek, yani helâle haram karıştırarak, gününü gün eden, bir kısım yüksek idarecileri bir de aylık dergi çıkarıyorlar.

Aslında yerli ve yabancı kapitalizm karşısında Türk işçilerinin emeğinin savunmasını yapması ve kurulu sömürme düzenine karşı savaşması gereken bu sözde işçi önderleri, hiç te meçhul olmayan sebeplerle, Türkiye İşçi Partisi ile ve ona mensup gerçek sendikacılarla uğraşmayı yeğ tutuyorlar. Mart ayı içinde giriştikleri kaba ve beceriksiz tertip, bir bakıma, bu gerçek sendikacılardan ne kadar çekindiklerini ve Türk işçisinin gerçek önderlerini bulmak üzere olduğunu anladıklarını meydana çıkardı.

O «ikinci İzmir suikastı» girişiminde ağızlarının payını tam almadıkları anlaşılın bu sözde sendikacılar aynı çabayı bu defa Türk-İş dergisinin Nisan 1965 tarihli 26. ncı sayısında da tekrarlıyorlar. O sayıda «Tip, İşçi Hareketini Nereye Götürmek İstiyor?» başlıklı bir yazı, bir de aynı sayfada çerçeve içinde «delil mi, işte delil» başlıklı bir fıkra var. Yazıyı okuyoruz. «...Tunç, KOZLU OLAYLARI SIRASINDA, TIP Genel Sekreteri Rıza Kuas'ın kendisine «Ne duruyorsunuz? Neden işçilere Zonguldak'a yürümelerini söylemiyorsunuz?» dediğini ve bu teklif üzerine ARALARINDA geçen konuşmayı açıkladı. Konuşma şöyleydi...» diyor ve İzmirde ve Ankarada o kadar gürültü ile yaymağa çalıştığı malûm sözleri tekrar ediyor.

Çerçeve içindeki fıkrada da şu meşhur delili veriyor:

«...İşte liderler toplantısında Rıza Kuas'ın Zonguldak olayları ile ilgili sözlerini tevile çalışan konuşmasının bandlardan çıkarılan metni.»

«Tarihi: 19 Mart 1965 Cuma

«Yer: Teksif konferans salonu

«Kuas devamla «...Ondan sonra, Zonguldak olayları cereyan ederken, genel sekreterin odasında konuştuğum sırada, Hükümet, kuvvetlerini oraya yığıyor. Bütün herkes, gazete'ler harıl harıl bize yükleniyor. Biz ne duruyoruz. İdare heyetindeyiz. Bir cevap veremiyoruz.»

Delil arayıp duranlara, bu sözler yetecek mi?»

Halil Tunç Seyfi Demirsoy iliclisinin mahiyetini henüz iyice anlamamış olanlara bu delil, bu sözler, gerçekten yeter de artar bile.

Yazıdan anlıyoruz ki, o kadar gürültüsü edilen korkunç sözleri Rıza Kuas, Tunç'un odasında ARALARINDA geçen bir konuşmada sarfetmiş. Öyleyse Halil Tunç'un «sahitler önünde» diye kuvvetlendirmeğe çalıştığı iddiası ilk adımda biraz zedeleniyor, demektir.

Delil diye, şahit olmadığı için, ortaya çıkarılan band'taki sözler de daha sevimli. Kuas «herkes bize yükleniyor. Biz ne duruyoruz? İdare heyetindeyiz. BİR CEVAP VEREMİYORUZ.» demiş. Bu da, Kuas'ın vaktiyle «Siz de neden işçiler hedefiniz Zonguldak demiyorsunuz.» «Evet, ordu ile çarpışmağa» gibi müthiş sözleri sarfettiğini «tevil yolu ikrarı» imiş.

Bu «delil» Tunç-Demirsoy ikilisinin nasıl birer müfteri olduklarını isbat eder.

Bu olay, Tunç-Demirsoy ikilisinin işçi önderi ve sendikacı niteliklerinden ne kadar yoksun bulduklarını meydana çıkarır.

Akılsızca ve beceriksizce yapılan bu tertip, bu işin arkasında bu işlerde hayli tecrübeli ve başarılı olan Millî Emniyetin değil, her yaptıkları işi yüzlerine gözlerine bulaştıran Amerikalıların bulunduğunu akla getirir.

Tunç-Demirsoy ikilisinin «Bizim TIP'le metod farkımız (sevsinler) vardır.» sözü bu işte sarfettikleri tek doğru laftır. Gerçekten, hakiki bir işçi örgütü olan TIP'in usulleri arasında tertip, iftira ve yalan yoktur.

TIP'e mensup sendikacılar ve TIP, geçen aylar içinde, Türk-İş'i ve Türk işçi sınıfını siyasi emellerle ikiye bölmek girişimleri ile itham edildiler. Böylece, yani Türk işçi sınıfının ve Türk-İş'in bir kesimini bu nitelikteki profesyonellerin elinde bırakılacaksa, çok yazık olur. TIP'li sendikacıların hedefi, Türk-İş'i bölmek değil, bu asalaklardan tamamen kurtarmak olmalıdır.

demirelin hevesi

AP. önümüzdeki seçimlerde iktidara gelirse memleketin başına neler getireceğini şimdiden, çeşitli vesilelerle, belli ediyor. Dış ticaret, yabancı yatırımlar, petrol ve yer altı servetleri, dış politika konularında en geri, tutarsız ve zararlı görüşler hep AP. den geliyor. Bunlara bir de iç politika ve Anayasa karşısındaki tutumu, en büyük yetkilisinin ağzı ile, eklendi.

AP. Genel Başkanı Süleyman Demirel İspartanın İslâm Köyünde yaptığı bir konuşmada komünistlikten ve komünistlerden söz açarak:

«...Bunlar kanunların boşluklarından değil, kanunların tatbik edilmemesinden istifade ediyorlar. Maalesef kanun tatbikatçısı olanlar da SOL baskıların tesiri altındadır. Ama bu böyle devam etmez. Komünizmle mücadele için özel ihtisas görmüş hâkim ve savcılar lâzım. Özel

mahkemelerin ihdası gerektir. Seçimden sonra AP. iktidara geldiğinde bütün bunlar birer birer olacaktır.» demiş.

Önce biraz geriye giderek bu dörtlü koalisyon hükümetinin kuruluş protokolünü hatırlayalım. Orada şöyle bir cümle vardı:

«Aşırı cereyanlarla, Anayasamızın teminatı altında bulunan fikir, vicdan ve basın hürriyetlerinin sınırları içinde, müessir bir şekilde mücadele etmek...»

Bir 'de bu cümlede sözü geçen ve ihlâlî Süleyman Demirel'in gücünün çok üstünde kalan Anayasa'nın 32. nci maddesine göz atalım:

«Hiç kimse, tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip, olağanüstü merciler kurulamaz.»

Aynı Demirel'e şimdi bir de, hiç hoşlanmadığı anlaşılın, Anayasa'nın başka bir hükmünü, 8. nci maddesini hatırlatalım:

«Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz. Anayasa hükümleri YASAMA, YÜRÜTME ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.»

«Açtavuk kendini buğday ambarında görür.» derler. Anlaşılın Bay Demirel Türkiyemizin tabii zenginliklerini ve Türk halkının yarattığı, yaratacağı değerleri yabancı dostlarına kolaylıkla sunacağı bir ortam içinde kendi başına iktidara gelmeyi, böylece istediklerini yapmayı kurmaktadır. Bunun için de elini uzatıp «bu, komünisttir.» dediği vatandaşın yakalanıp «özel ihtisas görmüş hâkim ve savcılar» dan kurulu «özel mahkemeler»e sevkini sağlamak lâzım. Çünkü başlangıçta sadece «sanık» olan vatandaşın komünist olup olmadığı, ancak normal mahkemelerde, normal muhakeme sonunda belli olur. Halbuki «kanun tatbikatçısı olanlar da sol baskıların tesiri altındadır.» Yani dâvaları açacak ve hükümleri verecek olanlara Bay Demirel'in güveni yoktur; onlara istediğini yaptırılmaktadır. Bu yüzden, yurt zenginliklerinin ve yurttaş emeğinin dışarıya aktarılmasına karşı duran yurtseverler zindanlara kapatılmıyor. Halbuki iç ve dış sömürme düzeninin tamamlanması ve kolaylaşabilmesi, bu gidiş hayır diyeceklerin sindirilmesine, sinmeyenlerin ezilmesine sıkı sıkıya bağlı.

Öyleyse? Öyleyse, gelsin her istenilenin yaptırılabilceği «özel mahkemeler», gelsin terör, gelsin geriye «karanlık devir».

Ama, bunlar olamaz Bay Demirel. Denenmiş, ve olamayacağı sabit olmuştur bu usullerin.

Anayasa'ya kulak asmayanların, onunla «baba-yasa» diye eğlenmeye kalkınların sonu iyi olmuyor.

olaylara bakış

Muhafiflerini sindirip susturmak için «tahkikat komisyonu» adı altında «özel mahkemeler» kurmaya kalkınlar, bir bakıyorsunuz, kendileri özel bir mahkemede muhakeme ve mahkûm ediliyorlar.

Kendilerini «izzet-i ikbalde serefraz» görerek, büyük bir tafra içinde sehpaları kurmaktan bahsediler, bir bakıyorsunuz, hiç ummadıkları bir zamanda o sehpalarla kendilerini karşı karşıya buluyorlar.

Ha, bir de şu var. İçinde bulunduğumuz milli uyanış, bu gibi sakat düşünce ve niyet sahiplerinin iktidara geçmesini hiç imkân vermeyecek gibidir.

analarımız tehlikede

Çetin Altan çok haksız ve iğrenç bir saldırıya uğradı. Amerikan tarafı gerici basın, toplumcu ve millî mücadelenin bu kıvrak ve ele avuca sığmaz kalemini kıramayacağını anlayınca, hiç değilse körletmek için, bu defa yazarın annesini ele aldı. Bir emniyet raporunun bir parçasını yayınlıyarak annesi hakkında hakaret dolu şeyler yazdı.

Çetin Altan ve Akşam gazetesi kendilerini, adam gibi, koruyorlar. Ayrıca iğrenç saldırı, her dengeli ve dürüst çevrede, haklı tepkiler uyandırıyor.

Bu saldırının dayandığı emniyet raporunun hakikaten mevcut olup olmadığı da tartışma konusu oluyor. Bu tartışma nedeniyle böyle bir rapor varsa yayınlanması isteğiyle sorulan bir soruya Başbakan Ürgüplü, «Millî Emniyet raporları yayınlanamaz.» diye karşılık verdi.

Peki amma, bu raporu iktidar partisine bağlı bir gazete yayınlamıştır. Şu halde, Başbakan'ın yayınlanamaz sözü, kendisi ve resmî merciler için müteber, fakat en büyük iktidar partisi için geçersiz.

Ortada, Çetin Altan'ın annesine hakareti aşan suçlar vardır.

Emniyetin, Son Havadis'in ısrar ettiği gibi, bir raporu varsa bu raporu Son Havadis'e veren, apaçaktır ki, emniyete mensup bir devlet memurudur. Bu kimse böyle bir raporu bir gazeteye vermekle, memuriyet vazifesini kötüye kullanarak, kanunların tayin ettiğinden başka suretle keyfi muamele yapmıştır. Çünkü hiçbir kanun veya nizam, kızılan ve başa çıkılamayan bir yazar hakkında yazılmış raporun basına açıklanması diye bir muamele tayin etmez. Ayrıca bu raporu basına veren memur siyasi saikle hareket etmiş bulunduğu için, cezasının üçte birden yarıya kadar arttırılması gerekir. Yani ortada T. Ceza Kanununun 228. inci maddesine mükemmelen uyan bir suç vardır.

Kaldı ki, bu memur memuriyeti sebebiyle kendisine tevdi kılınan veya itilana rastlayan bir vesikayı başkalarına vermiş, böylece yayınlanmasını temin etmiştir. Bu da T. Ceza Kanununun 229. uncu maddesinde ifadesini bulan bir suçtur ve bu suçun bütün unsurlarını haizdir.

Aksi ihtimalle, emniyetin Çetin Altan hakkında böyle bir raporu yoksa, Son Havadis gazetesi resmen memur olmadığı halde, memurmuşçasına, tamamen sahte bir varaka (emniyet raporu) tanzim etmiş, bunu yayınlamış ve bu tanzim fiilinden hem umumî hem hususi mazarrat doğmuştur. Bu eylem, T. Ceza Kanununun 342 nci maddesi delâletiyle 339 uncu maddesine tam uyan bir evrak sahtekârlığı suçudur.

Her iki halde Çetin Altan'ın veya annesinin şahsi dâvasına lüzum bırakmayan, hükümetin savcılar vasıtasıyla takip etmesi mümkün suçlar karşısındayız. Bu durumda Çetin Altan'a ve annesine şahsi dâva açılmasını tavsiye etmek, yeterli değildir. Devlet sırrı fashedilmiş, veya Devlet evrakında sahtecilik yapılmıştır. Âciz olmayan bir hükümet önce Devlet'e karşı işlenmiş bulunan suçları takip etmeli, suçluyu meydana çıkarıp cezalanmasını sağlamalıdır.

Bir de, takip ve rapor edeceği insanların anneleri ile ilgili uydurma dedikoduları bir resmî rapora yazacak seviyedeki emniyet memurlarının sebebiyet verdiği bu ve benzer facia'lar üzerinde düşünmek gerekir. Hesap etmek lâzımdır ki bu raporu -varsa- kaleme alan adam İstanbul gibi bir ilde ve de basın masasında hizmet (!) görmüştür. Daha başka nice siyasi polis mensupları, hele nice taşra illerinde, ne raporlar vermişlerdir ve bu raporlara dayanarak nice aydınlar, nice vatandaşlar süründürülmüş, tevkif ve mahkûm edilmiştir.

ağalar eğleniyor

Geçirdiğimiz ay içinde Toprak Reformu Kanun Tasarısı, beklenmedik bir yola sokuldu. Önceki hükümetin getirdiği, ve reform niteliğinden çok uzak, tasarısı bilindiği gibi- karma komisyon kurulmadığı için bütün komisyonları dolaşmağa mahkûm edilmişti. Bu defa, birden bire, bir karma komisyona sevk kararına varıldı.

Amâ bu karma komisyon' o reform niteliğinden uzak tasarıda bile, hükümetin değişiklik teklifleri ile meşgul olacak. Tarım Bakanının bildirdiğine göre tasarıda beş madde tamamen çıkarılacak ve yirmi maddede de değişiklikler yapılacaktır.

Anlaşılan şudur:
İktidardaki gerici koalisyon, köylünün toprak isteklerinin gittikçe arttığını ve Türk köylüsünün «aşalık nizamını aşmağa karar verdiğini» farketmiştir.

Bu durumda, yaklaşan seçimlerde toplumcu ve milliyetçi hareketin «köylüye toprak» şiarının köylü oylarında büyük hareket meydana getireceğini ve sahte-dinci telkinlerin, ya da komünizm ithamlarının, bu hareketi durdurmaya yetmeyeceğini de pek güzel görmüştür. Bunun için «toprak reformunu da biz yaptık» aldatmacasını sürebilmek, ama bir taraftan da köylüye toprağın zerresini tattırmamak yolunu tutmuştur.

petrol savaşı

«Keşke Hep muhalif Kalsalar»

Geçen haftalardan birinde C.H.P. lideri İnönü Gazetecilere Petrolün Millileştirilmesi taraftarı olduğunu söyledi ve C.H.P. nin programının bunu emrettiğini söyledi. Gerçekten C.H.P. programında böyle bir hüküm vardır Ancak bu hüküm, Beşinci Maddenin A fıkrasının 7 nci bendi Devletleştirme'den çok İran tipi, uygulamalar düşünülerek konulmuştur. Çünkü bendin sonunda (Şahsi Teşebbüsle ortaklık caizdir) denerek, daha çok bir yabancı şirketle ortaklık şeklinde Devlet işletmesi hedef alınmıştır. Bu da olağandır, çünkü C.H.P. tıpkı eski D.P şimdi ki A.P gibi Petrollerimizi kendimiz bulup işletebileceğimize inanmamaktadır. Yine şahsi teşebbüs adı altında yabancı bilgi ve sermaye bu kilit sektörde söz sahibi olacaktır. Bu gün bütün, yurtseverlerin birleştiği «Petrol de tam devletleştirmeyi» programına kayıtsız şartsız koyan tek parti T.İ.P. tir.

Bir diğer önemli nokta, C.H.P. nin Milli çıkarları nedense iktidarda unutup, muhalefetle hatırlamasıdır. Muhalif parti olarak C.H.P. bu günkü petrol kanununa ki kapitülasyon olduğuna kimsenin şüphesi yoktur, şiddetle karşı çıkmıştır. Sonra zaman geçmiş C.H.P. diğer partilerle veya tek başına iktidale geçirmiş, petrol kanununu değiştirmek veya kaldırmak şöyle dursun eldeki kanunu petrol şirketleri aleyhine ne kadar çekmek mümkünse o şekilde yorumlayan, milli petrol davasını savunanları komünistlikle suçlayan ve en tuhafı C.H.P. nin bütün gücüyle yerdiği petrol kanunu B.M.M. ne getiren Adnan Menderes hükümetinin ozamanlar ekonomi ve ticaret bakanı olan Fethi Çelikbaş'ı petrol işlerine bakan Bakanlığın başına getirmiştir. İnönü petrolde milli menfaatleri baltayan bu Bakanından iki sene vazgeçememiş, Bakanlıktan uzaklaşınca da onu Meclis Grup Başkanlığı ile taltif ederek hatırlamış

tır. Şimdi bu C.H.P. ve onun lideri İnönü gençlik, namuslu kalemler harekete geçince, işçiler «Petrol Devletleştirilmelidir» deyince kendi uygulamalarını unutup bu kampanyayı kendi oy sandıklarına kanallize etmek isterler.

Ya Hükümet!...

Milletin çıkarını görünce nasıl şahlandığını da bu vesileyle gördük. Millet petrolüne sahip çıkıp, Genç Cumhuriyetimizin ümidi gençlik çıkarıcıların maskelerini bir bir indirmeye başlayınca Hükümet ne yapacağını şaşırды. Zaten bugünkü Hükümet kadar acayip bir yürütme organına ne yeryüzünde ne de dünya tarihinde rastlamak güçtür. Hükümet yanar yakılır, kimden? Radyo idaresinden.. Beklersiniz öyleyse bu tarafsız Radyo İdaresi değiştirilecek.. Yoo ne münasebet Radyo İdarecileri yerinde kalır, ama hergün bir Bakan Radyo Yöneticilerini yerer... Hükümet gelir, kendi emrindeki İstanbul Emniyetinden yakar. Onun hakkında Meclis'ten soruşturma hey'eti teşkiline ilgili bakan olumlu oy verir... Enerji Bakanı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdüründen dert yanar... kime? Bastına ve Meclise... Ama onu değiştiremez. Bu durumda Bakanın istifası gerekir, bu da olmaz. Böyle olunca da herkes «bu nasıl hükümet?» diye hayret içinde düşünür kalır...

Petrol kampanyası karşısında da hükümet bir acayip kaldı. Adalet Bakanı Millileştirmeden söz açarken, Ali Can yabancı ortaklıklardan dert yanarken, Mehmet Turgut bu kapitülasyon petrol kanunundan bile hoşnut görünüyordu. Amerikan şirketlerinin eski ortağı Süleyman Demirel'e göre ise «yabancı şirketlere verilen haklar kanun'a almır» dı, yoksa «bu bir gasp olurdu». Süleyman Demirel ne hukuku ne kanunu biliyordu. Yukarıdaki sözlerin baş-

olaylara bakış

ka yorumu olamazdı. Bay Demirel'e göre «Süveyş kanalını Devlet'eştiren Nasır bir gâsıptır», Bourgiba, Bin Bella birer gâsıptı. Bu fakir ülkeleri yağma eden mezarlık soyguncusu yabancı şirketler haklıydı, bu soygunculuğa son verenler «gâsıp» tı, yani bir nevi yol kesip adam soyan kimselerdi. Demirel Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarını, Atatürk'ün ilk devletleştirmelerini her halde okumamış ya da yabancı şirket çıkarlarını korurken gözleri o kadar kararır ki Millî Kurtuluş Hükümetinin ilk yaptığı şeylerin yabancı soyguncuları zararsız hâle getiren devletleştirmeler olduğunu unutmuş.

Petrölün millileştirilmesi bugünkü iktidar ve Meclisteki muhalefet partilerinden beklenemez. Ama yabancı ortaklıkları koruyan, millî müteşebbisi «yurdumuzda yurtsuz bırakan» bugünkü kanun ve uygulamalar mutlaka değişecektir. Bunun karşısında duranlar millî çıkarları bir tarafa kendi siyasal çıkarlarını bile göremiyen... göremeyecek kadar yabancı nimetlerle beslenmiş ve onların yönettiği siyaset ve basım organlarıdır.

partilere hazineden yardım

Partiler Kanununa yapılan bir ilâveyle Hazine-den partilere her yıl paraca yardım yapılması prensibi kabul edilmiştir. Yardımın miktarı son seçimlerde alınan oy miktarına göre değişmektedir. Yalnız, son seçimlere girmemiş olup ta, TBMM inde gurubu bulunan, yani en az 10 milletvekili veya senatörü bulunan partiler de asgari had olan 500 000 lira alabileceklerdir.

Partileri para babalarının nüfusdan kurtaracak böyle bir yardımı, elbette ki, olumlu karşılamak gerekir. Hiç değilse böyle bir usul denenmeye değer. Ancak mevcut hükmün çok olumsuz bir noktasını önemle belirtmek isteriz: Maddeye göre, Türkiye İşçi Partisi bu yardımdan faydalanamayacaktır. Halbuki bu parti, Seçim Kanununun öngördüğü örgütlenme şartın fazlasıyla yerine getirerek, seçimlere girme hakkını kazanmış bulunmaktadır. Partilerin en büyük masraflarının seçim masrafları olduğu gözönüne alırsa, seçime girme hakkını kazanmış olan partilerden birini hazinece yapılacak yardımdan mahrum bırakmak, hiçbir şeyle izahı mümkün olmayan, açık bir haksızlıktır, bir skandaldır ve Anayasamıza aykırıdır.

Kaldığı mesele sadece İşçi Partisi açısından da bakmamak lazımdır. Herde aynı durum, kurulacak diğer bir parti için de bahis konusu olabilir bu sebepten kanunları objektif olarak yapılması prensibinden şaşmamak ve ayrıca mantık icablarına hürmet etmek

yalnız dürüstlük icabı değildir, aynı zamanda en emniyetli yoldur da. Bu açık haksızlık ve mantıksızlığın Senatoda tashih edileceğini umuyoruz.

güdümlü barbarlık

Ankaralılar, 26 Mayıs akşamı, gene bir kuvvet gösterisine tamk oldular. Zâhiri hedef, gene kendi çıkardıkları DÖNÜŞÜM adlı gazeteyi kendileri satan, toplumcu üniversiteli gençlerdi. Sayıları otuz kırkı geçmeyen bir avuç bilinçsiz piyon, halkın ibret bakışları önünde, Anayasa ve devlet gücü tarafından teminat altında olduğu söylenen en ilkel hak ve özgürlükleri ayaklar altına alabildiler.

Gerçek anlamı artık herkesçe farkedilmiş olması gereken bu zorbalık gösterilerini, özellikle 27 Mayıs arifesinde girişilen bu «şimdilik» sonucunu, etraflı bir tahlile tâbi tutmak her halde gereksiz. Ama gene de bazı noktaları bir kere daha hatırlatmak istiyoruz.

Kendi başlarına, kimsenin yolunu kesmeden çalışan, ayrıca bu türlü zorbalık gösterileri karşısında masum bir görünüme bürünen bazı garip ve yakışık-sız meslek erbabı bile, zaman zaman, kaldırımları işgal, ya da işportacılık gibi suçlarla zabıta takibine mâruz kalmaktadır. Durum böyleyken, sürü halinde, namuslu vatandaşların en doğal hak ve özgürlüklerine saldıran, parasını verdiği gazeteyi vatandaşın elinden alıp parçahyan, üstelik onu tekmiyen azdırılmış zorbalarm, tecâvüze uğrayan vatandaşın aleni çağrısına bile kayıtsız kalmış polisin gözü önünde «derayı faaliyet» edebilmesi, hem de 27 Mayısın beşinci yıldönümüne, Anayasa bayramında acı acı düşündürülecek bir şeydir.

Bütün bunlardan sonra, saldıranların değil, saldırıya uğrayanların sonradan serbest bırakılsalar da halkın gözleri önünde polisçe götürülmesi, devlet gücünün dörtlü koalisyon idaresinde ne derecede isabetle kullanıldığı konusunu, bir kere daha, tartışma sorunu yapabilecek niteliktedir.

mobil yeni bir düdük kiraladı

Petrol Kanununda halkın yararına olacak bazı değişikliklerin yapılmasını özliyen gerçek milliyetçi bir akım Türkiyede kamu oyuna mal olmağa başladı ya; hele hele seçimlerin yaklaştığı bugünlerde reformcu görünmeğe çalışan bazı siyasiler «Petrolümüzü kendimiz işletelim» sloganını paylaşamaz hale geldiler ya; halkın bilinçlenip uyanmasına yol açacak bu

kampanyaya karşı Meclis ve Parlamento içindeki düdüklerini yetersiz bulan emperyalistler ve uşakları da, gündelik mücadelelerinde daha kullanışlı olabilecek yeni bir silâha baş vurmakta gecikmediler.

Amerikada sendikacılığın tröstlerin elinde, mali gücü daha az olan işletmeleri yok etmek için nasıl âlet edildiği çok söylenmiş, çok yazılmıştır. Aynı oyunu bugün Türkiyede oynamaya hazırlanıyorlar.

«Petrol Kanununu Değiştirme» kampanyasını yaratmış ve bugün de yürütmekte bulunan TPAO nun da eleştirmelerden arınmış bir kurum olamayacağını elbet biliyoruz. Geri kalmış, Batının kapitalizmine heves edip devlet eliyle zengin yetiştirmeğe çalışan bir ülkede yolsuzluğun, sömürücülüğün girmedığı bir tek kurum bulunabilir miymiş ki? TPAO nun çalıştırdığı işçileri sömürdüğünü öncelikle geçen yaz Türkiye Petrol İşçi Sendikaları Federasyonu Başkanı Mehmet Kılıç kamu oyuna duyurmuştu. O zaman TPAO Yöneticileriyle bu Federasyona karşı işbirliği yapan bir sendika çıktıydı ortaya. Bu Ziya Hepbir adında birinin Petrol-İş Sendikasıydı.

Türk-İş'in Batmandaki kirli eli olarak çalışan Petrol-İş, gerçek sendikacılığa karşı Türk-İş Yöneticileri ve Hükümetin işbirliğiyle tertiplenen bir suikaste, TPAO ile birlikte, maşa olarak kullanılmıştı.

TPAO nun hiç bir zaman işçiyi istismar etmediğini geçen yaz bar bar bağırması bir Ziya Hepbir, bugün, aynı TPAO ya savaş açıyor. Ve bunu bütün örgütüne telkin edip, bir yandan da savaş bildirileri yayınıyor. Bu, TPAO nun yabancı şirketlere, özellikle Mobile karşı giriştiği yoğun kampanyayı yıpratmağa yönelmiş bir tertiptir. Çıkarlarına dokunan gerçeklerin gizlenmesini istedikleri zaman milliyetçiliği dillerine dolayanların, halkın yararına olacak gerçek bir milliyetçilik savaşında, yani ak koyunla kara koyunun ayırt edileceği «millet günü» gelip çatığında, düşmanla iş birliği edeceğini bir daha ortaya koyan bir tertip.

Amerikan petrolcülerinin bilerek ya da bilmeyerek düdüklüğünü yapan bu türlü sendikacılar, Türk işçisini kirli emellerine âlet edemeyecekler. Her şey bunu gösteriyor. Türk Petrol işçisinin gerçek lideri olduğunu bir çok kereler ortaya koymuş olan Mehmet Kılıç, Petrol sanayinin devletleştirilmesi konusunda gerçek milliyetçilere güven ve kıvanç veren sesini duyurmuştur.

kıbrıs konusunda değişiklik türk - yunan görüşmeleri

Kıbrıs sorununun su yüzüne çıkışından bu yana, bu sorunu bir Türk-Yunan ilişkileri çerçevesi içinde gören Türk hükümetleri; çözümün de iki ülke arasında olacağı tezini savunmuşlardır. Dar anlamda çerçevesi bu olan Kıbrıs sorunu için daha geniş ikinci bir çerçeve ise NATO'dur. Biraz da Türkiye'nin isteği dışında meydana getirilen Birleşmiş Milletler çerçevesi ise daha sonra hesaba katılıp kazanılmağa çalışılan bir alan olmuştur.

Fakat, öncelikle üzerinde durulan davranış Türk-Yunan ikili görüşmelerini gerçekleştirmeğe çalışmak olmuştur. Dünya kamu oyunu özellikle Batılı dostların desteğini alan Yunanistan ise; hayali olan ENOSIS için Birleşmiş Milletler ve Batılı dostlarına güvenmiş tir. Tabii, bu tutuma göre ikili görüşmelere bir türlü yanaşmamıştır. Türk hükümetleri, tek başlarına Yunanistan'ı görüşme masasına oturtamayınca; bu konuda NATO üyelerini zorlamak yoluna gitmiş ve 11-12 Mayıs'ta Londra'da toplantıya gelen Dışişleri Bakanlarını bu konuda inandırmıştır. Askeri bakımdan NATO'nun en ağır yükünü yüklenen Türkiye'nin, gözünün bir hayli açılmış olduğunu görüp endişelenen NATO üyeleri; şımarık üyeleri Yunanistan'ı çal-yaka Türkiye'nin karşısına oturtmuşlardır. Yunanistan Dışişleri Bakanı Kostopulos'u Hasan Işık'ın karşısına oturmaya zorlayan nedenlerden biri de hiç şüphesiz Yunan kamu oyudur. Önce İngiliz emperyalizminin daha sonra Amerikan emperyalizminin Arap saçına çevirip bu iki komşu ülkenin başına sardıkları Kıbrıs sorunu; Yunan halk oyunu gerçeklen bezdirmiştir. Londra'da NATO toplantı öncesi ve sonrası yapılan iki görüşmeden somut bir sonuçun çıkmıyacağı açıktı. Ve böyle de olmuştur. Başarılan tek nokta; Küskün komşu durumunun son bulması ve görüşmelerin Elçiler seviyesinde devamıdır. Bu zamanla bir anlayış havası getirir ve içine Kıbrıs Türk ve Rum cemaatlarını da alan görüşmeler şeklini alırsa çözüme doğru olumlu bir adım atılır. Türk hükümetleri İnönü'nün formüllediği taktiğe göre sorunu yürüteceklerdir. Bilindiği gibi İnönü «Bu bir mukavemet yarışıdır dayanan kazanır» formülünü Türk siyaseti için tez yapmıştır. Ama bu arada, mukavemeti biten Kıbrıs'lı Rum ya da Türk unsurların; hattâ Yunanistan ve Türkiye'deki bazı kuvvetlerin, işe nasıl bir renk verecekleri ise düşünmeğe değer bir konudur.

gromiko ziyaretten memnun olmayanların iktidarında geldi

Mayıs ayında Türkiye'ye 34 yıl ara ile ikinci bir Sovyet Dışişleri Bakanı geldi. Ve gelen Dışişleri Bakanı «Üçüncü bir ziyaretin bu kadar ara ile olmamasını temenni» ederek Türkiye'den ayrıldı. Doğrusu Gromiko'nun gelişi ile tarafsız bir sıkıntı içinde kalan bazı çevreler; Sovyet Dışişleri Bakanı Moskova yönünde havalanırken, ağır bir yükü sırtlarından atmış insanların ferahlığını duydular.

Bilindiği gibi Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında uzun yıllar süregelen soğukluk; Üçüncü İnönü koalisyonu günlerinde - ihtiyatlı bir politika ile - sona erdirilmişti. Kıbrıs sorununun büyük ölçüde nedenlik ettiği bu başlangıç; Başbakan İnönü'nün «kompleksiz» davranışının bir eseri olmuştu. Fakat, Batı'nın ve özellikle Amerika'nın Kıbrıs konusunda gösterdiği anlayışsızlığa ve bu sorunu şerefli bir şekilde çözüme çalışan Türkiye'nin içinde bulunduğu çıkmaza rağmen; Amerikan ve Batı'nın sağ basınında Türkiye aleyhinde yapılan yorumların sıklığı gözden kaçmıyordu. Düne kadar, kendilerinin gösterdiği ve izlediği yoldan sadık bir dost gibi harekette kusur etmeyen Türkiye; ilk defa kendi kendine hareket etmeğe başlamıştı. İhtiyatlı İnönü'nün, bir yandan Batı'ya teminat vererek bir taraftan gayet ılımlı bir şekilde başlattığı bu yeni politika içte de bazı çevrelerin açık memnuniyetsizliğini doğurmuştu. İnönü'nün iktidardan ayrılışı ile dörtlü koalisyonun iktidara gelişi nedenleri arasında bir Türk-Sovyet yakınlaşmasını da sayanlar için bu memnuniyetsizliği anlamak herhalde güç bir iş olmamıştı. Kendileri muhalefette iken bu yakınlaşmadan pek memnunluk duymayanlar; Gromiko Türkiye'ye geldiğinde iktidarda bulunuyorlardı. Ve görüşleri bugünden yarına değişmediğine göre bu ziyareti en verimli şekilde değerlendirmelerini beklemek biraz gerçek dışı bir istek olurdu. Ve tabii ziyaret gerçeklere uygun olarak başladı ve sonuçlandı. Ve iki ülke arasındaki ilişkiler Üçüncü İnönü koalisyonunun Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in Moskova ziyaretinin tipik bir tekrarı oldu. Bir olayın tekrarının bile bir gelişme olduğunu kabul edenler için bu tekrar da bir gelişme sayılabilir. Gromiko'nun ziyaretinin, yeni iktidar tarafından önemsenme derecesi; Mayıs başında Londra'da toplanan NATO Konseyinde ortaya çıkmıştı. Türkiye'nin bir çok defa tekrarladığı talebine rağmen NATO üyeleri Yunanistanı Türkiye ile ikili görüşmelere bir türlü razı edemedikleri halde; her nedense Gromiko'nun Türkiye'ye geleceği bir sırada iknayı başarmışlardı. Böylelikle, bir bakıma Türkiye NATO'ya sözünü dinletmiş ve Kıbrıs konusunda Türkiye'ye karşı olunmadığı havası yaratılmıştır. Bu hava içinde yapılan Gromiko ziyareti de sıcaklıktan

oldukça kaybettirilmişti. Bilindiği gibi; başta Amerika olduğu halde Batı'nı dostların Yunanistan lehine yürüttükleri ENOSİS'i kabul politikasına karşı Sovyetler Birliği; Kıbrıs'ta iki cemaat varlığını kabul ettiğini, bağımsız ve tarafsız bir Kıbrıs'tan yana olduğunu ve bu devletin iki cemaatin hak eşitliğine dayanan bir Federasyon olabileceği tezini kabul ve ilân etmişlerdi. Bir bakıma Türk tezinin benzeri olan bu tez, aradaki buzların çözülmesinde büyük bir rol oynamıştı. Gromiko bu tezi Ankara'da bir defa daha tekrarladı. Fakat, «Kıbrıs Türkiye'nindir» dese bile, bir kulp bulmağa çalışacak olan sağ çevreler; Batı ile işleri yeniden düzenledikleri kanısı ile lehimizdeki bu ifadeyi önemsememeğe çalıştılar.

Gerçekçilikten ayrılmamak gerekirse; iç sorunlarımızda ayrı görüşü savunan iki siyasi gruplaşmanın varlığı kabul edildiği kadar, dış sorunlarımızda da oldukça farklı görüşü savunan iki siyasi gruplaşmanın varlığı kabul edilmelidir. Bunlardan birincisi: Petrollerin ve madenlerin yabancı şirketler tarafından işletilmesini, yabancı sermayenin yurdun her yanında alabildiğine yerleşmesini, yerli sanayi adını yabancılarla işbirliği yapan bir montaj sanayiciliğinin gelişmesini, başta toprak reformu olmak üzere bir çok reformların yavaşlatılmasını hatta hiç yapılmamasını açıkça benimsemektedir. İç sorunlarımızda böyle bir siyasetin yürütücüleri olanlar Dışta da kayıtsız şartsız Batı ve Amerika politikasından ayrılmamak tarafıdır. Bu görüşün dışında kalan ikinci siyasi gruplaşma ise; içte kendi eğilimlerine göre birinci gruplaşmanın karşısını savunmakta; dış politikada ise çok taraflı ilişkilere dayanan, kişiliği olan milli menfaatleri ön plânda tutan bir politikayı savunmaktadır.

Bu durum böylece tesbit edildikten sonra; Gromiko'nun ziyaretini değerlendirmekte de, partileri ile ve diğer kurumları ile, iki ayrı tutumun ortaya çıkacağı tabiidir. Sovyetler Birliği ile yakınlaşma ve dostluk havasının, Türkiye'nin milli çıkarları göz önünde bulundurularak daha hızlı bir şekilde gelişmesini istemek; bir genel politika anlayışının bir kısmıdır. Bu politikayı izlemek istemeyenlerin en fazla yapabilecekleri iş; bu iki komşu arasındaki yakınlaşma ve dostluk gelişmesini ağırlaştırmaktır. Bunu ellerinden geldiği kadar yapmağa çalıştıklarını da gizlemedikleri bir gerçektir. Ama dünya barışı ve Türkiye'nin milli gerçekleri karşısında, bu gayretlerini ne kadar sürdürebileceklerini de zaman gösterecektir.

amerika vietnamda gittikçe batağa saplanıyor

Amerikanın Kuzey Vietnam saldırısı devam etmektedir. Yedinci filonun uçak gemilerinden ve Güney Vietnamdaki hava üslerinden kalkan uçaklar, her gün kuzeyi bombalamaktadırlar. Amerikanın

resmi açıklamasına göre, bu saldırılar kuzeyden gelen asker ve malzemeyi durdurmak amacını gütmektedir. Fakat, haftalardır süren bombalamaya rağmen güneydeki savaşta bir azalma olmamış, aksine milîyetçilerin baskısı artmıştır. Bu da gösteriyor ki, savaşın tamamen kuzeyden idare edildiği ve beslenmediği iddiası bir değer taşımamaktadır.

Amerika kamu oyu - özellikle üniversite öğrencileri ve profesörler - Johnson idaresinin Vietnam politikasına aleyhtardır. Gazetelere gönderilen mektuplarla ve nümayişlerle hükümet tenkid edilmekte ve savaşa bir an önce son verilmesi istenmektedir. New York Times gibi ilımlı bir gazete dahi bu tenkidlere bir dereceye kadar katılmaktaydı. Bu baskıya karşılık, başkan Johnson 7 Nisanda Johns Hopkins Üniversitesinde bir konuşma yaptı. Senatör Morse, senatör Gruening ve bir çok başka kimse tarafından «samimiysiz» olarak vasıflandırılan bu konuşmada Johnson «ön şartsız» bir müzakere teklif etti. Konuşma dikkatle okunursa, ön şartı olmadığını iddia eden Johnson'un pek önemli iki ön şart koştuğu görülmektedir. Bir, Amerika Viet Kong la müzakere masasına oturmayı reddetmektedir. İki, Güney Vietnamın «egemen» bir devlet olarak kabulünü şart koşmaktadır. Her iki şart gerçeklere sırt çevirmektir. 1954 Cenevre anlaşmasıyla 17 inci paralel, seçimler yapıncaya kadar, geçici bir sınır olarak kabul edilmiştir. Güneyde savaşı yürütenler, memeketin büyük çoğunluğuna hakim olan Viet Kong ve siyasi kolu Millî Kurtuluş Cephesidir. Memleketin büyük bir kısmında fiili bir idare kurmuş bulunan bu teşkilatla müzakereye yanaşmamakla, müzakere fikrini reddetmek arasında hiç bir fark yoktur. Fransızlar da Viet Minh'le müzakereye yanaşmak istememişler, fakat sonunda buna mecbur olmuşlardır. Eninde sonunda Amerika Viet Kongla konferans masasına oturmak zorundadır.

Aslında Johnson'un konuşması, idaresine yöneltilen tenkidleri susturmaktan başka bir gaye gütmektedir. Nitekim bunda biraz başarı sağlamıştır. 9 Nisan tarihli New York Times, başyazısında Johnsonu övmüş ve «müzakere» teklifi reddedilirse gerçek suçluların kimler olduğunun ortaya çıkacağını bildirmiştir. Halbuki, Johnson'un konuşması bir müzakereye zemin olmaktan pek uzaktır. Aynı konuşmada Johnson, Kuzey Vietnam hava saldırılarının devam edeceğini söylemiştir. Böyle bir hareket samimi bir barış teklifiyle bağdaştırılmaz. Johnson Amerikanın «iyi niyet» ini göstermek için bir milyon dolar yardım vaadinde bulundu. Tabii Kuzey Vietnamın dize gelip aman dilemesi şartı ile. Bu teklif gereken cevabı almıştır: «Satılık değiliz».

13 Nisan günü Kuzey Vietnam bir müzakere planı teklif etti. Amerika bunu «asla kabul edilemez» diye reddetti. Şiddetle reddedilen planın iki ana maddesi, Cenevre anlaşmalarını hükümlerine döndürme-

si ve Millî Kurtuluş Cephesinin müzakerelere katılmasıdır. Özetle, Güney Vietnamlıların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi. Bunu müzakere zemini yapmamak için iyi niyetten yoksun olmak gerektir.

Johnson'un 7 Nisan konuşmasıyla kazandığı başarı kısa ömürlü olmuştur. Tenkidler biraz azalmış, fakat Kuzeye saldırıların devam etmesi kamu oyunda olumsuz karşılanmıştır. 17 Nisan günü on beş binin üstünde üniversite öğrencisi Amerikanın değişik yerlerinden Washington'a dolmuş ve büyük bir protesto gösterisi yapılmıştır. Aynı gün, Amerikanın belli başlı şehirlerinde üniversite öğrencileri protesto gösterileri ve yürüyüşler tertiplemişlerdir. Bir çok üniversitelerde bütün gece süren protesto toplantıları devam etmektedir. Üniversite öğrencileri ve profesörlerden gelen tenkidi dışişleri bakanı Rusk pek sert bir dille karşılamıştır. Amerikanın Uluslararası Hukuk Cemiyetinin toplantısında konuşan Rusk, profesörleri «saçmalık» la itham etmiş ve gerçeklere sırtlarını döndüklerini iddia etmiştir. Halbuki, gerçekleri gizliyen ve savaş sahasındaki gazetecilerin haber almalarına mani olan Amerikan hükümetidir. Bu olaylar Amerikan basınına kadar girmişti. New York Times Muhabiri Halbertsam «The Making of a Quagmire» (Bataklığa Saplama) ve Browne «The New Face of War» (Savaşın Yeni Veçhesi) adlı kitaplarında, haber alırken kendilerine yazılan baskıyı anlatmaktadırlar. «Bu kitaplarda, kendi gördüklerini resmi bültenlere tercih eden muhabirler yalan ve korkutma yoluyla yapılan açık baskı anlatılmaktadır» (New York Times, 29 Nisan 1965, eleştirme). Bu iki kitap hakkında bir eleştirme de The New York Review of Books adlı bir eleştirme dergisinde yayımlanmıştır. Bu eleştirmeyi beğenmeyen Beyaz Saray tarafından derginin başyazarına telefon edilmiş ve başkan Johnsonun nutuk yazarı Richard Goodwin, «bundan böyle Vietnam hakkında çıkacak kitapların eleştirmesinin Joseph Alsop gibi birisine yaptırılması» nı tavsiye etmiştir. (I.F. Stone's Weekly, 3 Mayıs 1965). Halkın gerçekleri öğrenmemesi için Johnson idaresi her türlü baskıya başvurmaktadır. «Ne kadar menfi olursa olsun, Amerikan halkı haberleri öğrenmek hakkını haizdir. Korkarız ki, halk haberleri ne tam ne de doğru olarak öğrenebilmektedir.» (George Beebe, Associated Press Yazarlar Cemiyeti Başkanı, New York Times, 21 Nisan 1965).

Amerikan kongresinde de tenkid sesleri yükselmektedir. Senatoda genellikle hükümetin sözcülüğünü yapan senato dışişleri komisyonu başkanı Fulbright bile Kuzey Vietnamla yapılan hücumların hiç olmazsa geçici bir süre için durdurulmasını tavsiye etmiştir. Senato Demokrat Parti grubu başkanı senatör Mansfield ve dışişleri komisyonu iki numara

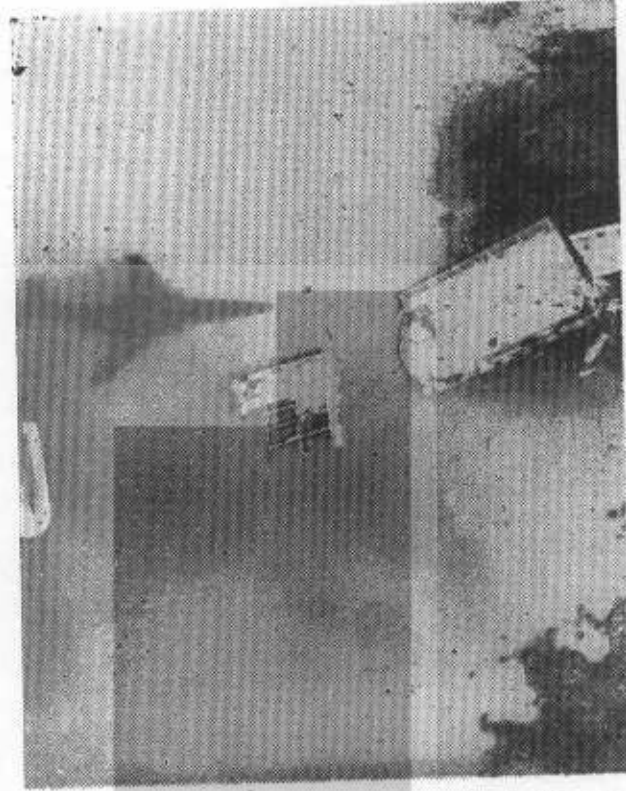
olaylara bakış

ralı üyesi senatör Aiken de hükümetin tutumunu tenkid etmişlerdir. Johnson'un tasvip edenler çoğunlukla Cumhuriyetçi Parti üyeleridir. Johnson idaresi Kongreden gelen tenkidleri de baskı yoluyla susturmağa çalışmaktadır. «Tenkidlerin azalmasının bir sebebi de Mr. Johnson'un yaptığı baskıdır.» (New York Times, 27 Nisan 1965). Johnson politikası aleyhinde konuşan kongre üyeleri Beyaz Saraya bir «ıkna» toplantısına çağırılmaktadır. Bu toplantılara çağırılanların bazılarının sesi bir daha duyulmamıştır. Örneğin, senatör Church hükümet politikasına aykırı tutumunu değiştirmiştir. «ıkna» toplantılarına çağırılmayanlar sadece senatör Morse ve Grueningdir. Johnson'a göre bu senatörler görüşlerinde pek aşırıdır ve «ıkna» edilmek kabiliyetinden yoksundurlar. New York Times'in yazısına göre, hükümetin tutumunu beğenmeyenler sadece seslerini yüksektenlerden ibaret değildir. Hatırlanacağı gibi, Tonkin olayları sırasında kongre Johnson'a olağanüstü selâhiyetler vermişti. Bazı senatörler bunu hatırlatarak, artık ellerinden bir şey gelmeyeceğini ima etmektedirler.

Adı geçen selâhiyete dayanarak, Johnson idaresi Kuzey Vietnam'a karşı savaş yürütmektedir. Ashında savaş ilân etme selâhiyeti Amerikan kongresine aittir. Verilen selâhiyet kayıtsız şartsız savaş açmak kistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han'ın Amerikaya olan kanlı saldırıyı savaş olarak vasıflandırmamaktadır. Her fırsatta, «daha geniş bir savaşa girişmeyeceğiz» demektedir. Savaşın büyük bir hızla genişletildiği bir sırada böyle konuşmak iki yüzlülüğün başka bir şey değildir.

Amerika, kendi müttefiklerinden gelen tenkid ve tavsiyelere kulak tıkamaktadır. Amerikan politikasını tenkid eden Hindistan Başbakanı Shastri ve Pakistan Cumhurbaşkanı Eyüp Han'ın Amerikaya olan ziyaretleri, «iş çokluğu» bahanesiyle, hiç te nazik olmayan bir şekilde tehir edilmiştir. Shastri'nin reaksiyonu pek sert olmuş, ziyareti tehir yerine iptal etmiştir. Kanada Başbakanı Pearson, Amerikayı ziyareti sırasında hava hücumlarının durdurulmasını tavsiye etti. Fakat bu da, Amerikalıların tabiriyle, sağır kulaklara çarptı.

Bu arada savaş bütün şiddetiyle devam etmektedir ve Vietnam'daki Amerikan askeri kuvvetleri hızla artmaktadır. Kendilerine muhafazakâr adını veren bazı çevreler kuzeye karadan da saldırmasını ve her ne pahasına olursa olsun Çin'in savaşa sürüklenmesini istemektedirler. Nükleer silâh kullanacağı söylentileri ısrarla dolaşmaktadır. 26 Nisanda bir basın toplantısı düzenleyen savunma bakanı Mc Namara, bir soruya karşılık olarak, «şimdilik nükleer silâh kullanmayı gerektirecek bir durum yoktur!», demiştir. Fakat, hükümet nükleer silâh kullanmayacağına dair teminat vermekten kaçınmaktadır.

Mayıs ayı başında Amerika'nın Dominik'e yaptığı açık tecavüz hareketi, Vietnam'da olup bitenlerin arka plânda kalmasına sebep olmuştur. Oysa bu zaman içinde de Kuzey Vietnam'a hava akınları devam etmiş ve Güney Vietnam'daki savaşlarda bir hafifleme olmamıştır. Fakat, Mayıs'ın ikinci yarısı başlarında Dominik'teki tecavüzün beklenen sonucu vermemesi karşısında; dünya kamu oyunu oyalamak için Amerika bir propaganda manevrasına başvurmuştur. Ve Başkan Johnson'un ağzından; «Kuzey Vietnam'a müzakere konusunda düşünme olanağı vermek için hava akınlarının durdurulduğu» açıklanmıştır. Belirsiz bir süre için durdurulduğu ilân edilen hava akınları ancak altı gün kadar sürmüş ve Bien Hoa üssündeki müthiş «kaza» dan sonra yeniden başlatılmıştır. Amerikanın Güney Vietnam'daki hava kuvvetine 40 kadar uçak ve sayısız cephaneye malolan Bien Hoa'daki müthiş yangını Amerika'lıların bir «kaza» olarak göstermeğe çalışması ise ayrı bir manevradır. Amerikan propagandası servisi, dünya kamu oyu karşısında böylesine büyük bir yenilgeyi kabul etmektense; olayı «kaza» olarak ilân edip bunca zararı sineye çekmeyi daha uygun bulmuşlardır. Saygon'un burmumun dibinde ve korumalı bir hava üssünde meydana gelen bu olay, Viet Kong'un Güney Vietnam'daki gücünü apaçık gösteren bir belge-olaydır. Ve Kuzeye yapılan akınları yeniden başlatacak kadar, Amerika'yı çile-

den çıkarmıştır. Amerikan emperyalizmi dünyanın her yanından gelen karşı koymaları nasıl bastıracağını artık bilememektedir. Bir açığı kapatmak için çevirdiği manevra, ikincisini su yüzüne çıkarmaktadır. Örtmeğe çalıştığı bir riyakarlığı, bir başka olayla büsbütün anlaşılacaktır. Mayıs biterken, Amerika'nın Güney Vietnam'da başına gelen son «kaza» da yeni bir hükümet darbesi teşebbüsü olmuştur. Bu darbeye diğerlerine benzemeyen yeni bir unsur olması Amerikayı oldukça endişelendirmiştir. Söylenişine göre 50 subayın tevkifi ile bastırılan darbeye, iki Viet Kong taburunun işbirliği ile teşebbüs edilmiştir. Gün gelecek böyle bir darbe başarıya ulaşacak ve Saygon'un kapılarına kadar geldiği halde; müzakere masasına oturmamakta ısrar ettiği Viet Kong'u karşısında bulacak. Bilindiği gibi; emperyalistlerin son kaleleri olan şehirler, Millî kurtuluşçu gerillaların en son girdikleri vatan parçalarıdır. Güney Vietnam'da da bu böyle olacak Millî Kurtuluş cephesi askerleri en sonunda Saygon'a gireceklerdir.

son nato toplantısı ve ortaya çıkan gerçek durum

Son NATO toplantısı ve ortaya çıkan gerçek durum.

11-12 Mayıs günleri NATO Dışişleri Bakanları ilk defa Londra'da toplandılar. 4 Nisan 1949 tarihinde kurulan; Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtının kuruluş nedeni, kısaca: «Karşılıklı güvenlik ve savunma» şeklinde özetlendiği hatırlanırsa; bu toplantıda da «karşılıklı güvenlik ve savunma» konusunu ele alınıp görüşüldüğünü söylemek gerekir. Bu mantık, doğru gibi görünse de, bu toplantı için gerçeği anlatmaktan çok uzaktır. Ve bu mantığın doğru çıkmadığı, sadece bu toplantıda değil, son dört-beş yıldır yapılmakta olan Konsey toplantılarından anlaşılacaktır.

Gerçekten son dört-beş yıldır; NATO içinde sürekli bir anlaşmazlıktan ve hattâ buhrandan söz edilmektedir. Her geçen yıl, bu anlaşmazlıkları büyütmüş ve çatışmalar durumuna getirmiştir. NATO'nun kurulmasına nedenlik eden dünya koşulları ile günümüzün koşulları karşılaştırıldığında; böyle bir durumun ortaya çıkmasını doğal saymak yerinde olur. 1969 yılında sona erecek olan anlaşmanın, önümüzdeki dört yıl nasıl sürdürüleceği; ve özellikle, o tarihten sonra teşkilâtın ne biçim alacağı şimdiden çözümlü düşünülen bir sorundur.

En azından teşkilâtın bu günkü durumunu değerlendirerek, Türkiye yönünden aldığı biçimi göre bilmek için; kuruluşunu ve kuruluşu sırasında dünya durumunu kısaca gözden geçirmek gerekmektedir. Son zamanlarda, çeşitli çevrelerin bu teşkilât üzerinde yürüttükleri fikirlerin çelişmesi ve özellikle Tür-

kiye'nin NATO'ya giriş nedenlerinde anlaşmazlık; bu hatırlamayı zorunlu kılmaktadır.

İkinci Dünya Savaşının sona erdiği 1945 yılı ile NATO'nun resmen kurulduğu 1949 yılı arası; dünya tarihinin yön aldığı büyük sarsıntı yılları olarak kabul edilir. Öncelikle Avrupa kıtası ülkelerinin siyasi rejimlerinde büyük bir değişiklik meydana gelmiş; bu kıta ülkeleri kapitalist ve sosyalist ülkeler şeklinde ayrılmışlardır. Savaşın sonra dört yıl, bu ayrımın güçlenmesi sonucuna doğurmuştur. Bu arada Yunanistan'daki iç savaş batı ülkelerinin lehine sonuçlanmıştır. Avrupa dışındaki gelişmeler arasında en önemli olay; Çin'de Çan Kay Şek yönetimine son verilmiş olması ve 600 milyonluk Çin'in komünist bir yönetim altına girmesidir. Bunun yanı sıra; dünyanın en kalabalık ülkelerinin biri olan Hindistan'ın bağımsızlığına kavuşması ve bir çok Asya-Afrika ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerine katılması; o zamana kadar dünya hâkimiyetini ellerinde bulundurmakta abışmış kapitalist ülkeleri düşündürmeğe başlamıştır.

Savaş sonrası kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilâtının ise henüz; şu ya da bu oluşa yön verecek güçte bulunmaması; dünyaya yön vermek isteyen tarafları daha çevik ve etkin topluluklar kurulmasına itmiştir. Bu gelişme karşısında, nükleer silâh tekelini elinde bulunduran Amerika'nın, geleneksel; «kita dışına çıkmama» siyasetini terketmesi, olaylara yön veren güçlü bir etken olmuştur.

Durumun kendi aleyhlerinde geliştiğini ve bunu durdurmak gerektiğini ilk farkedene; tecrübeli birer sömürgeci olan, dört Avrupalı ülke olmuştur. İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda aralarına Lüksemburg'u da alarak 17 Mart 1948 yılında Belçika'nın başkentinde bir savunma paktı imzalamışlardır. Beş devletin imzaladığı bu pakt, NATO'nun çekirdeği olmuştur. George Washington'un «Avrupa'nın işlerinden ve Avrupa ile bütün dostluk anlaşmalarından uzak kalmaları» şeklinde formüllenen siyasi vasiyetine saygı duymaktan çok; elinde bulundurduğu nükleer tekele güvenerek, bu paktı uzak duran Amerika, Sovyetlerin bu tekele son verecek çalışmaları karşısında; Batı Avrupa ile birleşme yoluna gitmiştir. Ve Brüksel anlaşmasından bir yıl sonra Washington'da, beş Avrupa ülkesine; Amerika, İtalya, İrlanda, Danimarka, Norveç, Portekiz ve Kanada'nın katılması ile NATO anlaşması imzalanmıştır. Bunu 1950 yılında Federal Almanya'nın ve 18 Şubat 1952 yılında da Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya alınması izlemiştir. İşte NATO bu koşullar altında ve bu sıra ile kurulmuştur.

Geçen zaman içinde nelerin olup bittiğini ve nelerin değiştiğini incelemeyen önce Türkiye'nin Pakt'a girişi üzerinde kısaca durmak gerekir. İkinci Dünya Savaşı dışında kalmayı başarmış olan Türkiye, savaş sonrası dünya bölüşülmesi hareketlerinin de dışında kalmıştı. Bu arada, Amerika

olaylara bakış

ve İngiltere'nin örtülü vaatlerinden cüret alan Stalin'in; boğazlar üzerinde kontrol ve doğu vilayetlerinin bazılarının verilmesi isteği ile karşılaşmıştır. Bu haksız ve kaba isteğe gereken sert cevabı vererek, bu sorunu bir daha açılmamak üzere kapamıştır. Bazı çevrelerin, Türkiye'nin NATO'ya giriş nede-nini ısrarla bu kaba ve haksız isteğe dayaması, gerçeğin tam karşılığı görünmemektedir. Yukarıda açıklandığı gibi NATO, kendi varlıklarını topluca korumak ve dünyanın bir çok yerlerindeki çıkarlarını devam ettirmek kaygusuna düşen dört kapitalist ülke ve daha sonra nükleer tekelin sona erdiğini anlayan Amerika ve ona katılan diğer kapitalist ülkeler tarafından kurulmuştur. Ve Türkiye, bu teşkilâta; Stalin'in yersiz isteğinden tam yedi yıl sonra dahil edilmiştir. Bu bakımdan, Türkiye'nin NATO'ya dahil edilmesini sadece bu isteğe dayamak; bir yandan NATO'nun asıl kuruluş nedenini ihmal etmek, bir yandan da bu yedi yılı gözden uzak bulundurmamak demektir. Kaldı ki Yunanistan ve Türkiye'nin teşkilâta dahil edilmesi için imzalanan anlaşmanın girişi bunu açıkça göstermektedir: «Kuzey Atlantik bölgesinin güvenliğinin büyümesine imkân verecek olan; Yunanistan Kıralığı ve Türkiye Cumhuriyetinin Kuzey Atlantik Paktına katılması...» Maksat; «güvenlik bölgesinin büyümesi» dir. Bu bölgenin büyümesi için, fakir Türkiye'nin altına girdiği çok ağır askeri yükler, artık Türkiye Büyük Millet Meclisinde sık sık eleştirilen bir konu olmaktadır.

Evet, NATO'nun kuruluş nedeni ve kurulduğu devrin dünya koşulları çok değişmiştir. Bugün, 45 kurucu ile başlayan Birleşmiş Milletler 115 üyeli bir teşkilât olmuştur. Toplamı yirmibeşi geçmeyen Doğu ve Batı bloku ülkelerin yanı sıra; doksanı yaklaşılan ülke tarafsız bir dünya içinde yaşamaktadır. Nükleer tekel son bulmuş ve bu korkunç silâhi elinde bulunduran ülkelerin sayısı beşe çıkmıştır. Taşındıkları nükleer silâhları dünyanın herhangi bir yerine götürebilen füzeler; insanları uzayda dolaştıracak kadar gelişmiştir. Ve bu koşullar devrine giren dünya «bölgesel karşılıklı güven ve savunma» anlayışı yerine, bütünüyle güvenlik altında yaşamak zorunluğuna gelmiştir. Günün gerçeklerine uymayan, eskimiş bir kurumun yapısında anlaşmazlıkların hattâ çatışmaların çıkması bu bakımdan doğaldır. Bu, son toplantıda yaşanmıştır.

11-12 Mayıs toplantısının «karşılıklı güvenlik ve savunma» sorunlarından başka herşeyle uğraşması bu yüzdendir. Toplantıyı açan İngiltere Başbakanı toplantı sırasında meydana gelecek olan fırtınayı önlemek için «üyeler arasında karşılıklı bağımlılık» prensibini uzun uzun açıklamak zorunda kalmıştır. Bağımsızlığın her ülkenin kendi çıkarına çalıştığı ne kadar gerçekse «karşılıklı bağımlılık» hangi tarafın çıkarına çalışacağı ise o kadar bilinmez bir sorundur. Wilson şöyle diyor:

«İttifak için makul plânlara hazırlamak istiyorsak, bunun en önemli koşulu karşılıklı bağımlılığımızı iyi niyetle kabul etmekten ibarettir. NATO üyeleri karşılıklı bağımlılığın sonuçlarını kabul etmelidirler. Bu bir zorunluktur. İttifakı daha etken kılmaya ve onu geleceğin dünyanın ihtiyaçlarına uydurmağa gayret ediyorsak, karşılıklı bağımlılığın sonuçlarına katlanma isteğimiz zayıflamamalı, aksine kuvvetlenmelidir.»

Wilson'un bunları söyledikten sonra; Amerika'nın Vietnam ve Dominik'te giriştiği hareketleri onaylaması normaldir. Başka ülke halklarının sırtından uyulan bu «karşılıklı bağımlılık» prensibi İngiltere'nin çıkarları söz konusu olunca unutulmaktadır. İşte Wilson'un şikâyetleri:

«NATO çerçevesindeki askeri vecibelerimizin, sadece savunma bütçemiz bakımından değil, aynı zamanda döviz ihtiyacımız bakımından da bize çok pahalıya mal olduğunu açıkça söylemek zorundayım. Bu derece adaletsiz bir şekilde üzerimize yüklenmiş olan yükü taşımak istemediğimizi, esasen taşıyamayacağımızı bütün NATO üyeleri anlamalıdır.»

Wilson ayrıca Amerikan silâh tekellerinin bütün dünyaya silâh satmakta girişmiş oldukları yarıştan acı acı şikâyet etmiştir. İngiliz silâh tekelleri adına yapılan bu şikâyet, herhalde «ticaret ticarettir» prensibinden ayrılmayan Amerikan silâh tekellerini yarıştan alıkoymayacaktır.

Federal Almanya ise, toplantıya iki Almanya'nın birleştirilmesi ve komuta mevkilerinde Alman kontenjanının artırılmasından başka bir konu ile ilgilennemiştir. Fransa, NATO'nun Amerika karşısında bağımsızlığını savunmuş ve millî nükleer güç tezini tekrarlamıştır. Amerika'nın Vietnam ve Dominik siyasetini şiddetle tenkit eden Couve de Murville'in konuşması bazı çevreler tarafından bir «veda» mesajı olarak yorumlanmıştır. NATO'ya aynı gün giren Türkiye ve Yunanistan ise «karşılıklı güvenlik» bir yana «karşılıklı düşmanlıkla» gelmişlerdir. NATO'nun diğer ülkeleri tarafından bir masaya oturtulmaları ile sonuçlanan bu iki üyenin Kıbrıs tutumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Evet, kuruluşundan 15 yıl geçmiş ve bütün üyelerinin hem dünya ülkeleri karşısında hem birbirleri karşısında durumları değişmiş bir NATO vardır. Türkiye için sonuç: Millet Yapar kampanyasına girişmek ve Millî Savunma bütçesine 250 milyon liralık bir ek yapması şeklinde olmuştur. NATO biraz geç de olsa bir ülkenin millî çıkarlarının, dev kapitalist ülkelerin çıkarları içindeki durumundan çok daha önemli bir sorun olduğunu Türk halkına anlatmış bulunmaktadır. Dünyadaki millî kurtuluş hareketlerinin öncülüğünü yapmış olan Türk halkı, kendinden sonra en yakın dostun gene kendisi olduğunu bir defa daha anlamıştır.

27 MAYIS GAYESİNDEN UZAKLAŞTIRILAN İHTİLÂL.

Muzaffer KARAN

Birinci MBK üyelerinden
Emekli Yarbay

27 Mayıs ihtilâlinin nedenleri.

İhtilâle ait bir sürü kitaplar, broşürler ve çeşitli yazılar yayınlandı. Çuval çuval lâflar edildi. Yolsuzluklar, hırsızlıklar ve dikta rejimine ait hikâyeler anlatıldı. Nihayet, 27 Mayıs, kanlı kardeş kavgalarını önlemek maksadıyla yapılmış basit bir darbe hareketi şeklinde göstermek isteyenler oldu. Bu yılan hikâyesi halâ devam etmektedir.

27 Mayıs öncesinden günümüze kadar süregelen sosyal çatışma ve çelişmelerin temelinde ekonomik faktörlerin yattığına ve gerçek nedenlerin toplum düzenimizin alt yapısındaki çatlama ve çöktürmelerden ileri geldiğine parmak basılmadı. Gerçeklerden kaçıldı.

27 Mayıs ihtilâli, sömürülen bir çoğunlukla, sömüren bir azınlığın çatışmasından doğmuştur. Bozuk ve köhnemiş bir sistemi değiştirmek, Türk toplumuna yepyeni bir hayat felsefesi getirmek ve kiliğini kazandırmak için yapılmış bir ihtilâldir.

Kısacası, 27 Mayısın nedenlerini, yıllar boyu sömürülen yığınların ekmeğe kavuşma çabalarında aramak gerekir. Her çeşit hırsızlıkların, yolsuzlukların ve akla gelen bütün hürriyetsizliklerin kökleri, hep bu sömürme düzenleri içinde yoğunlaşır. Bu bakımdan, nedenlerin temel taşlarını daima ekonomik faktörler teşkil eder. Bugün dahi toplum düzenimiz, aynı nedenlerin içinde bocalayıp durmakta ve bir çıkış yolu aramaktadır. O halde, 27 Mayıs ihtilâli, bilhassa ekonomik yönüyle hâlâ devam etmektedir. Gayesinden uzaklaştırılmış, hedeflerinden saptırılmış, buna rağmen devam etmektedir. O, bir taşıp boşalmadır. Yatağını bulup duruluncaya kadar akışına devam edecektir.

Partilerin tutumları.

1. Adalet Partisi.

Gerçekte 27 Mayıs İhtilâli hiç bir partiye karşı yapılmamıştır. Ağlarla tokların, sömürülenlerle sömürülenlerin çatışmalarını önlemek, toplumumuzun muhtaç olduğu yaşama ve yücelme düzenini kurabil-

mek için girişilen hareketin karşısında zamanın iktidar partisi olan DP. bulunduğundan, ihtilâlin okları, bu partiye isabet etmiştir. Fakat AP., gene aynı bozuk ekonomik düzeni devam ettirme gayretçilikleri içindedir. 27 Mayısın nedenlerini unutmuş görünmektedir.

2. Cumhuriyet Halk Partisi.

Atatürk'ten bu yana toplum hayatımızda oluşmuş bütün sosyal ve ekonomik bozuklukların ve çatışmaların baş sorumlusu CHP. dir.

DP.yi hatalı istikametlere iten, çıkmazlara sokan CHP. dir.

27 Mayısı dejenerere ederek onu toplumsal hedeflerinden uzaklaştıran, DP. iktidarı yerine, kendi iktidarını kurmakla ihtilâli, bir burjuva ihtilâli şekline sokmak isteyen CHP. dir.

27 Mayısçıları çeşitli oyunlarla bölen, parçalayan, karşı karşıya getiren, dün beğenmediği, lekelemek istediği kişilere, bugün kapılarını açan, geçmişteki cambazlıklarını, gelecekte de tekrarlamak gayretleri içinde bulunan yegâne parti, CHP. dir.

Sözde halkçidir. Ama, çoktan halktan kopmuş, kökü boşlukta bir partidir.

Devrimciliği kimseye bırakmaz. Fakat, Atatürk'ün bıraktığı noktada yerinde saymaktan ileriye geçememiştir.

Devletçi görünür. Gerçekte bugünkü sömürme düzeninin tek yaratıcısıdır.

Sonradan meydana çıkan bütün partiler, CHP. nin etkilerini biçmektedirler. Rüzgâr ekenler, fırtına biçerler.

27 Mayısçıların getirdikleri Anayasa, plânlı ekonomi ve bütün reformları, CHP., kendisine mal etmek istemektedir. Çıkar yolu toplumculukta gören bu parti, şimdi bütün reformların şampiyonu rolündedir ve dejenerere ettiği 27 Mayıs'a bir cankurtaran simi di gibi sarılmaktadır.

Kısacası CHP., Atatürk'ten bu yana, memlekete faydadan çok zarar getirmiş, Türk toplum düzenini

SOSYAL ADALET

alt, üst ederek bugünkü çıkmaza sokmuş olan bir partidir. Artık CHP. ye inanacak, kanacak ve oyunlarına düşecek pek az kişi kalmıştır.

3. Diğer küçük partilerin politik hayatımızdaki rolleri, kısa süreli ortaklıklardan ileriye geçememiştir. İçinde bocaladığımız düzenin, karınca kararınca, üst çatlaklarını tıkama gayreti içindedirler.

Oysa, büyük çatlak temeldedir. Bugüne kadar bu çatlak temel üzerine kurulmak istenen binaların harçları bile tutmamıştır. Çünkü, gelmiş, geçmiş bütün iktidar partilerinin gerek bünyeleri, gerek zihniyetleri, 27 Mayıs Anayasasının ön gördüğü reformlar ve sosyal devlet ilkeleri ile taban tabana zıttır. Anayasamızın ilerici ve sosyal karakterine kıyasla, bütün iktidar partileri geride kalmış ve muhafazakârlık çemberini aşamamışlardır. Çünkü, o denli bir şapka, bu biçim bir kafaya uymamaktadır.

4. İşçi Partisi.

27 Mayısın temelinde yatan ekonomik zorunluklardan doğmuş yegâne halkçı partidir. Programı itibarıyla Atatürkçülük'ün ön gördüğü Devletçilik, Halkçılık ve Devrimcilik ilkelerini, Türk toplum düzenine en uygun ve en yararlı bir şekilde uygulamak isteyen bir partidir.

Anti emperyalist ve anti kapitalist ilkeleri ile, Atatürk'ün izinde yürüyen yegâne partidir. Tıpkı Atatürk gibi, her çeşit sömürücülüğün karşısında ve emeğin yanındadır.

Atatürk'ün Türk gençliğine bırakmış olduğu emanetleri, gençliğin hizmetinde bulunarak koruyacak, engelleri göğüsleyecek ve gericilik barikatlarını yıkarak aydınlık ufuklara doğru götürecektir nitelikte bir partidir.

İşçi Partisinin 27 Mayıs öncesiyle bir alış, verişi olmamıştır. O, 27 Mayıs Anayasasının partisidir. Bu sebeple, geçmiş devirlerin vebalinden uzaktır. 27 Mayıs'tan sonraki sabahların ufkunda parlayan, git-tikçe yükselen ve yükseldikçe Türk toplumunu aydınlatan bir ümit güneşidir.

Yıllardan beri Türk toplumunu ağalık ve derebeyliğin karanlıklarında kendi kaderi ile baş başa bırakmış olan diğer partilerimizin miyop gözleri, bu aydınlık karşısında elbette kamaşacaktır. Onu karartmak isteyeceklerdir. Ama güneş, balçıkla sıvanamayacaktır.

İnsafsızca sömürülen ve soyulan Türk Milleti, artık uykudan uyanmaya, gerçekleri görmeye ve değerlendirmeye başlamıştır.

20. inci yüzyıl Türkiyesinde mağaralarda yaşayanlar, yalın ayak, başı kabak çulsuz dolaşanlara karşılık, Hilton'larda oturanlar, lüks otolardan imneyenler, bir gecede fakir vatandaşın bir yıllık gelirinden fazlasını ziftlenenler vardır.

Fakir halkın, emekçinin, memurun alın teri ve emeği insafsızca sömürülmektedir. Bir avuç vurguncu, milyonların sırtından geçinmeye pervasızca devam etmektedir.

Fakat artık vatandaşın kafasında bazı gerçekler bilinçlenmeye, şekillenmeye başlamıştır. O, aydınlanıyor, karanlıklardan sıyrılıyor, yavaş yavaş bir millet uyanıyor.

27 Mayısın nedenleri yüzeye çıkıyor. Nedenlerin doğurduğu bir İşçi Partisi gittikçe büyüyor. Sömürme düzeninin kıldan ince, kılınçtan keskin köprülerini geçerek ilerliyor. Çeşitli iftira, tezvirat ve baskı barikatlarını, Anayasadan aldığı hızla göğüsleyerek aşılıyor.

Halkla el ele, halkla beraber, halk içinde ve halk için çalışmak.....

Büyük Ata'nın gösterdiği bu yolda yürüyebilmek mutlulukların en büyüğüdür.

Petrol tartışması bütün canlılığı ile sürüyor. Konu, artık milletin malı olmuştur. Birkaç ay öncesinin pervasız işbirlikçileri biraz daha dikkatli olmak zorunluluğunu duymaktalar. Artık ulu orta milli kaynaklar dâvasını savunanları kötülemeye cesaret edemiyorlar. Ancak, bu defa da «kanuni» olma lüzumu ortaya atılarak, bazı dolaşık anlatımlarla, durumun muhafazasına çalışıldığı gözden kaçmıyor. Ayrıca, Petrol Kanununun mükemmel olduğu ve aslâ kapitülasyon maddeleri taşımadığı yolunda bir savunma çeşidine de sıkça rastlıyoruz. Eğer kapitülasyon deyimini «bir devletin egemenlik haklarının kayıt altına alınması» şeklinde tanımlarsak, bu kanun, bal gibi bir kapitülasyon kanunudur. Bu yolda, kanunun belli başlı maddeleri bu açıdan ele alınmakta ve kapitülasyon kanunu niteliğini taşıyan yerleri gösterilmektedir.

EVET!

Münir CERİD

PETROL KANUNU BİR KAPİTÜLÂSYON KANUNUDUR.

Kapitülasyonun en güzel tanımını, değerli bilim adamımız Ord. Prof. Cemil Bilselden alıyorum. «Kapitülasyon, garbın şarkta aradığı imtiyaz rejimidir». Bu tanımlamanın ışığı altında, Petrol Kanununun niçin bir kapitülasyon kanunu olduğu kolayca gösterilebilir.

Bir defa kanun, bir yabancı, petrol tröstlerinin hukuk müşaviri bulunan Amerikalı Max Bañ tarafından hazırlanmıştır. Bu kanun hazırlayıcısının, maaşlı adamı bulduğu şirketlere faydalı olmaya çalışacağı elbette tartışma götürmez. Bir kanunun bu şekilde hazırlanması bile, onun niteliği hakkında bir «karine» teşkil eder. Fa-

kat biz, işin bu tarafına sadece bir dokunup asıl maddeler üzerinde duracağız.

I. Mülkiyet ve maksat

«Madde 2 — Bu kanunun maksadı, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının hususi teşebbüs eli ve yatırımlarıyla süratle, fâsılasız ve verimli bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesini ve bu maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dahilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan petrol ameliyatının aynı surette inkişafını sağlamaktır.»

Hususi teşebbüs kavramında, yabancı sermaye de kastedilmiştir. Bir ülkenin doğal kaynaklarının

yalnız yerli ve yabancı özel sermaye eli ile işleneceğini emreden bir kanunun, bağımsız hangi devletlerde geçerli olduğunu araştırmak yerinde olur. Bu madde, egemenlik haklarını kısıtlayıcı niteliktedir. Kanun gerçi 121. madde ile Devlete bazı haklar lütfetmiştir.

«Madde 121 - 1 — Halen Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından yapılmakta olan petrol ameliyatından jeolojik istikşaf dışında kalanları, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 150 gün içinde Hükümet tarafından bu maksatla kurulacak bir hükmi şahsa devrolunur.

2. Bu suretle kurulan hükmi şahıs, bu kanun muvacehesinde diğer hükmi şahıslarla aynı haklara sahip ve mükellefiyetlere tabidir.»

Fakat, ancak yıllanmış petrol devlerine tanıdığı kadar.

II. Tarifler

«Madde 3, fıkra 35 — Bu kanun tatbikatı için kurulan ve doğrudan doğruya Vekile bağlı olan teşkilata Petrol Dairesi denir.»

Türkiye Cumhuriyeti kanunları içinde, bir teşkilatı bir bakanın şahsına bağlayan bir başkası gösterilemez.

III. Milli Menfaatin korunması

«Madde 13, fıkra 2 — Yukarıdaki maksatlar için (yurt ihtiyacının karşılanması) Vekil, mevcut kuyulardan کافی miktarda petrol istihsal etmelerini petrol hakkı sahiplerinden isteyebilir. Bununla beraber hiç bir petrol hakkı sahibi:

a) Kuyulardan en iyi verimli azami istihsal nisbetinden fazla istihsal yapmakla;

b) Diğer petrol müstahsillerinden istenilenden daha büyük nispette istihsalını artırmakla; mükellef tutulamaz.

Ancak, milli emniyetin veya hakkaniyetin gerektirdiği veya israf önleminin emrettiği nispette, İcra Vekilleri Heyeti kararıyla, bu kaideden inhiraf edilebilir.

Bu demektir ki en verimli kaynakları elinde tutan birkaç petrol hakkı sahibi, aralarında anlaşarak üretimi alçak düzeyde tutabilirler. Uygulama da bunun böyle olduğunu göstermektedir. Petrol konusunda oynanan oyunlar açıklanmaya başlayınca yabancı şirketler, birbiri arkasından üretim yarışına giriştiler.

IV. Teşkilat

«Madde 21 — 1 — Vekil, 28 inci maddeye göre zuhur edecek her ihtilâflı mevzuu tetkik ve tahkik etmek üzere bir Petrol Komiseri tayin eder.

2 — Petrol Komiseri; Devlet memuru veya Devlet teşkilatı dışında ehliyetli bir şahıs olabilir.

3 — Petrol komiserine verilecek ücret vekil tarafından tesbit edilir.

Madde 29 — 1 — Petrol komiseri, vekil tarafından kendisine tevdi edilmiş olan işler hakkında gerekli tetkikat ve tahkikatı yaptıktan ve tarafları da alenen dinledikten sonra edindiği kanaati ve ihtilâflı halline yarıyacak tedbir ve tavsiyeleri bildiren sarih, vazih ve mucip sebepleri muhtevi mütaalâası ile birlikte tahkikat evrakını tayin edilen müddet içinde vekile verir.

2 — Vekilin Petrol Dairesine intikal ettireceği komiser raporunun suretleri bir hafta içinde alâkadarlara tebliğ olunur.

3 — Alâkalı veya Petrol Dairesi tarafından itiraz edilmiyen rapor katılmış karar mahiyetini iktisap eder.»

Türkiye Cumhuriyeti yasaları arasında, niteliği ve felsefesi bakımından tamamen yabancı bir hava getiren bu iki madde, «petrol komiserliği» gibi yadrganan bir kurum ortaya çıkardıktan sonra asıl maksadını 29. maddenin 3. fıkrası ile açıklıyor. Gerçekten, petrol komiserinin anlaşmazlığı inceledikten sonra, petrol hakkı sahibi lehinde ve usulstiz bir karar verdiğini varsayalım. Petrol Dairesi itiraz etmezse bu karar kesinleşmiş sayılacaktır. Bakanın, bu durumda hiç bir müdahale yetkisi yoktur. Ancak, böyle bir durumda Petrol Dairesinin itirazda bulunacağı ileri sürülebilir. O zaman da neler olacağını 30. madde açıklamaktadır:

«Madde 30 — 1 — Petrol komiserinin raporuna karşı alâkalı veya Petrol Dairesi tarafından müddeti içinde ancak vekile itirazda bulunulabilir.

2 — Bu takdirde vekilin ihtilâflı mesele hakkında vereceği karar bir hafta içinde Petrol Dairesi tarafından alâkahya tebliğ olunur.

3 — Petrol Dairesi vekilin itiraz edeceği kararlara karşı itiraz edemez.»

Görülüyor ki Petrol Dairesinin itirazının yerinde olup olmadığı hususu Bakanın takdirine kalmıştır. Genel olarak bu işin uzmanı olması beklenemeyecek olan bir bakanın verebileceği hatalı bir kararın düzeltilmesi olanağı, böylece kaldırılmış bulunmaktadır.

V. Bölgeler ve açık sahalalar.

«Madde 45 — 1 — Türkiye bu kanun bakımından İcra Vekilleri Heyeti kararıyla müteaddit bölgeye ayrılabilir. Bölgeler tadil ve bölge taksimatı yeniden tayin edilebilir. Bir bölge üç milyon hektardan aşağı olamaz.

2 — Bir bölge İcra Vekilleri Heyeti kararıyla tamamen veya kısmen aramaya veya işletmeye açılabilir veya açık bir saha tadil edilebilir veya kısmen veya tamamen kapatılabilir.

3 — Yukarıki fıkralara göre verilen kararlar müstesna hakları ihlâl edemez.»

İşte burcu burcu kapitülasyon kokan bir madde. Demek isteniyor ki Devletin, Türkiyenin herhangi bir bölgesini aramaya kapatması gerektiği zorunlu bir durumda bile, önceden petrol hakkı elde etmiş olanların buradaki faaliyetine son verme yetkisi yoktur.

VI. Arama ruhsatnamesi.

«Madde 55 — 1 — Bir arama ruhsatnamesinin müddeti altı yıldır.

2 — Bir bölge dahilindeki arama sahalarının herhangi birinde, bu kanun hükümlerine riayet etmek suretiyle, hüsnüniyetle aramaya devam eden bir arayıcının o bölgedeki arama ruhsatnameleri müddetleri her defasında iki yılı aşmamak üzere, zaman zaman temdit edilebilir.

3 — Bu madde hükümlerine göre yapılan temditler, 4 üncü fıkra hükmü müstesna olmak üzere bir arama ruhsatnamesi müddetinin ilk yürürlük tarihinden itibaren 10 yıldan fazla olmasını intaç edemez.

4 — Bir arayıcı kendi arama sahasında bir keşif yaptığı takdirde (yani petrol bulursa), Petrol Dairesi, 5 yılı aşmamak şartıyla arayıcının petrolü araziye tesbit etmesine imkân verecek kâfi bir zaman için ruhsatnamesini temdit eder.»

Ancak çok iyi örgütlenmiş ve yeter sayıda uzmana sahip bir Petrol Dairesi mevcut olduğu zaman millî çıkarlara uygun olarak işliyecek bir madde. Aksi halde tam bir göz boyama olanağı. Gerçekten de Petrol Dairesi kadro cetveli, son değişiklik ve artış hesaba katılarak, bütün yurdun petrol kaynaklarına sahip çıkmak ve bunların ülke yararına kullanılmasını denetlemek için bu daireye sadece 9 mühendis, 1 jeolog, 1 jeofizikçi ve 1 kimya mühendisi çalıştırmak yetkisi tanımıştır. Ayrıca, bu kadroların tamamlandığı da - ücret ve başka nedenlerle - hemen hiç görülmemiştir.

VII. İşletme ruhsatnamesi.

«Madde 65 — 1 — Bir işletme ruhsatnamesinin müddeti yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 40 yıldır.

2 — Arama sahasındaki bir keşif müteakip, inkişaf için arama ruhsatnamesi, 55 inci maddenin 4 üncü fıkrası gereğince temdit edilmiş ise, temdit müddeti işletme ruhsatnamesinin müddetine mahsup olunur.

3 — Vecibelerini tamamen yerine getirmiş bulunan bir işletmenin talebi üzerine, işletme ruhsatnamesi Petrol Dairesi tarafından tesbit olunan mâkul şartlarla ve İcra Vekilleri Heyeti kararıyla mecmuu 20 yılı geçmemek üzere temdit edilebilir.»

Bu, ancak 1950 öncesinde, Yabancıların yarı-sömürge ülkelere uygulananması adet olan bir imtiyaz süresidir. Bunu birçok ülke kısaltmayı başarmıştır. Öyle ki Ortadoğunun halen en yumuşak başlı ülkesi İran bile, 1947 de kabul edilen bir kanunla, işletmeciyeye ancak 25-30 yıllık bir imtiyaz tanımıştır.

VIII. Arama ve işletmeye ait müşterek hükümler.

«Madde 78 — 1 — Bir arayıcı veya işletmeciyeye, arama veya işletme sahasında istihsal edip depoladığı petrolün sekizde birini Devlet hissesi olarak ödemekle mükelleftir.»

İşte kanunun tam kapitülasyon niteliğindeki maddelerinden en önemli bir tanesiydi. Ancak, bunu ilerde «Vergilendirme» adı altında daha geniş olarak inceliyeceğimizden, sadece başka ülkelerdeki uygulamaya ilişkin bir örnek vermekle yetineceğiz.

Gerçekten, Suudi Arabistan gibi dev petrol trösterlerinin cirit attığı bir ülkede bile, 1960 dan sonra, % 56 Devlet payı kopartılmış ve bu bölüşme oranı, petrolün işleme ve dağıtım gibi sonraki süreçlerine de uzatılmıştır.

Bu kısımda son söz olarak, şunu belirtelim ki kanunun 79. maddesi, en gerçekçi tarafını belirtmektedir. İsteyerek güçsüz bir kadro ile kurduğu Petrol Dairesinin durumunu, hiç kimse bu kadar açıklıkla belirtmezdi.

«Madde 79 — Arayıcı veya işletmecilerin ödemekle mükellef buldukları Devlet hakkı ve hissesi kendilerince beyan edilir. Ve Petrol Dairesi tarafından tahakkuk ettirilir.»

IX. Vergilendirme.

«Madde 100 — Vergiyeye tâbi gelir ve kazançlarının hesabında bir petrol hakkı sahibi, gayri safi gelirinden, aşağıdaki masrafları indirebilir:

1 — Satın alınan müstehlek maddelerin (tüketim maddeleri) veya kendisine yapılan hizmetlerin maliyeti.

2 — İktisadi kıymetlerin harap olma, yıpranma veya işe yaramaz hale gelmesi karşılığı olan bir pay.

3 — Tükenme payı.

4 — Şüpheli alacaklar veya aleyhte açılacak zarar ziyan davaları dolayısıyla uğranılacak kayıplar.

5 — Devlet hakları ve hisseleri.

6 — Arama ve sondaj masrafları ve Türkiyedeki umumi idare ve tesis masrafları.

7 — Borç faizleri.

8 — Üçüncü şahıslar tarafından yapılan hizmetler karşılığı ödemeler.

9 — Yıl içinde devredilen veya terkedilen iktisadi kıymetlerin henüz itfa edilmemiş bakiye kıymeti.

10 — Başkalarına ait iktisadi kıymetlerin kullanılmasından dolayı yapılan ödemeler.

11 — Uygulanabilecek diğer kanunların kabul ettikleri indirimler.»

Kanun, tükenme payı adı altında, Türk vergi yöntemlerine tamamen aykırı bir indirim kalemi getirmektedir. Bu sebeple 2. fıkradaki indirim, alışılmış adı olan «amortisman» ile değil de birçok dolaşık sözle anlatılmıştır. Çünkü, 2. fıkrada «amortisman» deyimini kullanılsaydı hemen arkasından gelen 3. fıkra, «tükenme payı» nı kolay kolay yutturamayacaktı. Gerçekten, kanunun müzakeresi sırasında «bu çifte amortisman da ne demek oluyor?» sorusu, güç cevaplandırılabilir bir soru olurdu.

Tükenme payının ne mene şey olduğunu 104. madde tanımlamaktadır.

Madde 104 — (Özet) Vergilendirme dönemi içinde bir münferit sahada istihsal edilip depolanan petrolün toplam kuyubaşı değeri bulunur. Bu gayri safi gelirden Devlet pay ve hisseleri çıkartıldıktan sonra geriye kalan miktarın % 27,5'i tükenme payıdır.

Böylece, lâf kalabalığı arasında % 27,5 gibi yüksek bir vergi indirimini kabul ettirilmiş oluyor.

109. Madde, petrol hakkı sahibinin ödemekle yükümlü bulunduğu vergileri saydıktan sonra 3. fıkrasında şu hükmü getirmektedir: «Petrol hakkı sahibinin bu maddenin 1. fıkrası mucibince mükellef bulunduğu normal vergi, aynı vergilendirme dönemi zarfında Devlete ödenmiş veya ödenecek diğer vasitasız vergiler, Devlet hakları ve hisseleri, harçlar, gümrük ve diğer ithal vergi ve resimleri mecmuuna ilâve edildiği zaman petrol hakkı sahibinin bu dönem için hesaplamaya selâhiyetli olduğu safi gelir ve kârlarının % 50 sini aşamaz.»

İşte tartışma götürmez bir kapitülasyon maddesi! Devletin belli başlı egemenlik haklarından birisini, vergi salma yetkisini sınırlamaktadır.

X. Transferler

Madde 115 — (özet) Bir petrol hakkı sahibi:

a) Nakdi fonlarından:

1 — Devlet hak ve hisselerinden arta kalan kısmını,

2 — Türkiyede petrol ameliyatından gayri kaynaklardan elde ettiği fonlarının «iktisadi kıymetler»

tanımını (yani ilk yatırım değerinden tükenme payı, amortisman ve bütün kayıpların çıkarılması sonunda elde edilen değer) aşan kısmını,

3 — Tükenme payını;

b) Sermaye mevcutlarından:

1 — Vergi, Devlet hak ve hisselerinin dışında kalan kısmını,

2 — Petrol ameliyatından gayri kaynaklardan elde ettiğinin dışındaki kalan kısmını,

vergiden muaf olarak nakden veya aynen transfer edebilir.

SONUÇ

Bu sıkıcı incelemenin sonucu,

Hesap tablosundan da görüleceği gibi, beşyüzbin liralık yatırım ve yüzbin liralık masrafla bir milyon liralık ham petrol çıkaran bir yabancı şirketi, Devlet hak, hisse ve çeşitli vergiler adı altında tavanı % 34,5 olan bir pay vermekte, dört yüz elli bin lirayı transfer edebilmekte yani yaklaşık olarak bir yıl içinde yatırımını geri alabilmektedir. Amortisman süresini beş yıl kabul ettiğimize göre dört yıl boyunca, Türkiyeden her yıl yarım milyon Türk Lirasına yakın döviz götürmektedir ki bu paranın hepsi net kazançtır.

TABLO

Hesap Adı	Devlet Geliri	Geliri Şahıs	3. şahıslar
Masraflar		— 100.000	100.000
Yatırım			500.000
Devlet hakkı, hektar başına 5 lira	5.000		
Devlet hissesi, % 12,5	125.000		
Yıpranma ve elden çıkma payı (Amortisman süresi 5 yıl)		100.000	
Tükenme payı		239.250	
(Kuyubaşı değeri-Devlet hak ve hissesi) X % 27,5			
En yüksek oran üzerinden vergi (Kuyubaşı değeri-İndirime) X % 50	215.375		
Net kazanç		215.375	
Toplam	345.375	454.625	600.000

gösterilen sabra değer. Somut bir tablo üzerinde gösterirsek Petrol Kanununun bize ne kazandırdığını ne kaybettiğimizi açıkça anlaşıyor.

Örnek:

500 bin liralık malzeme yatırımı ve 100 bin liralık işçilik, hizmet ve çeşitli harcamalar sonucu, kuyubaşı değeri 1 milyon lira olan ham petrol üretmiş bir yabancı petrol şirketini ele alalım. İşletme alanı 1000 hektar ve işletme üçüncü yılında olsun. Bu şirketin, bir vergilendirme dönemi sonucunda hesap durumu aşağıdaki gibi olacaktır.

Şimdi bu şirketin, eski klasik % 50-50 esasına göre çalıştığını varsayarsak Devlete beş yüz bin lira ödemesi gerekecekti. Bugün geçerli olan yöntemlere göre ise aynı şirket, devlet payı olarak:

a) Suudi Arabistanda 560.000 TL.

b) İranda ENİ'nin ortaya çıkmasından beri 750.000 TL. ödiyecekti.

Kanunun işleme (rafinaj) konusundaki maddelerine başka bir yazıda değinilecektir.

NİSBÎ ARTI-DEĞER TEKELLER VE EMPERYALİZM

Özel sermaye mülkiyetinin yürürlükte olduğu kapitalist üretim düzeninde, yaşamak için emeğinden başka satacak bir şeyi olmayan işçilerin çalışma günü ikiye bölünmüştür. Gerekli - emek zamanı diye adlandırdığımız birinci dilimde işçi, aldığı ücret kadar bir değer yaratmaktadır. Artı-emeğ zamanı dediğimiz ikinci dilimde işçinin yarattığı değer ise işverene gitmektedir. Diğer bir deyişle, işçi, günün bir kısmında kendine, değer kısmında ise patrona çalışmaktadır. Çalışma saatlerinin artırılması halinde, ücrette bir artış yoksa, artı - değer zamanı da artacaktır.

İkinci zaman diliminin birinci zaman dilimine oranı bize «sömürme oranını» verir. Çalışma günü 8 saat ise işçinin aldığı 5 saatlik emeğin karşılığı ise sömürme oranı 3/5 tir. Çalışma günü 10 saata çıkarıldığı zaman ise bu oran 5/5'e yükselecektir. Çalışma gününün bu şekilde uzatılmasının sonucu olarak artı-değer zamanının 3'ten 5'e çıkması **mutlak** bir artıştır. Günümüz kapitalizminde ise çalışma gününün azalmasına ve ücretlerin artmasına çalışma gününün azalmasına ve ücretlerin artmasına doğru bir eğilim görülmektedir. Acaba bu, kapitalizmin sömürme oranında bir azalma anlamına mı gelir? İşte bu sorunun cevabı nisbi-artı-değer kavramıyla açıklanmaktadır. Burada hemen belirtelim ki, çalışma gününün azaltılması, ücretlerin sabit kalması halinde, mutlak artı-değerin azalması ve sömürme oranının azalması demektir. Hem ücret artırıyor, hem de çalışma günü azalıyorsa mutlak artı-değer bütünü azalıyor, yargısına varılabilir. Ancak, burada önemli bir varsayım yatmaktadır. Bu varsayım, çalışma günü sonunda yaratılan değer artmadığının kabulünü kapsar. İşte kapitalizmin savunucuları çalışma gününün zamanla azalması ve ücretlerin artması olaylarına dayanarak sömürmenin azaldığını öne sürerken, haksız olarak, bu varsayımına sığınmaktadırlar. Zamanla iş gücünün verimliliği de artmış, işçinin eskiden 1 saatte yarattığı değer, zamanla yarım saatte, yirmi dakikada, on da-

kikada yaratılmağa başlanmıştır. Bu gerçek hesaba katıldığında sömürme oranının azaldığını iddia etmek zor hattâ imkânsız hâle gelecektir.

Sosyalist iktisat ilmi, sömürme ve sömürmeye dayanarak sermaye biriktirme kanunlarını araştırırken, mutlak artı-değer kavramıyla yetinmemiş ve nisbi artı-değer kavramını geliştirmiştir. Bu ikinci kavram, kapitalizmin en yüksek safhası olan emperyalizmin işleyiş kanunlarını ortaya çıkarmada büyük önemi olan bir kavram haline gelmiştir.

Meseleyi önce çalışma gününün değişmediği halde ele alalım. Gerekli-emeğ zamanı kısalmakta, işçi, kendisine sonunda ücret olarak verilecek paranın karşılığı değeri beş saat yerine dört saatte yaratmakta ve eğer çalışma günü sekiz saat ise, artı-değer üç saatten dört saate yükselmektedir. Kapitalistin bu değişiklikten bir saatte yaratılan değer kadar bir kazancı vardır. Bu ek artı-değere «nisbi artı-değer» adını veriyoruz.

Böyle bir değişiklik işçinin eskisine nazaran daha verimli hâle gelmesi demektir. Şimdi esas mesele işçinin daha verimli hale gelmesini sağlayan etmenlerin incelenmesidir. Bu etmenleri başlıca üç grupta toplayabiliriz:

1. Üretim tarzının değişmesi.
2. Üretimde kullanılan araç ve gereçlerin niteliğinde ve niceliğinde bir değişme.
3. Daha uygun vasıflı, işlenmesi daha kolay ham madde kullanılması.

Bunlardan birinci guruba giren etmenler üretimi arttırıcı yönde her türlü toplumsal ve iktisadi üretim çevresi şartlarını kapsar. İşbölümü ve işçinin daha yoğun ve hızlı çalışmasını sağlayan çeşitli prim sistemleri bu guruba girer. Fabrikalarda çay, kahve teneffüslerinden, arada bir müzik yayını yapılmasına kadar her türlü etmeni bu guruba sokabiliriz. Üretim çevresini daha yoğun çalışmayı kolaylayacak şekilde değiştiren kapitalistin kafasında bir tek düşünce vardır: Daha çok, daha çok kâr elde etmek, kârını azami haddine çıkarmak. Bu bakım-

ekonomi ve sosyalizm

dan daha çok et, süt ve yapağı elde etmek için koyunlarına daha fazla yedirme yolunu tutan çobanla kapitalist arasında bir nitelik farkı bulunmamaktadır. Çoban ne kadar iyi yürekli ise, kapitalist de o kadar iyi kalplidir.

Üretimde kullanılan araç ve gereçlerin niteliğinde ve niceliğindeki bir artış da işçiyi daha verimli hâle getirir. İki işçinin bir tek kürekle, on marangozun bir tek planya ile çalışması başka, her işçinin bir küreği olması, her marangozun bir planyada çalışması başkadır. Ayrıca, kürek yerine ekskavator, planya yerine otomatik torna kullanan işçinin verimi farklı olacaktır.

Güç işlenen ham madde ile daha uygun vasıfları olan ham madde arasında da işgücü verimliliği bakımından fark olacağı açıktır. Dakika başında kopan bir ipliğin dokunması, kolayca kırılan demirin işlenmesi işgücü verimliliğini düşürecektir.

Buraya kadarki incelememizde çalışma gününün değişmediğini, ücretlerinde artmadığını, sadece verimin arttığını varsaydık. Şimdi, çalışma gününün de ücretlerin de verimlilikle birlikte değiştiğini varsayan daha gerçekçi bir model üzerinde düşünelim. Sömürme olayının ve buna dayanan sermaye birikmesi olayının ne şekilde oluştuğunu incelemeye çalışalım.

İşgücü verimi yüzde elli artmış olsun. Çalışma günü de sekiz saatten yedi saate indirilmiştir diyelim. Ücretler de eskisine nazaran yüzde yirmi artmış olsun. Şimdi bu durumu, sömürme olayının apaçık olduğu birinci misalimizdeki durumla kıyaslanabilir hale getirelim. İşgücü verimi yüzde elli arttığına göre işçiler, yeni çalışma günü olan yedi saatte eskiden on buçuk saatte yarattıkları değeri yaratacaklardır. Eskiden dört saat kendilerine, dört saat da patrona çalışıyorlardı. Ücretleri yüzde yirmi arttığı için şimdi eski hesapla tam 4 saat 48 dakika kendilerine çalışıyorlar demektir. Yeni çalışma günü ve verimlilik seviyesine göre ise 7 saatin 3 saat 12 dakikasını kendilerine çalışmaktadırlar. Her iki misaldeki sömürme oranını kıyashyalım. Birinci misalde sömürme oranı, işçiler dört saat kendilerine, dört saat patrona çalıştıkları için, 4/4 yani yüzde yüzdür. İkinci misalde ise, emek zamanı 3 saat 12 dakika, artı-değer zamanı bunun 7 saatten çıkarılması yani 3 saat 48 dakikadır. Sömürme oranı ise 3 saat 48 dakika - 3 saat 12 dakikadır ki sonuç yüzde yüzden büyük çıkmaktadır. Başka bir deyişle, ikinci misalde ücretlerin artması yanısıra sömürme oranı da artmış oluyor. Durumunu sadece ücreti yönünden ele alan işçinin açıkça yanılacağı ise orta-

dadır. Bu bakımdan durumlarını daha geniş bir açıdan düşünmeye ve verim artışı da hesap etmeye işçileri alıştırmak toplumlara ve namuslu sendikacılara düşmektedir.

Mutlak artışlar insanları aldatıyor. Oysa nisbi ve karşılaştırmalı değişiklikler gerçeğin anlaşılmasında daha köklü göstergeler oluyor. Eskiden 10 metre küp kömür kazarken şimdi 15 metre küp kazan, yani verimi yüzde elli oranında artan bir işçinin ücreti 9 liradan 12 liraya yükselmişse bundan memnun olması için, buna aldanması için bir sebep olmamalıdır. Çünkü ücret artışı yüzde otuz üç oranını aşmamaktadır. Buna bir de durmadan yükselen fiyatları ekleyerek hesabı yeniden yapmak zorunluluğu vardır. Ücretin 9 lira olduğu zamanda fiyatlar seviyesine 100 diyelim. Ücretlerin artmasına paralel olarak fiyatlar da yüzde 10 oranında artarak 110 seviyesine ulaşmış olsun. Bu takdirde ücretteki gerçek artış (ücretin satın alma gücündeki artış) yüzde otuz üç değil yüzde 21 dir. Bu takdirde yüzde elli verim artışının yarısı bile işçiye verilmiyor, sömürme oranı artmış oluyor.

Şimdi, buraya kadarki tahlilimiz ışığında, kapitalist ülkelerin bazılarındaki başlıca eğilimleri görelim ve bunları değerlendirmeye çalışalım.

I. TABLO

Amerika Birleşik Devletlerinde Üretim ve Ücretler

Yıllar	Toplam Üretim (Milyar dolar)	İşçi Sayısı (Milyon)	Ortalama Gerçek Ücret (Yıllık dolar)
1850	6,06	7,697	787
1860	12,40	12,930	959
1870	27,20	23,320	1259
1913	52,50	39,300	1333

Kaynak : Colin Clark, «The Conditions of Economic Progress», London, 1940.

I. Tablodan anlaşılacağı üzere Amerika Birleşik Devletlerinde 1850-1913 yılları arasında işçi sayısının 5,5 misli artmasına karşılık üretim 9 misli artmış, buna karşılık gerçek ücretlerde ancak 0,9 misli bir artış kaydedilebilmiştir.

II. TABLO

İngiltere ve Fransa Sabit Fiyatlarla Adam

Başına Üretim

(1930 = 100)

İngiltere		Fransa	
Yıllar	(Sterlin) Adam Başına Üretim	Yıllar	(Frank) Adam Başına Üretim
1860—1869	116,2	1850—1859	6,760
1877—1885	141,7	1870—1879	10,580
1884—1903	175,8	1890—1899	13,000
1911—1913	195,4	1900—1909	14,420

Kaynak : F. Sternberg, «Socialism and Capitalism on Trial», New York, 1950. S. 26.

III. TABLO

İngiltere ve Fransada Ortalama Ücretler

(1913 = 100)

İngiltere		Fransa	
Yıllar	Ücretler	Yıllar	Ücretler
1850	57	1850	59,5
1855	63		
1860	64	1860	63
1865	67		
1870	70	1870	69
1875	89		
1880	81	1880	74,5
1885	82		
1890	90	1890	89,5
1895	88		
1900	100	1900	100
1913	100	1913	100

Kaynak : F. Sternberg, a.g.e., S. 27.

Bu tabloların incelenmesinden anlaşılacağı üzere İngilterede adam başına üretim 1860-1913 yılları arasında yüzde yetmiş oranında ücretler ise yüzde altmış oranında artmıştır. Fransada ise üretimin 2,2 misli artmasına karşılık ücretlerdeki artış yüzde altmış oranından yani 0,6 misliден daha fazla olmamıştır. Rakamlardan açıkça anlaşılan bu hususlar, İngiliz işçilerinin sömürülme oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bunun da başlıca sebebini İngilterenin daha yaygın ve daha zorlu bir dış sömürme mekanizması kurabilmiş olmasında aramak mümkündür.

Yukardaki rakamlar kapitalizmin kök salma ve gelişme devresini içine almaktadır. Bu devrenin sonlarına doğru kapitalist ekonomilerde gittikçe hızlanan bir monopolleşme eğilimi müşahade edemeyiz. Kapitalist işletmeler devleşmektedir. Bir misal olmak üzere Almanyadaki durumu ele alalım. 50'den fazla işçi çalıştıran işletmelere büyük işletme adını veriyoruz. 1882 yılında Almanyada 1,000 işletmeden sadece üç tanesi bu tanıma girdiği halde, 1895'de altı, 1907'de dokuz işletme bu anlamda büyük işletme sayılabilmektedir. Monopolleşmenin bir başka göstergesi de her 100 işçiden kaçının bu büyük işletmelerde çalıştığının bulunmasıyla ortaya çıkabilir. Gene Almanyada her 100 işçiden sırasıyla 1882'de 22; 1895'de 30; 1907'de 37 tanesi bu büyük işletmelerde çalışmaya başlamıştır.

Monopolleşme eğilimi başlıca iki şekil göstermiştir. Bunlardan birincisi kartellerdir. Bunlar teşebbüslerin, pazarları paylaşmak, üretim miktarını ve satış fiyatlarını tespit etmek, sağnak kârlarını bölüşmek v.b. amaçlarla kurulan büyük ortaklıklardır. İkinci grubu teşkil eden tröstler ise birbirine benzeyen teşebbüsler arasında (yatay) veya birbirini tamamlayan teşebbüsler arasında (dişey) olarak kurulan ve bir tek yönetim altında toplanan büyük işletmeleri kapsar. Almanyada 1896 yılında 250 civarında olan kartel sayısı, 1906 da 12.000 kurumu içine alan 385 karteğe yükselmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde tröstlerin sayısı 1900'de 185 iken 1907'de 250 olmuştur. (Kaynak: Jean Baby, «Kapitalist-Ekonominin tenkidi», S. 213).

Bu olayların esas konumuz olan nisbi artı değer yaratılmasıyla ilgisi, büyük işletmelerin, teknolojik ilerlemeye daha elverişli bir ortam yaratacak olanaklara sahip olması, işbölümünün daha geniş ölçüde uygulayabilmesi, banka kredilerinden daha kolay ölçüler içinde yararlanması ve icabında kendi enerji santrallerini, kendi yol, liman, uçak alanlarını yaptırabilmesi ve böylece iktisat kitaplarında iç ve dış ekonomiler (tasarruflar) olarak

geçen kolaylıklar sayesinde işgücü verimini arttırdığıdır. İşgücü veriminin artırılması ise nisbi artı değer ana kaynağını teşkil etmektedir. İşletmenin büyüklüğü aynı zamanda bir siyasi baskı gurubu olarak, hattâ zamanında devleti yöneten önemli bir kuvvet olarak ücretlerin yükselmesini de kontrol altına almakta daha büyük bir imkân sağlamaktadır. Ayrıca, nisbi olarak daha çok sermaye, daha az işgücü kullanılması şeklindeki trend yüzünden -ki monopoller bu trendi hızlandıran başlıca etmen olmuşlardır- işsizler ordusu büyümekte, hiç de gişle küçülmemekte, bu işe başka bir yönden işçilerin kendi aralarında rekabeti dolayısıyla ücret artış taleplerini kontrol edebilmektedir.

Nisbi artı değere, işbölümü ve ucuz ve elverişli ham madde kanalıyla etki eden bir önemli etmen de dış sömürme yani emperyalizmdir. Piyasayı genişleten emperyalizm etmeni fiyatların (ücret ve artı değer olarak bölüşülen değerin) düşmesini engellemekte, bu yönden aşağıya doğru itilmesi çok da kolay olmayan parasal ücretlerin ve artı değer azalması, dolayısıyla sermaye birikiminin daha bir müddet yaşayıp duraklamaması imkân dahiline girmektedir. Diğer yandan piyasanın darlığı, işbölümünü ve işgücü verimliliğini arttıran diğer etmenleri sınırlandıran bir engel yaratmaktadır. O halde, yerine göre harb yerine göre barış yoluyla, yerine göre silâhlı sömürge askeri, yerine göre kılâhlı kapkaççı ve aracı (komprador) yoluyla, sömürecek ülkenin bütün piyasalarına girilecek ve emperyalizmin kendi kaalesinde (metropolde) nisbi artı-değer yaratma imkânı kaybedilmeyecektir.

Bu oyun gün günden daha iyi anlaşılmakta ve anti-emperyalist savaş hızlanmakta, kuvvetlenmektedir. Emperyalizmin pazarları daraldıkça, nisbi artı-değer yolu da daralacaktır. Bu işe emperyalizmi, sermayenin birikemez olduğu bir dönüm noktasına getirecektir. O zaman emperyalizmin gömülmesine sıra gelecektir. Dünya emekçileri, yurtseverler de bu işi seve seve üzerlerine alacaklardır.

DOĞUDA KITLIK VARDI

Yazan : HALİL AYTEKİN

300 sayfa Büyük Boy

Fiatı : 750 kuruş

Bütün kitapçılarda arayınız.

İsteme Adresi :

TOPLUM YAYINEVİ

PK. 176 - ANKARA

Bilim ve Sosyalizm Yayınları

ilk kitabını sunar :

MARKS VE BİLİM

Ünlü İngiliz bilim adamı Bernal, bu kitabında, 19. yüzyılın büyük düşünürü ve büyük sosyalist savaşçısı Karl Marks'ı şairane bir ustalıkla inceliyor ve bunu herkesçe anlaşılabilir güzel bir dille anlatıyor.

Fiatı : 300 kuruş

Bütün kitapçılarda bulunur. Taşraya ödemeli gönderilir. İsteme adresi :

«Bilim ve Sosyalizm Yayınları

Bahçelievler - 22. Sokak 12/A - Ankara»

SOSYALİST DÜNYA GÖRÜŞÜ

— Diyalektik Maddecilik —

Yazan : Henri Lefebvre

Çeviren : Erol AYDINLIK

Fiatı : 400 kuruş

(HÜR Yayınevi Bilim Dizisi)

Bütün kitapçılarda bulunur.

KAPİTALİST TOPLUMDA SINIFLAR

Yazan : M. Bouvier - Ajam
ve

Gilbert Mury

Çeviren : Erdoğan BULUTSUZ

Fiatı : 5 lira

SOSYAL YAYINLAR

Kitapçılardan arayınız.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ GENEL BAŞKANI MEHMET ALİ AYBAR'IN

27 MAYIS MESAJI

Istanbul, 27 Mayıs 1965

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı dolayısıyla şu mesajı yayınlamıştır.

27 Mayıs'ı, Osmanpaşa marşını söylediğimiz günlerin heyecam ile anıyoruz. Ve 27 Mayıs'ı, Milli Kurtuluş Savaşı'mızın yeni şartlar altında devamı sayıyoruz. Çünkü 27 Mayıs, dış ve iç sömürücüler emrinde meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı milletçe direnişimizdir; tıpkı kırkbeş yıl öncesi gibi...

27 Mayıs, milli bağımsızlığımıza, egemenlik haklarımıza kıskançça sarılmaktır.

27 Mayıs «kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün olma» özlemimizdir; sosyal adalettir; temel insan haklarıdır; gerçek demokrasidir.

27 Mayıs, devrimcilik; köklü dönüşümlerle sömürücü, gerici ekonomik ve sosyal düzenden bir an önce sıyrılma, uygar toplumlara yetişme azmi-mizdir.

27 Mayıs, plânlı ekonomidir; kapitalist olmayan yoldan kalkınmadır.

27 Mayıs, barıştır; yarının toplumcu, ileri mutlu Türkiye'sine giden yolda Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ikinci adımımızdır.

Ve de 27 Mayıs, milletçe «evet» dediğimiz Anayasadır.

Hürriyet ve Anayasa bayramımız, 27 Mayıs'a gönülden bağlı olanların cümlesine kutlu olsun!

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ
Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

Türkiye İşçi Partisi'nin üç ayda bir toplanan Genel Yönetim Kurulu, 8-9 Mayıs günleri Ankara'da toplanmış, yurt ve dünya olaylarını görüşmüştür.

Partinin en üst organı olan Genel Yönetim Kurulu'nun bu toplantısında alınan kararlar aşağıdadır.

B İ L D İ R İ

İki gündün beri toplantı halinde bulunan Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu Kuvay-i Milliye ruhunun bütün yurttan canlanmış olduğunu görmeyen heyecan ve mutluluğu içinde yurt ve dünya meselelerini gözden geçirerek aşağıdaki hususların kamu oyuna duyurulmasına karar vermiştir.

1 — Kıbrıs buhranının aleyhimize geliştiğini endişe ve üzüntü ile izleyen Türkiye İşçi Partisi, bu meselede ötedenberi savunduğu görüşünü bir kere daha açıklar:

Türkiye İşçi Partisi, Kıbrıs buhranının İngiliz ve Amerikan emperyalizminin Doğu Akdeniz'deki çıkarlarıyla doğrudan doğruya ilintili olduğunu ve Anglo-Amerikan emperyalizminin himayesindeki Yunan kapitalizmi tarafından alevlendirildiğini belirtir. Bundan dolayı, Kıbrıs davasının Milli menfaatlerimize en uygun çözüm şekline kavuşturulabilmesi için Milli Kurtuluş Savaşı politikasına dönülmesini, yani anti-emperyalist bir politika izlenmesini zorunlu görür.

Kıbrıs davasını böyle bir dış politika açısından mütalâa eden Türkiye İşçi Partisi, Kıbrıs'ın yabancı üslerden temizlenmiş, silâhsızlandırılmış, bağımsızlığı ve tarafsızlığı Milletlerarası anlaşmalarla garanti edilmiş, federatif bir devlet statüsüne kavuşturulması tezini savunur. Bu amaçla, yalnız ilgililerin, yani Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıslı Türk ve Rum toplulukları temsilcileriyle Birleşmiş Milletler temsilcisinin katılacağı bir yuvarlak masa konferansının toplanmasını teklif eder.

2 — Türkiye İşçi Partisi, Milli bağımsızlığımızla bağdaşmayan bütün antlaşma ve sözleşmeleri reddeder. Özellikle suçlu Amerikalıları yargılama hakkını elimizden alan, Amerikalılara gümrük muafiyeti tanıyan, yurdumuzdaki Amerikan üsleri «Memleket dışı» bir statüye tabi tutan ve böylece Milli Güvenliğimiz bakımından son derece tehlikeli bir durum yaratan, üstelik Milli Ekonomimize ağır bir yük olan bütün ikili antlaşmaların Devletler Hukukuna uygun olarak feshedilmesini ister.

3 — Türkiye İşçi Partisi, Anayasamızın eksiksiz ve tam uygulanmasından yana olduğunu bir kez daha açıklar. Ve, yurdun bütün zinde kuvvetlerini, uyanık işçi ve köylüleri, ekmeğini alın teri ile kazanan vatandaşları, ilerici gençliği, Atatürkçü toplumcu aydınları - yeniden uyanan Kuvay-i Milliye ruhunun bu yapıcı unsurlarını - Anayasamızın hükümran kılınması ve Milli menfaatleri yüzdeyüz savunan tam bağımsız bir dış politikaya dönülmesi konularında dayanışma ve işbirliğine çağırır.

4 — Türkiye İşçi Partisi, dördüncü koalisyon Hükümetinin özel teşebbüse ve yabancı sermayeye öncelik tanımasından doğan büyük tehlikeye işaret eder. Türkiye'nin bu yolla asla kalkınamayacağını, tersine gittikçe gerileyeceğini tarihimizin doğruladığını belirtir. Parti programında da açıklandığı üzere dış ticaret, bankacılık ve sigortacılığın, çelik endüstrisi gibi ağır sanayi, petrol ve madenlerimizin tümünün Millileştirilmesini yurt kalkınmasında kaçınılmaz bir zorunluk sayar.

5 — Türkiye İşçi Partisi, hasat mevsiminin yaklaştığı şu günlerde Hükümetin halka karşı olan banka kredileri ve fiat destekleme politikası yüzünden milyonlarca yoksul köylü ailesinin tefecilerle kapkaççı tüccarların eline düştüğünü üzüntüyle görmektedir. Türkiye İşçi Partisi, yoksul köylümüzün son derece zor hayat şartları altında gece gündüz çalışarak meydana getirdiği mahsullerin pazarda gerçek değerlerini bulmasını, bunun için de, Hükümetin yoksul köylü yararına tesirli bir kredi ve fiat destekleme politikası gütmeyi ısrarla ister.

6 — Türkiye İşçi Partisi, işçilerin çoluğu çocuğu ile açığa, sefalet mahkûm edilmesi demek olan lokavt'ın işverene bir «Hak» olarak tanınmasını Anayasaya aykırı bulur ve kesinlikle reddeder. Lokavt kanunlaştığı gün Anayasa Mahkemesinden bu kanunun iptalini istemiş olan Türkiye İşçi Partisi, bugün İstanbul'un Kazılıçşemesindeki facia karşısında bu davanın bir an önce sonuca bağlanmasını sosyal huzurun sağlanması için şart sayar.

7 — Dördüncü koalisyon Hükümetinin işbaşına gelmesinden beri Anayasamıza karşı kaba kuvvet hareketlerinin arttığını ve Hükümetin bu gibi kanun dışı hareketler karşısında son derece yumuşak davranmakla zorbalara cesaret verdiğini müşahade eden Türkiye İşçi Partisi, Hükümet sorumluluklarını hatırlatır; seçimlerin yaklaştığı şu günlerde bu gibi zorbalıkların seçim güvenliğini de ihlâl ettiğini belirterek Hükümetten Anayasayı sarsaklamadan tam hükümran kalmasını kesinlikle talep eder.

İŞİN İNSANA UYGUN NİTELİK KAZANMASI

Herbert ROTH

İşin ya da iş yerlerindeki çalışma koşullarının insanileştirilmesi sorunu uzun süredir toplumu uğraştırmaktadır. Çeşitli görüşler arasında özellikle şu nokta belirgindir: Çok ileri düzeydeki bir üretimin koşulları içinde üreticinin kişiliği nasıl değer bulabilir ve geliştirilebilir?

İşçi örgütlerinin ortaya çıkmasından bu yana insan kişiliğinin çok yanlı ve özgür olarak gelişmesi istemi bu örgütlerin programlarında az ya da çok ileri sürülür. İşçiler, sendikalar ve siyasal çalışmalarında, iş sürecinin ve toplumsal düzenin koşulları yüzünden kösteklenen ya da sınırlanan kişisel gelişmeyi gerçekleştirmek için daima çaba göstermişlerdir. İstenileni ve uğrunda çaba gösterileni elde edilenle karşılaştırdıktan sonra değişimin gerekliliği sonucuna varan işçiler, bazı sınırlamalarla karşılaşır. İnsanın onuruna saygı gösterileceği konusunda Anayasanın verdiği garantinin yalnız sözde kalmasını, tam olarak gerçekleşmesini sağlayacak bir toplum düzeni yaratmaya çalışırlar.

Bir toplumun insan onuruna verdiği değer ölçüsü, insan kişiliğinin serbestçe ve çok yanlı olarak gelişmesi için sağladığı olanakta kendini gösterir. Bu, işçilerin ve memurların çoğunluğu bakımından çok önemli bir konudur. İçinde yaşadıkları toplumsal koşullar onları bu konuya ilgi göstermeye yönel-

tir. Çalışma koşulları bunda başlıca rolü oynar. Çalışan insanın kişiliğini nasıl göstereceğini ve insan olarak nasıl gelişebileceğini en çok bu koşullar saptar.

Resmî deyimde göre «serbest piyasa ekonomisi» her bireyin, aynı zamanda üretici işçinin kişisel gelişmesini mümkün kılacaktır. Oysa bu, gerçek durumun kabaca tahrif edilmesidir. Federal Almanya'daki işçinin gerçek çalışma durumunu bilen, duyuş ve düşünceleri tahlil eden, basma kalıp kavramların etkisi altında kalmayan herkes bu sonuca varacaktır.

Özgürlüğün İlk Şartı: Sosyal Güvenlik:

Bir takım malların en iyi şekilde sağlanması - bu nokta çok önemli olmakla birlikte - insanın onuru ve kişisel gelişmesi için yeterli değildir. Buz dolabı, televizyon ve otomobil yaşamaya tad katar. Ama bunlar, kapitalist ekonomi sisteminde işçinin yaksını bırakmayan sosyal güvensizlik ve geleceğin endişesi içinde bulunmaktan işçiyi kurtaramazlar.

İşçilerin kişiliğinin serbestçe geliştirilmesi düşüncesi, sosyal güvenlik, ömür boyunca endişeden, korkudan ve müteşebbise bağlı olmaktan kurtuluşla sıkı sıkıya ilgilidir. Sosyolog Melitta Wiedemann'ın bir araştırmasında şu sonuca varılıyor: «Açıkça belirtmek gerekir ki, araştırmamızın konusu olan bu üçyüz işçinin özgürlükten anladığı şey güvenlikten başka bir şey değildir. Çünkü diyorlar ki, insan günlük hayatında daima başkasına bağlı olduktan, iş yerinde hakkını alamadıktan sonra geriye özgürlük diye bir şey kalmaz.»

Yaşama güvensizliği karşısında kişiliğin serbestçe gelişmesi olanak dışıdır. Böyle bir gelişme için, insanın yaratıcı yeteneklerini iş içinde tam olarak kullanabileceği sosyal koşullar gereklidir. Bundan dolayı işin gerçekten insanileştirilmesi, iş yerlerinde belli formüllerin ortaya atılması, «human relations» denilen şeylerle çalışma yerinde iyi bir hava yaratılması yoluyla yapılamaz. Bu ancak, işçinin sanayi değerlerinin ve toplumsal zenginliğin yaratıcısı olarak üretimin yönetimine ve üretilen değerlerin paylaşılmasına tam anlamıyla etkili olması ile yapılabılır.

Teknik ve Mülkiyet:

Kapitalizmin bazı ideologları, işçinin zavallılaşmasında ve kişiliğini yitirmesinde teknik gelişmeyi

sorumlu tutuyorlar. Bu da yanlış bir sonuçtur. Teknik, çalışan insanın yararına da kullanılabilir, zararına da. Önemli olan, teknik üzerinde kimin egemen olduğu, kimin kullandığı ve bu kullanımın nasıl bir motif içinde bulunduğu. Kapitalist düzende üretimin merkezi insan değil, kazançtır. Teknik insan için değil, kazanç içindir. İşçi de bu kazanç mekanizmasının bir aletidir, kazancın yükselmesine yardım eden başka şeyler gibi kullanılır. Tekniği bir şeytan haline getiren kapitalist mülkiyet ilişkilerinin işte bu özellikleridir. Modern tekniğin yardımı ile üretim sürecinin rasyonelize edilmesinin mümkün olduğu Federal Almanya'da asıl temel bu özelliklere dayanır. Kısa bir süre önce 200 endüstri iş yerinin analizini yapan Max Planck Enstitüsünün araştırmalarına göre, işçilerin yarısından çoğu normalin üstünde çalıştırılmaktadır. Bu gelişmenin sonuçları, Federal Almanyanın ve diğer bütün kapitalist ülkelerin sağlık bilançolarında kendini gösterir. Zira işçilerin ürettiği mallar ne kadar çok olursa, harcanan psikişik ve fiziksel güç ve enerji de o kadar çoktur. Bu yüzden sinir hastalıkları, ruhsal rahatsızlıklar ve dolaşım ağrıları artmaktadır.

Bu koşullar altında gittikçe çok sayıda örgütlenmiş ve örgütlenmemiş işçinin ve memurun çalışma saatlerinin azaltılması, tatillerin uzatılması, ücret ve aylıkların arttırılması gibi tedbirlerin alınmasını istemeleri normaldir. Bunlar ne kadar yerinde ve gerekli ise de, işçilerin, insanı kapitalist kazanç mekanizmasının canlı bir tekerleği yapan bir ekonomik düzenden kurtulmasını sağlamaz. Müteşebbis, bu canlı tekerleğin gelişmesi ile ilgilenmez mi? Hayır. Çünkü modern endüstrinin başlıca özelliklerinden biri, üretim sürecinin gittikçe bilimsel hale gelmesidir. Bilim, endüstrinin gelişmesi üzerinde büyük etki yapmıştır. İnsan emeğinden tasarruf, modern teknik araçların kullanılması, kompleks bir mekanizasyona ve otomasyona gitmek bunlar arasındadır.

Otomasyon Yeni Olanaklar Sağlar :

• Bu yoldan, çalışan insanların büyük bir kısmı için çok sayıda maddesel olanakların sağlanması ile ilgili koşulların yaratıldığına şüphe yoktur. Ama bu, meselenin ancak bir yanındır. Geleceğin tam otomatik üretiminde modern bilimin ve tekniğin uygulanması yeni tip bir işçi ister. Tam otomatikleşmiş üretim, yakın geleceğin işçisinin öğrenilmiş beceriler yanında ilişkileri daha iyi kavramasını, teknik organizasyon yeteneğine sahip olmasını, sağlam bir yargı gücü, sorumluluk isteği ve kişisel inisiyatifini bulunmasını gerektirir. Modern tesisleri kullanabile-

cek böyle bir işçi, kişisel etkinliğinin gücünü arttıracak durumda olabilmelidir.

Bilimsel teknik gelişme, kişiden çok şey ister. En modern tekniğin içinde bulunacak işçiler, çalışanların toplam sayısına göre uzun süre için oldukça dar bir çevre meydana getireceğinden, kişiliğin artmaktadır. Bu koşullar altında, gittikçe çok sayıda örgütlenmiş ve örgütlenmemiş işçinin ve memurun gelişmesi sorunu diğer işçi kategorilerinde de önem kazanmaktadır. İşin gerçekten insanileştirilmesi ve işçinin çok yönlü olarak gelişmesi sağlanacaksa, bütün çalışan insanlara çok yönlü gelişme olanakları açık olmalıdır. Herkes için öğrenim ve meslekte gelişme olanağı, sürekli iş, parasız sağlık hizmeti ve ucuz geçim (ev kirası, gaz, elektrik, gıda maddesi gibi) yolu sağlanmalıdır. Modern tekniği mümkün olduğu kadar kazanç getirici şekilde uygulamak ihtiyacı bugün bazı büyük müteşebbisleri ve iktisat uzmanlarını, işçi sınıfının belli kategorilerine daha iyi yetişme ve gelişme olanakları sağlamaya zorluyor. Bu durumda işçinin ve memurun ruhsal güçlerinin istismarı, sermaye kullanımını düşük tutmak, verimliliği ve rekabet gücünü arttırmak yolunda araçtan başka bir şey değildir. İşçinin kişiliğini geliştirme konusunda alınan kapitalist tedbirlerini böyle bir açıdan incelemek gerekir. Kapitalizmde modern üretim süreci kişiliğin bütünümlü değil, bu süreç içinde iş yapma yeteneğinin yükselmesini etkileyecek yolları kullanır. Üretim süreci, işçinin etkinliğinin makinanın temposuna, o anda her işçinin yerine getirmesi gereken ayrıntı fonksiyona uymasını ister. Böylece bireyin başka şeylere teslim olması gerekir.

Sosyalizmde Egemen Olan Kimdir?

Bu konuda sosyalizmde de makinelerin ortaya çıkardığı zorunluk dolayısıyla monoton bedensel ve ruhsal çalışma bulunduğu, aynı çalışma koşulları altına girdikten sonra bunun kapitalizm ya da sosyalizm içinde olsun, önemli sayılamıyacağı ileri sürülüyor. Buna karşı söylenecek üç şey vardır:

1. Sosyalizmde üretici ile işin ürünü arasında kapitalist yoktur, makineler ve ürün kapitalistin değil, halkındır. Bunun sonucu olarak işçinin ve memurun gerçekten söz ve oy hakkı vardır. Örneğin monotonluğun giderilmesi için iş yerinin sık sık değiştirilmesi kuralı uygulanır. İş yerindeki dinlenme yerleri ve poliklinikler yoluyla işçilerin sağlığı korunur. Bütün bunların uygulanması ile iş kazalarının epeyce azaldığı görülmektedir.

2. Bilincin niteliğini saptayan toplumsal varlık olmakla birlikte, bilincin rolünü küçümsemek mümkün değildir. İşçinin, birkaç düzine hissedarın aldığı zenginleşmesi amacıyla değil de halkın refahı için çalıştığını bilmesi sosyalizmde işin insanlaştırılması bakımından çok büyük önem taşır. İşçinin makina başında kapitalizmde çalışması ile sosyalizmde çalışması arasındaki fark bu bakımdan çok büyüktür.

3. Bilimsel çalışma metodlarının üretim sürecine girmesi, her makinaya kadar dağılması, kapitalizmde ve sosyalizmde belli kurallara göre yapılan objektif bir iştir. Bu, üretimin mekanizasyonu ve otomasyonu için dolaysız bir hazırlıktır. Bununla işçi mekanik, yaratıcı olmayan, monoton ve ağır işten kurtulur. Kapitalizmin tersine sosyalizmde otomasyon istihdam güvenliğine zarar vermez. Aksine, daha çok ve daha ucuz malların daha kısa bir süre içinde üretilmesini sağlar. Sosyalizm, üretimin sürekli olarak artmasını, çalışma süresinin kısaltılmasını, insanın yaratıcı olmayan işten kurtulmasını hedef alır.

Temel üretim araçlarının mülkiyeti dolayısıyla çeşitli anlaşmazlıklar çıkar, kişiliğin gelişmesi sınırlanır. İşçinin ve memurun ücret payının artırılması da, kapitalist işletmede işçinin sömürülmesi gerçeğinde hiçbir şey değiştirmez. Kapitalist mülkiyet iliş-

kilerinin sonucu olarak işçi, yaptığı işin koşullarından ve araçlarından ayrıdır, müteşebbisin devletçe korunan mülküdür. Kişisel yeteneklerini ve güçlerini verdiği ürün kendisinin değil, müteşebbisindir. Bu yüzden işçiler, «bizi alacağımız ücretle çalışma süresinden başka hiçbir şey ilgilendirmez» derler.

Bunun sonucu olarak diyebiliriz ki, kişiliğin gelişmesi için gerekli koşulları yalnız teknik gelişmeler ve daha iyi mal elde etme değil, özellikle temel toplumsal ilişkilerin ve mülkiyet ilişkilerinin değişmesi sağlar. İşçinin üretim araçları karşısındaki durumu, kendisinin toplumsal hayatta oynadığı role ve toplumun zenginliğinden aldığı paya bağlıdır.

Federal Almanya'da işçi, bedensel ve ruhsal çalışma gücü ile üretim araçları üzerinde egemen olamaz. Bunun için de yaratıcı potansiyelini tam olarak geliştiremez. Kapitalizm, en önemli üretici gücün, insan kişiliğinin gelişmesini önler, böylece de insan doğasına aykırı niteliğini ortaya koyar. Bu niteliği iyi anlayan sendikalar yönetime katılma mücadelesi açtılar. İşçiler, çalıştıkları yerde aktif ve sorumlu olarak kararlara katılma ve oy verebilme hakkını istiyorlar. Böylece anayasanın garanti altına aldığı hakları bütün çalışanlar için gerçekleştireceklerini sanıyorlar. Bu politika, işçiler ve memurlar, sendikalar, işçi örgütleri gerçek bir siyasal ve ekonomik güç haline geldikten sonra yürüyebilecektir.

Çeviren : A. GELEN

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'NİN 19 MAYIS GENÇLİK BAYRAMI MESAJI

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, 19 Mayıs Gençlik Bayramı münasebetiyle aşağıdaki mesajı yayınlamıştır:

«19 Mayıs Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak bastığı gündür; halkımızın emperyalizme karşı ayaklandığı gündür. 19 Mayıs Gençlik Bayramımızdır.

Milli Kurtuluş hareketleriyle gençlik arasında kopmaz bağlar vardır. 19 Mayıs Bayramının derin manasını, Kuvay-i Milliye ruhunun yeniden uyandığı şu günlerde daha iyi kavriyoruz.

Yarının mutlu Türkiye'sine giden yolun güçlü öncüleri, Atatürk Gençliği Bayramın kutlu olsun!»

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ
Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

YABANCILARIN YERLİ ORTAKLARI VEYA GERÇEK SENDİKALARA ÇAĞRI

Yücel KIVILCIM
sendikacı

Geri kalmışlığımız, yoksulluğumuzun pırtı bir gıysısı olarak devrimizi yakmakta süregeliyor. Ashında bu, bizim 950-60 satılmışlığımızın, yarı sömürgeleştığımızın ekonomideki anlatımıdır.

Yediğimiz Sana'dan yaktığımız petrole kadar yabancı kapitalistleri şişirmekten yana bir «nurlu kalkınma» idi bu.

Üç milyon işsizimiz, topraksız köylülerimiz, hastahane kapılarında ölen hastalarımız, okulsuz, doktorsuz, ışiksiz köylerimiz, veremli-firengililerimizle yurdumuz tüm inancasız. Tüm kaynakları kapışmış, zenginlikleri heder edilmiş koskoca bir yurt... Altmış kuruşluk bir zam için, Anayasadaki en doğasal grev hakkını kullanan Zonguldak işçileri kurşunlanırken, Ankarada hayvanat bahçesindeki tilkinin günlük yiyecek gideri yedi liraydı. Ünlü bir patron yamağı bu işte bozguncu parmağı var dedi. Kökü dışarıda halk düşmanları bastılar cayırtıyı.

Yirminci yüzyılın sonlarında uluslar, özgürlüklerini kaba güçlerle yitiriyorlar artık. Öldürücü silâhlar müzelere kaldırılmamıştır ama sömürgeciler daha uslu yöntemlerle ulusları tutsak etmek olanağını bulmuşlardır. Sömürgeci, sermayesi ile birlikte hükümetini de «Kabul eden Devlet» e götürür. Örneğin, İran, Kongo, Vyetnam v.b. İran'da Amerikan petrol şirketleri aleyhine girişilecek her eylemde, karşısında Amerika Birleşik Devletlerini bulacaktır. Kıbrıstaki Anglo-Amerikan ortaklığı, Mısır'da çevrilen İngiliz namluları, Kongoyu kırdıran batı işbirliği sermayelerinin geleceğini savunan hükümetlerin barbarlığıdır bunlar:

Yabancı kapitalistin dış destekden başka, iç desteğe de gereksinmesi vardır. Ve buna özel bir çaba gösterir. Talancılığı, vurgunu, soygunu haklı kılmının biricik yolu budur. Çünkü bu yol halkların fark edemeyeceği kadar dolambaçlı bir yoldur. Üstelik yabancı sermaye ile kalkınma edebiyatı yerli çıkarıcılar tarafından halka biricik kurtuluş yolu olarak sunulur. Sermaye güler yüzle girer yurda. Yardım teraneleri ile «Hayırhahlıkla» girer. Yabancı sermaye bir ayrık otu gibi dalbudak salar, girdiği ülkede başka bitkiye yaşama hakkı yoktur artık. Toplar yakarsın ama kökünü kurutamazsın ayrık otunun. Köylü kardeşlerimiz çok iyi bilir bunu.

Böyle bir düzene karşı çıkanlar bozguncudur, vatan hainidir, komünisttir(!) Toplumun tüm kaynakları kısırlanmış, eğitim yuvaları yozlaşmış, beyinler kalıplaşmış, «dinimiz elden gidiyor» yaygarası toplum uyusukluğunu devam ettirmektedir. Kitaplar toplattırılmıştır. John Steinbeck «Bitmeyen kavgası» ile Amerikanın ögünç kaynağıdır da Türkiyede ve İspanyada okunması yasaktır. Yabancı kapitalist işte böylesine uygun bir ortamda rahat ve şişmandır.

Halkın zorunlu tarihsel akışında çatlak (!) sesler yükselmeğe başladıkça yabancı kapitalistler ve onların yerli yordakçılarının telaşı da artar. İlk günlerdeki güler yüzlülükten eser kamamıştır. Tüm kuşku ve tetiktedirler. Onlar için en iyi düzen kendilerini o yurda sokan düzendir. O halde bu düzen ne bahasına olursa olsun devam etmelidir. Her şey tutanın elinde kalacaktır böyle bir düzende. Hesap sorabilecek durumda olanlar susturulmalı, soyguna

karşı çıkanlar ceza evlerine atılmalı ve bunların tümü demokrasi denen soyut kavram için yapılmalıdır. Sosyal demokrasiden söz etmek, servet düşmanlığını yaymaktır onlar için.

Bilinmelidir ki, toplumlari her zaman uyutmak ve aldatmak olanağı yoktur. Bu nedenle yerli ortaklar daha eğitilmiş, talancılıkta daha ustalaşmış, inciltmeden soymak yöntemleri daha gelişmiş olmalıdır. Avrupa gezileri, Texas çiftliklerinde incelemeler, Hollywood'da dinlenmeler bundandır. Hâkim sınıfların eğitilmelerinin birinci perdesidir bu. Sonra yayın organları, günceler, haftalıklar elde edilir. Sinemalar, baldır-bacak yarışmasında gazeteleri geçmek sevdasındadırlar. En çok satan gazete en çok çıplak olandır. Yurt gerçeklerini konuşmak unutulmuştur. Bu gerçekleri dile getiren yazarlara yer yoktur. Tüm oynak noktaları toplumun işbirlikçiler tarafından kapatılmıştır.

Yaygın emekçi halk kitleleri, böyle bir ortamda, toplumun in çok ezilen, en çok yoksul durumda olan sınıfı durumundadır. Bunun içindir ki en çok düşünen ve en çok devrimci olmak niteliğinde olan da bu emekçi halktır. Vergiyi o verir, kentlerin yiyecek anbarıdır; savaşta ölen odur ama nimetlerin paylaşılmasında payına düşen hiçtir.

Yurdumuzdan bir örnek vermek gerekirse en büyük işçi örgütü olan Türk-İş'in durumu ve tutumu çok ilginçtir. Bu örgüt, Türkiyeli işçileri temsil savında bulunmaktadır. Ama ne yazık ki her tutumu emekçilerimizin yararına değil zararına olmaktadır. Zonguldak olaylarındaki tutumu, Türkiye İşçi Partisine karşı takındığı tavır, bu örgütün emekçi kitlelerden değil çıkarıcı çevrelerden yana olduğu nu çok güzel tanıtlamıştır. Kamu oyunda Türk-İş'in uyandırdığı düşün (fikir), bölücü, parçalayıcı niteliktedir. Halil Tunç'un durup dururken biricik toplumcu partiye iftiralarda bulunması neyle açıklanabilir. Yine, son zamanlarda bazı sendikaların kapatılacağı na dair haberlere kullarını bile kıpırdatmamışlardır. Elbette Anayasamıza inanan kişiler böyle bir eylemin «Kimsenin haddine» olmadığını biliyorlardı yargı organlarında başka Sonra, sendikacıların sosyalist olmaları gereğine değiniyor bay Halil Tunç «Sinemadan çıktıktan sonra turşucuya uğrayalım» gibi birşey bu. Sosyalist sendikacı ilkönce sosyalist bir ahlâkın güdücüsüdür. Üstelik öğreticidir de. Şimdiye kadar Halil Tunç'un hangi partilerden yana olduğu, onun ahlâk anlayışının çok parlak bir aynasıdır.

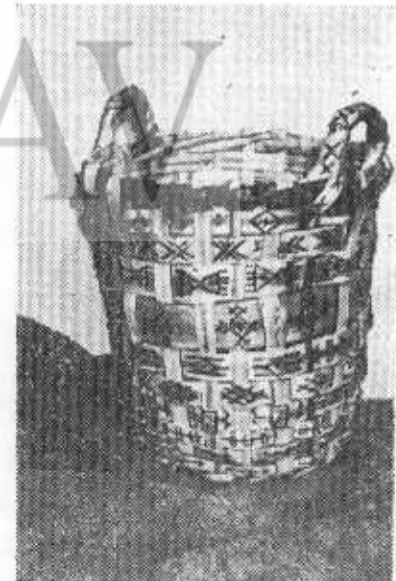
Türk-İş'in 5. Genel Kurulda okunan çalışma raporunda: «AİD, Amerikan İktisadi İşbirliği Teşkilâtı» ile çok ileri münasebetler kurulduğunu ve geliştiğini belirtmeği vazife sayıyoruz denilmektedir. Şimdi bir işçi örgütünü yabancı bir ülkeden yardım almasının ne demek olduğunu bir düşünelim hele.

Türk-İş, başka sendikalarından böyle bir yardım almış olsaydı -ki almaktadır- buna bir diyeceğimiz elbette olamazdı. Ama AİD gibi politik amaçlar güden bir kuruluşun yardımı ile övünmeği biz Türk işçisinin haysiyeti ile bağdaştıramıyoruz. Türk-İş'in bir dönemdeki (38 aylık) gideri 3.513.800, lira 30 kuruş olduğu halde aynı dönemde aidat geliri 682.705 liradır. Aradaki fark 2.831.095 lira 30 kuruş olduğu düşünülecek olursa Türk-İş'i ayakta tutan yabancı yardımının etkisini varın hesaplayın. İşte Halil Tunç'un durup dururken Türkiye İşçi Partisine Saldırmasının nedenleri yukarıdaki hesabın altında yatmaktadır.

TİP ne istiyor? Petrol kaynaklarımız ulusun malı olsun istiyor. Kişiliği olan bir dış politikamızı savunuyor. Kaynaklarımız emperyalistlerin elinde olmasını diyor. Bu yurdun yoksul insanı, yurt yönetiminde söz ve karar sahibi olsun istiyor. Bağımsız bir Türkiyede yabancı kapitalistlerin yaşama şansı bir düşünülün hele. Bu feryatların kökünün burada saklı olduğu anlaşılacaktır. Şurası kesindir ki yabancı kapitalistler her devirde ve her yerde kendilerine uygun maşalar bulmuşlardır. Ama her devirde ve her yerde bu maşayı onu tutan elin sahibine iskemle yapanlar da bulunmuştur.

Evet, Türkiyede artık iskemle yapanlar çoğalmaktadır. Gerçek yurtsever sendikacılar emekçi halk kitlelerini uyutanlara artık dur demektedir. Bu, 1965 Türkiyesinden bir rönesans bir kuvayi millie ruhuna dönüşüdür. Yeni işçi örgütleri emekçi Türk halkını mutlu Türkiyeyi kurmağa çağırıyor.

Uygar Türkiye Türk-İş'e karşı oluşan ve gelişen gerçek yurtsever sendikaların omuzlarında yükselecektir.

DOMİNİK CUMHURİYETİ

Mehmet OĞUZ

24 Nisanda Dominik Cumhuriyetinde başlıyan olaylar, «dünyanın polisi» Amerikanın dikkatini kendi bölgesine çekti. On dokuz ay önce askeri bir darbeyle iktidardan düşürülen Cumhurbaşkanı Juan Bosch'un tekrar işbaşına getirilmesi için yeni bir hareket başlamıştı. Dominikteki olaylar Amerikanın «insancıl» (!) (humanitarian) duygularını harekete geçirmekte gecikmedi ve «gerek Amerikalıların, gerekse diğer yabancıların can emniyetini sağlamak» bahanesiyle adaya asker çıkarıldı. Aradan bir iki gün geçtikten sonra, «can kurtarma» bahanesine bir yenisi eklendi: «komünizme engel olmak». Bu yazının yazıldığı sırada Dominikteki Amerikan askerlerinin sayısı yirmi bin bulundu. Son olaylara bakmadan önce, bundan dört yıl öncesine dönelim.

Bosch rejimi ve 1963 darbesi

32 yıl Dominik Cumhuriyetini diktatörlükle idare eden Trujillo 30 Mayıs 1961 de öldürüldü ve bundan yirmi ay sonra seçimlere gidildi. Seçimleri Juan Bosch kazandı ve 27 Şubat 1963 te cumhurbaşkanı oldu. Bosch programında bazı reformlara yer veriyordu Bosch, Venezuelanın eski

cumhurbaşkanı Betancour'unkine benzer bir programı uygulamak istiyordu. En önemli işler arasında, köylünün topraklandırılması ve Amerikan şirketlerinden alınan vergilerin arttırılması vardı. Bu program, daha uygulanmağa başlanmadan, toprak ağaları - Amerikan United Fruit Company bunlar arasındadır - ve bazı generaller, Bosch'u tehdit etmeğe başladılar. Bosch, komünizme karşı yumuşak davranmakla itham ediliyordu.

Halbuki, Bosch'un programı hiç te radikal bir program değildi. Ağalardan alınacak toprağın bedeli peşin olarak ödenecekti. Amerikan şirketleri içinse bir millileştirme söz konusu değildi. Fakat, bu yumuşak reform tasavvurları dahi ağaları ve Amerikan şirketlerini kızdırmağa kâfi geldi ve 25 Eylül 1963 te, general Wessin idaresindeki askeri bir darbe ile işbaşından uzaklaştırıldı. «Üç ay önce, darbeyi hazırlıyan askerler ve iş adamları, eğer Bosch reformlardan vazgeçmezse harekete geçeceklerini bildirmişlerdir.» (New York Times, 26 Eylül 1963).

Hükümet darbesinden sonra memleket bir müddet tamamen askerlerden kurulu bir junta tarafın-

dan idare edildi. Sonra da «junta-ya ortak olarak» Amerikada tahsil görmüş, zengin bir otomobil tüccarı olan Donald Reid cumhurbaşkanlığına getirildi. Amerika tarafından desteklenen Reid rejimi kısa zamanda halkın nefretini kazandı.

Son Olaylar:

24 Nisan günü kara ordusu, deniz piyadeleri ve üç bin kadar silâhlı halk bir darbe yaptılar ve Bosch'un tekrar cumhurbaşkanlığına getirileceğini bildirdiler. Bosch'u deviren hava kuvvetleri komutanı general Wessin bu harekete karşı cephe aldı. Bundan sonra da adaya Amerikanın müdahalesi başladı.

28 Nisanda Amerika adaya 400 deniz piyadesi çıkardı. Sözde bunlar Dominikte bulunan sivil Amerikalıların tahliyesine nezaret edecek ve can emniyetini sağlayacaklardı. Halbuki, daha askerler adaya çıkmadan tahliyenin büyük bir kısmı tamamlanmış ve hiçbir Amerikan vatandaşının burnu bile kanamamıştı. Bunu takip eden günlerde, adaya çıkarılan Amerikan deniz piyadeleri ve paraşütçü birliklerinin sayısı yirmi bin bulundu. Tahliye işi tamamlandı, fakat askerler adadan ayrılmadılar. Tam aksine, general Wessin'in birlikleri yanında «asiler» e karşı cephe aldılar. Böylece Amerikanın gerçek amacı apaçık ortaya çıktı.

Dominik Cumhuriyetinde Amerikan deniz piyadelerinin varlığı bütün Latin Amerikada büyük heyecan yarattı. Latinler için Amerikan deniz piyadeleri emperyalizm sembolüdür. Tarihte bir veya bir kaç defa Amerikan deniz piyadelerinin işgali altında kalımayan Latin Amerikan devleti yoktur. Amerikanın tek taraflı hareketi Küba, Peru, Arjantin, Uruguay, Meksika ve Venezuela tarafından şiddetle protesto edildi. Latin Amerikalılar, Amerikan cumhurbaşkanlarından Theodore Roosevelt'in «BÜYÜK

SOPA» politikasını ister istemez hatırlıyorlardı.

Günler geçtikçe, Amerikanın adadan kolay kolay ayrılmıyacağı belli oluyordu. Çünkü, Amerika bir komünizm tehlikesinden konu açıyor, ikinci bir Küba tehlikesi geçmeden adadan ayrılmaya niyeti olmadığını söylüyordu. Halbuki, Johnson başlangıçta Amerikalı askerlerin sadece tahliye için adaya çıkarıldıklarını ve iç harbe katılmıyacaklarını bildirmişti. 2 Mayıs Pazartesi günü televizyondaki konuşmasında ise, komünist tehlikesini ileri sürerek, Amerikan askerlerinin Dominik halkına ateş açmasını haklı göstermeye çalışıyordu. Ashında bütün çabalamalar, Amerikanın emperyalist emellerini örtmek içindir. Ne kadar yaldızlı sözler kullanılırsa kullanılsın, Amerikanın hareketi bir işgal niteliğindedir ve hiç bir propoganda bu gerçeği saklayamaz. «Görünüşe göre, Amerikan askerleri uzun müddet için polislik görevini üzerlerine alacaklar, belki de uzun sürebilecek bir gerilla savaşı başlyacaktır. Bir Amerikan resmi şahsiyeti: «Deniz piyadeleri Santo Domingo'ya (başkent) son çıkışlarında, orada sekiz yıl kalmışlardır», demiştir. Bir diğer resmi şahısta, «Şimdiki durumda işgal rolünden başka bir alternatif göremiyorum», demiştir. Bazı gözlemciler, Amerikan askerî hareketinin kısa zamanda köylere kadar uzatılacağını ileri sürmektedirler. Bunun, yiyecek dağıtma maskesi altında, dağınık Amerikan mülklerini korumak için yapılacağı sanılmaktadır.

Sürgünde bulunduğu Puerto Rico'da eski cumhurbaşkanı Bosch, acı acı şunları söylemiştir: «Santo Domingonun cumhurbaşkanı Johnsondur. O bizim reisimiz, bizim patronumuzdur.»

Birleşmiş Milletler ve OAS:

Amerika, meselesinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine getirilmemesi için pek uğraştı. An-

cak Amerikan Devletleri Birliğinin (OAS, Organization of American States) bu konuda söz sahibi olabileceğini iddia etti. Fakat, Rusya Güvenlik Konseyinin toplanması için gayret gösterince, konsey toplandı. Rus delegesi Amerikan işgal hareketini protesto etmiş ve Amerikanın Birleşmiş Milletler yasasını çiğnediğini bildirmiştir. «İnsancıl hareket» maskesi altında, Kongoda olduğu gibi, milliyetçilerin ezildiğini söylemiştir.

Amerikan delegesi Stevenson cevabında, meselenin OAS'ce görüşülmesi gerektiğini ve hükümetinin Dominiklilere istemediklerini bir rejimi zorla kabul ettirmek niyetinde olmadığını, serbest seçimlerle iş başına gelecek bir hükümeti tanıyacıklarını söyledi. Fakat, bundaki gerçek payı pek azdır. Seçimle cumhurbaşkanlığına gelen Bosch'un tekrar iktidara gelmesi için savaştan halka, Amerika «âsiler» de-

mektedir ve Dominik Cumhuriyeti toprakları üzerinde Amerikan askerleri bunlara ateş açmaktadır.

Uruguay delegesi de, «yeni Johnson doktrini» ne şiddetle çatmış ve Monroe doktrini gibi, bu yeni doktrin de Amerikaya tek başına hareket etmek serbestisini verdiğini, fakat buna Lâtin Amerika devletlerinin uymak zorunda olmadığını hatırlatmıştır. OAS in meseleyle ilgilenmekte olmasına rağmen, Güvenlik Konseyinin bu konuda söz sahibi olduğunu söylemiştir. OAS yasasının 17. inci maddesini hatırlatan Uruguay delegesi, Amerikanın tek taraflı hareketini işgal olarak vasıflandırmıştır. OAS yasasının 17. inci maddesi şöyledir: «Herhangi bir memleketin toprakları direkt veya dolaylı olarak, her ne sebeple olursa olsun, geçici bir zaman için bile, başka bir memleket tarafından işgal edilemez.»

OAS toplantılarında da delegeler sık sık bu maddeyi hatırlatmışlar ve çoğunlukla Amerikan müdahalesini tasvip etmemişlerdir. Yalnız şu var ki, OAS te Amerika sözüntü geçirecek durumdadır. Zaten, Birleşmiş Milletlerin bu meseleye karışmamasını istemesi bu yüzdendir. Bu sırada OAS toplantıları devam etmektedir. Amerika belki OAS ten kendine aleyhtar olmayan bir karar geçirebilir. Fakat, Amerikanın tek taraflı müdahalesi ve Dominiki işgali Lâtin Amerikadaki kitleler tarafından unutulmayacaktır.

Şimdi Ne Olacak?

Amerikan deniz piyadeleri ile halk arasında bir nevi savaş devam etmektedir. Amerikan askerleri bir «karşı ihtilâle» yardım etmektedirler. Bu durumun uzun bir müddet süreceği ve bir gerilla harbinin çıkacağı sanılmaktadır. Amerikanın iddiası, her zaman olduğu gibi, «âsiler» in komünist oldukları ve emirlerini Küba veya Moskovadan, belki de Pekinden aldıklarıdır. Halbuki, Amerikan hükümeti şimdiye kadar ancak bir avuç komünistin varlığını ispat, daha doğrusu iddia edebilmiştir. Nitekim milliyetçiler, «aramızda belki de bir iki komünist vardır, fakat biz halkın seçtiği cumhurbaşkanıyı geri getirmek istiyoruz» demişlerdir. Amerikanın müdahalesi memleketi uzun sürebilecek bir çıkmaza sürüklemiştir.

Yapılması gereken şey Amerikanın askerlerini adadan derhal çekmesi ve yapılan hatanın tamir edilmesidir. Her fırsatta demokrasiye ve milletlerin kendi kaderlerini tayin etmesi ilkesine bağlılığını tekrarlayan Amerika sözlerine uygun hareket etmemektedir. Kendi çıkarlarına hizmet etmeyen herkese komünist damgası vurmaktır. Gerçek demokrasiye karşı durmaktadır. Dominik halkının demokrasi savaşında, Amerikaya rağmen, muvaffak olacağına inanıyoruz.

İffet ASLAN'ın Meydan dergisinde yapmış olduğu «Siyasi Partilerin Kaptan Köşkünde» adlı seri röportajının sonuncusunu okurlarımıza sunuyoruz.

«Sonsöz» adlı bu yazı Haftalık Meydan dergisinin 18.5.1965 tarihli sayısından aynen alınmıştır.

Siyasi Partilerin Kaptan Köşkünde SON SÖZ

İffet ASLAN

1965 SEÇİMLERİ neticesinde iktidarı elde etmek, ya da etkilenecek duruma girmek umudunu besleyen siyasi teşekküllerimize hâkim fikirleri ortaya çıkarabilmek amacı ile derlenen bu yazı serisi ne gösteriyor?

Bu suali bir çok açıdan cevaplandırmak mümkün. Ancak, incelemenin bu yönden enine boyuna değerlendirilmesi daha çok üniversite mensuplarından beklenen bir hizmettir. Nitekim Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve İdari İlimler Enstitüsü öğretim üyeleri yapılan neşriyatla ilgilenmiş ve bu maksatla tetkik etmek üzere yazıların tamamını istemiş bulunmaktadır.

Fakat bir de her vatandaşın, her seçmenin bizzat yapabilmesi gereken değerlendirme var. Rejimimizin

gerçekten demokrasi ve demokrasimizin ömürlü olması buna bağlıdır. Zira günümüzde demokrasi demek, iktidarların millete ancak seçmenlerin ekseriyetinin rızasına mazhar olmuş adımları atılabilmeleri, bunun ötesinde herhangi bir kudret ve kuvvete sahip olmamaları demektir. Ancak bu, iktidarların fazilet ve meziyetlerine değil, seçmenin uyanıklığına bağlı bir husustur. Bu itibarla ne kadar mütevazî bir vâ tandaş olursak olalım kaderimize hükmetmiye namzet siyasi teşekküllerimize hâkim düşünceleri bizzat değerlendirmek, seçmen olarak yalnız hakkımız değil, aynı zamanda vazifemizdir.

Öyleyse bu işe şu noktadan başlayalım: Türk seçmenin bu hak ve vazifesini giderebilme kabiliyeti hakkında siyasi kuvvet mihraklarına hâkim düşünce nedir?

Bu inceleme, maalesef, siyaset adamlarımızın büyük bir ekseriyetle başarı hesaplarını Türk seçmenin bu kabiliyetten mahrum olduğu görüşüne bağlamış olduklarını ortaya koymaktadır. Hiç şüphesiz, çoğu kıvançla değil, ama kaçınılmaz bir gerçek olarak bunu böyle kabul etmekte ve iktidarı elde etme çabalarını bu görüşe dayamak zorunu duymaktadır. Bu ise bizzat ifade ettikleri gibi onları seçimlerde başarı sağlamak için hisleri ve kinleri tahrik etmiye sürüklemektedir ve bu yüzden Türkiye'de parti mücadelesi cehaletin ve ihtirasların istismarı şeklini almıştır.

Bu tutumun çok dikkate değer bir tezahürü şudur: bizde politikacılar «beyanat» vermiye çok defa hevesli, fakat herhangi bir hususta fikirlerini açıklamaktan ekseriya kaçınmaktadır. Zira «beyanat» nazım göre değişen bir şerbet olabilir, ama bir politikacının «fikir» gücüne güvenebilmesi için sadece bir fikre sahip olması dahi yetişmez, herşeyden evvel seçmenin bu fikri değerlendirme kabiliyetine inanası gerekir.

Bizde yalnız bir partinin bu noktadan hareket ettiği müşahade olunmaktadır. Türkiye İşçi Partisi, başarısını büyük kitlenin öz menfaatlerine sahip çıkmasına ve partileri bu menfaatlerine hizmet açısından değerlendirme kabiliyetini hızla kazanmasına bağlamış görünmektedir. Bu yüzden TIP'liler ile diğer partiler arasında kullandıkları dil ve ele aldıkları meseleler bakımından büyük farklar göze çarpmaktadır. Birinin ne kadar meseleleri deşmek, büyük küllerinin gündelik hayatlarını dolduran çileler ile bu meseleler arasındaki ilintileri gözler önüne sermek gayreti varsa, ötekilerin bir o kadar bellibaşlı meselelerimizi mümkün merteye külle miye, kendilerine taraftar kazanmak için ise kişisel ihtirasları seferber etmiye çalıştıkları görülmektedir.

Bu yüzden TIP ile bütün diğer partiler arasında değişik bir gerginlik, ötekiler arasındakilere benzemiyen bir çatışma göze çarpmaktadır. Âdetâ herbirinin gözünde bütün diğer partiler bir yanda, TIP öteki yanda yer almaktadır. Mesele dikkatle incelendiği zaman ise TIP'in sol cepheyi teşkil ettiği iddiasının, diğer bütün partilerin ise sağ telâkki edilmesinin — kendisini sol ve sosyalist ilân eden parti dahil — gelip TIP ile diğerleri arasındaki bu davranış farkına dayandığı anlaşılmaktadır. Yoksa bazı belli başlı meselelerimiz ile ilgili olarak ileri sürülen çözüm yolları bakımından bütün partiler arasında hayli benzerlikler olduğu, hattâ sol telâkki edilen tedbirlerde kimi diğer partilere mensup kimselerin TIP'lileri geçtiği bile görülmektedir. Öyle ki politikacılarımızı bu açıdan tasnif edecek olsak, birçoklarının kendilerini mensup oldukları partilerin tam zıddı cephede bulacakları ve şimdikinden çok değişik kümeleşmelerin ortaya çıkacağı muhakkaktır.

Kanaatımca bu incelemenin ortaya çıkardığı en mühim husus budur. Bu partilerimizin henüz çağdaş anlamda demokrasi mefhumunun gerektirdiği rûşte ermemiş olduklarını göstermektedir Aralarındaki fark, meselelerimizin halli ile ilgili olarak ileri sürdükleri tedbirlere dayanmamaktadır. Politikacılarımızın çoğu bunu bilmekte ve bu durumu şöyle ifade etmektedir: «Bizim partilerimiz Amerikan partilerine benzer. Aralarında büyük fark yoktur. Halkımız da henüz menfaat gurupları olarak teşkilatlanmamış bulunduğu için, birinin ötekine tercihi hissi sebeplere dayanır. Bizde, tıpkı Amerika'da olduğu gibi, doktrin partileri yoktur.»

Politikacılarımız çoğunlukla bu izahatı demokrasi rejiminin şartları açısından makbul bir mâzeretmiş gibi vermektedirler. Çünkü bizde henüz bilinmeyen bir husus vardır. Amerika'da da partilerin başarılarını halkın cehaletini ve ihtiraslarını sömürmeğe bağlamış oldukları doğrudur: Türk halkı ile Amerikan halkı arasında ise cehalet bakımından nitelik değil sadece derece farkı olduğu da doğrudur. Ama Amerika'nın çağdaş alanda bir demokrasi olduğu doğru değildir Amerika'daki rejim bir kapitalist oligarşisidir. Hâlâ bütün toplumun menfaatlerine az çok hizmet edebildiği için ayakta durmaktadır. Ama Amerika'nın işte bu hususiyeti Türkiye'de henüz bilinmemektedir.

Kapitalist oligarşisi rejimi Amerika'da henüz çok zararlı hale gelmemiştir. Çünkü kapitalizm orada hâlâ bütün toplumun menfaatlerine biz nebze olsun

hizmet edebilmektedir. Sömürülecek bir üçüncü dünya mevcut oldukça da edecektir. Ama bizim elimizde birbirimizden başka sömürecek hiçbir şey yok. Üstelik meselelerimize çözüm yolu bulmakta âciz kaldıkça ele sömürge olmak durumundan da kurtulamıyacağımız âşikâr. Bu itibarla bizim menfaatimiz, partilerimizin Amerikan partilerine benzemesini değil, hızla Avrupa partileri hüviyetini almasını; başarı umutlarını bellibaşlı meselelerimizin halli için ileri sürecekleri belirli tedbirlerin halkın ekseriyetinin rızasını kazanmasına bağlamalarını gerektirir.

Ama halkın cehaleti devam ettikçe, bu cehaleti ve ihtirasları sömürerek kolayca başarı kazanmak yolu açık kaldıkça, partilerimizin çoğunlukla kendiliklerinden bu yola yönelmelerini beklemek hayal olur. Henüz bir tek partimiz, o da en küçüğü, en genci, en turfandası çağdaş demokrasinin temel icabına, vatandaşın öz menfaatlerini müdrik olarak çözüm bekliyen kamu meselelerini tartıp, teklif edilen tedbirler arasında seçim yapmak kabiliyetine kaderini bağlamak lüzumunu hissetmekte veya bu cesareti gösterebilmektedir. Demokrasimizin selâmeti için bu yeterli değildir. Demokrasi rejiminin tüm milletin hayrına işleyebilmesi için bütün partilerin başarı umutlarını cehaletin ve ihtirasların sömürülmesine bağlı görmekten vazgeçmeleri gerekir.

Şu halde bugün bütün aydın vatandaşlarımıza, uyanık seçmenlerimize pek önemli bir siyasi vazife düşmektedir. Bu da, partilerimizi çağdaş demokrasi mefhumunun icaplarını yerine getirmeye zorlamaktır. Sorularımızla, ancak meselelerimizin hâline yarıyacak tedbirler ile ilgili konuşmalarına tahammül göstermekle, bir evvelki sözleriyle veya arkadaşları ile çelişmeğe düşmeleri hâlinde kendilerine mûsamaha göstermemekle politikacılarımız, meselelerimizi en ince teferruatına kadar öğrenmiye, bunlara çözüm yolları arayıp bulmağa, belirli fikirlerin adamı olmağa zorlamalıyız. Ancak böylelikle kamu meseleleri ile ilgili tutumlarını inandıkları prensipler manzûmesine göre ayarlıyan partilere, bir doktrine sahip partilere, başarı umutlarını, savundukları tedbirlerin halkın ekseriyetinin rızasına bağhyacak partilere kavuşabiliriz.

Bu inceleme artık bütün partilerde bunun lüzumuna inanan politikacılarımızın mevcut olduğunu da göstermektedir. Ama partilerin resmi tutumunu onların tayin edebilmesi için, aydın vatandaşlardan gelecek baskıya ihtiyaç vardır. Bu baskı gelmediği takdirde hemen bütün partilerde «ne yapıp yapip seçimi kazanmak başlıca hedefimiz olmalıdır» diyenler baskın çıkacaktır. Bugün demokrasimizi tehdit eden en büyük tehlike budur. Çünkü bu, iktidarların millete ancak vatandaşların ekseriyetinin rızasına mazhar olmuş adımları atılabilmeleri, bunun ötesinde herhangi bir kudret ve kuvvete sahip olma-

maları ilkesinin inkârı demektir. İktidarların kendilerinde gelecek seçimlerde düşmeyecek kadar ihtiyatlı olmak şartı ile her istediklerini yapmak, memleketi istedikleri istikamete yöneltmek selâhiyetini vehmetmeleri demektir. Bu da onları, kazı bağirtmamak şartı ile diledikleri gibi yolmayı mubah görmeğe sürükler. İktidarın bu imkânı bahşettiği görülünce ise, politika sahnesi bu intiyazı elde etmek için yapmayacakları olmıyan kimselerle dolar.

Demokrasi rejimini yozlaştıran taassup, milletin gözünde itibardan düşüren gelişmenin basamakları işte bunlardır. Biz, geçmişteki tecrübelerimize rağmen geçen 17 sene içinde bu yolda hayli aşağılara yuvarlanmış bulunuyoruz. Ama artık ders almasını bilmemiz gerekir. Ancak Türk demokrasisini bu tehlikeli yolda sonuna kadar sürüklenmekten korumak, sadece politikacıların vazifesi değildir: Aydın vatandaşların, seçmenlerin de aynı derecede vazifesidir.

Bu inceleme, partilerimizin çoğunlukla mütecanis topluluklar olmaktan uzak, belirli ilkelerin savunucusu hüviyetinde mahrum teşekküller olduklarını ortaya koymuşsa, bu yalnız politikacılarımızın suçu değildir. Her politikacıdan peygamber olmasını bekleyemeyiz. Bunların çoğu, alelâde birer insandır. Ve bütün alelâde insanlar gibi en kolay yoldan hedefe ulaşmak, iktidarı elde etmek eğilimine kendilerini kaptırmaları gayet tabiidir. Mesele, seçmenin, bu yolu açık bırakmayacak, pek kolay kılmıyacak kadar uyanık olmasıdır. Bu işte önderlik, bu uğurda mücadele ise aydın vatandaşa düşen bir vazifedir.

Aydın vatandaşlar olarak demokrasi rejimini seviyorsak, partilerimizi fikir partisi, prensipler manzûmesi, doktrin partisi olmağa zorlamak mecburiyetindeyiz. Politikacılarımıza başarı umutlarını meselelerimizin hâline yarıyacak belirli tedbirlerin seçmenlerin ekseriyetinin rızasını elde etmesine bağhyan bilinçli ve samimi kimseler hüviyetini kazandırmak mecburiyetindeyiz.

Bu vazifemizi şu prensipler manzûmesinin veya bu fikrin halk arasında daha fazla itibar kazanmasını sağlamaktan ibaret görmemeliyiz. O ikinci mesele. Şimdilik biz herşeyden evvel partiler arasındaki siyasi mücadeleyi bellibaşlı meselelerimizin hâline yarıyacak belirli tedbirler için seçmenin rızasını elde etme yarışması haline sokmağa gayret etmeliyiz. Türkiye için belki başka kurtuluş yolları vardır. Ama demokrasimiz için yoktur. Bunu iyice bellemez: Hiç unutmamamız gerekir.

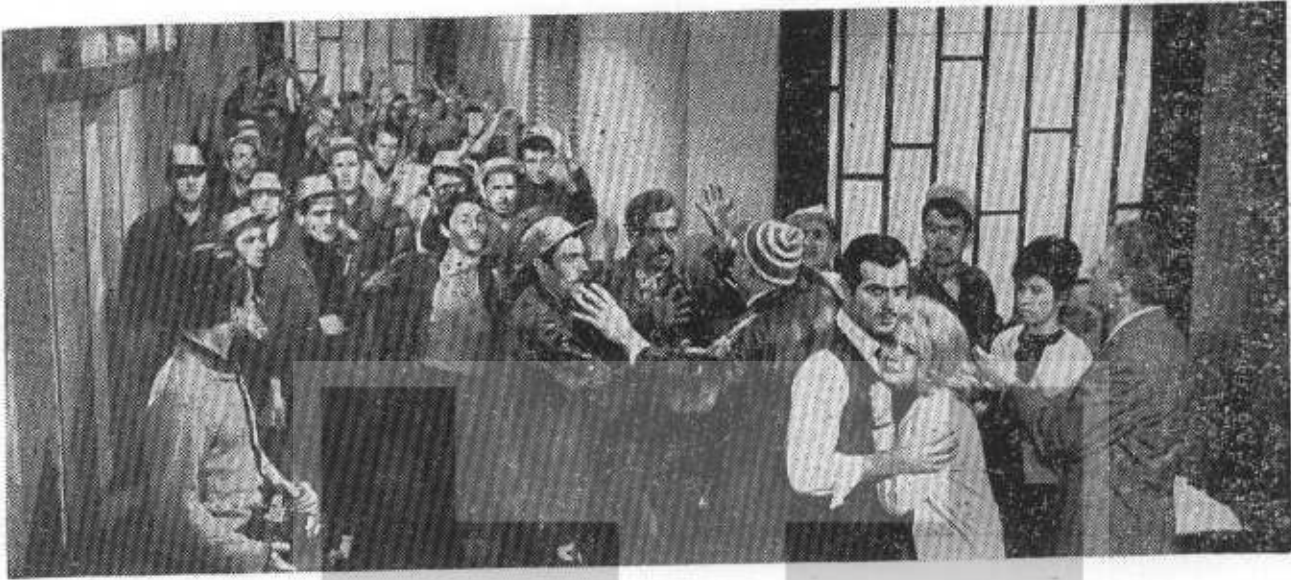
KARANLIKTA UYANANLAR

Behice BORAN

Türkiye bir ayılma, bir uyanma içinde. Hem de geç kalmışlığın telâşiyle hiç beklenmedik umulmadık yerlerde silkiniş ve şahlanırlarla kendini gösteren bir uyanma bu. Demek şimdi sıra sinemaya gelmiş ki, o beğenmediğimiz, o «yerli film» diye dudak büküp geçtiğimiz Türk filmciliği Karanlıkta Uyananları yapıp karşımıza koydu.

Film eleştirmeni değilim. Belki de «erbabı» bu filmdeki bilmem hangi kamera hareketinin bilmem hangi kurala uygun düşüp düşmediğini «sinema dili» şöyle ya da böyle olduğunu; hatta filanca karaktere falanca lâfı söyletmenin «toplumculuk» bakımından filme bir şey kazandırmadığını uzun boylu tartışılır. Belki de bu filmi olumsuz bile karşılayacak «zevkleri fazla incelmış», eleştirmenler de çıkacaktır. Fakat ben şuna inanıyorum ki, bir sanat eseri - roman olsun, tiyatro olsun, film olsun - toplumun bir çağındaki gerçekleri böylesine cesur, yaşayan insan ilişkilerinin ayrıntılarına kadar inerek toplum yapısını, dokusunu böylesine gerçekçi bir açıdan yansıttı mı ve anlatılan insanlar böylesine etiyile kaniyla capcanlı kişiler haline geldiler mi ne söylense boştur, alır başını gider o

eser. Böyle bir durumda bütün eleştiriler, bütün kurallar, geri plâna düşer. Kaldı ki «Karanlıkta Uyananlar» ın rejisine, senaryosuna, oyuncularına, tekniğine - ufak tefek ayrıntılar dışında - söylenecek öyle uzun boylu bir söz bulunabileceğini de sanmıyorum.

Bir avuç komprador burjuvanın çıkarları uğruna koca bir memleketin nasıl sömürülüp yıkıma götürüldüğünü anlatıyor «Karanlıkta Uyananlar». Yabancı sermaye çıkarına yerli sanayiın nasıl baltalandığını, Türkiyede sanayi burjuvazisinin nasıl ölü doğduğunu, emperyalist kapitalizmin yerli ajanlarının Türkiyemizi yabancılara nasıl peşkeş çektiğini ve nihayet bütün bu soygun ve sömürme furyası altında ezilen ama direnen halkımızı, işçilerimizi ve bu acıyı yüreğinin tâ içinde duyan namuslu, ileri aydınlarımızı anlatıyor.

Yabancı sermaye ajanı kapkaççı tüccar, iflasa itelenen sanayici, iki paralık çıkarı için işçiyi satan sarı sendikacı ve kurtuluşun bilincine varmış yiğit ve gerçek sendikacı, halkla hiç ilişkisi olmıyan aydın ve halka inanmış, namuslu aydın, o yoksul hayatı içinde mutlu olmak için çırpanan işçi kız, kısaca herkes, her şey öyiesine rahatça girmiş ki Karanlıkta Uyananlar'a, sonunda film her yanı ile yaşadığımız Türkiye'yi, hem de mutlu, pırıl pırıl yarınları müjdeleyen Türkiye'yi yansıtan bir nitelik kazanmış.

Karanlıkta Uyananlar Türk sinemasında toplumsal gerçekçiliğin en güçlü ürünü, belki de ilk ürünü sayılabilir. Bütün kişiler, hattâ olağan üstü olaylar, gerçek duygumuz zedelenmeden verilmiş, olumlu tipler bile melekler gibi değil, zaafıları, korkaklıkları, iyi kötü bütün insan yanlarıyla alınmış; tipik karakterler olarak yoğurulan kişiler kendi özel dramları ile birlikte, kendi dramlarının ötesine geçerek sınıflar arası ilişkilerin acı gerçeğini duyurabilmişlerdir. Böylece de, filmle birlikte gelişen bir grev olayı sonunda filmin bütün kişileri bir fabrika kapısında birleşince, memleketi yabancılarla ortak talana kalkışanların çelimsizliği ile bu talana karşı duranların güçlülüğü bugünkü Türkiye'nin bir kesiti olarak ortaya çıkmış ve filme bir bağımsızlık savaşının havasını vermiştir.

Başta rejisör Ertem Göreç olmak üzere filmin yapımına emeği geçen herkese candan teşekkürler. Başka güçlü eserler de bekliyoruz kendilerinden. Karanlıkta Uyananlardan aydınlık Türkiye'mize.

N Â Z İ M H İ K M E T

"Yıldız Gibi Aktı Geçti"

Nâzım Hikmet 3 Haziran 1963 te öldü. Ölümünün bu 2 nci yıldönümü dolayısıyla onun için bir inceleme yazısı hazırlamak isterdim. Fakat kitaplarının hiçbirini elimde yok. O yüzden, inceleme yerine anma ile yetinmek zorunda kaldım. Nâzım'ı, yaşadığı çevrenin havası içinde vermeğe çalışın bu yazıda, anılardan, eldeki dağınık birkaç parça şiirinden ve belleğimde kalmış dizelerinden (mısralarından) yararlandım.

Mütareke yıllarında Orhan Seyfi ve arkadaşları yolunda hece ölçüğüyle (vezniyle) şiirler yazmağa başlayan Nâzım Hikmet, Cumhuriyet devrinde yurda dönüp edebiyat dünyamıza ikinci kez katıldığı sıralarda şiirimizin genel görünüşü şöyle idi:

«Aruz»un son iki ustası Ahmet Haşım'le Yahya Kemal, bu ölçüğün hâlâ yaşamasını sağlıyordular; Ahmet Haşım ikinci kitabı Piyale'yi yayımlayıp (1926) kendini kabul ettirmiş, yani artık yadırganmazlar arasına katılmıştı; «kitapsız peygamber»e benzetilen o zamanın kitapsız şairi Yahya Kemal'le erişilmez bir yıldız gibi görünmekte idi (o zamanlar daha «Sputnik» ler icat edilmemişti). Beri yanda, Han Duvarları v.b. gibi şiirleriyle toplumsal konulara da yönelmiş bulunan Faruk Nafiz, yeni çıkmağa başlayan «Hayat» dergisinde (1926 - 1929) en parlak devrini yaşıyordu. Yine o yıllarda Ahmet Hamdi, Necip Fazıl ve Ahmet Kutsi üçlüsü, daha önceki kuşağın elinde yavan bir duygusalılık âleti olmaktan ileriye geçemiyen hece kalıbının içine biraz halk şiirinden, biraz da Batı şiirinden alınma bir «şiir özsu» katabilmişlerdi; özellikle Necip Fazıl'ın Kaldırımlar'ı bu alanda önemli bir başarı sayılıyordu. İşte bu sıralarda Yedi Meşale adlı bir kitapla ortaya çıkan (1928) biz yedi arkadaş da, o yıllarda «buluş» diye adlandırdığımız mecazlı, renkli söyleyişlere önem vererek kervana katılmıştık. Bütün bu çeşitli akımlar, kendilerini ne kadar yeni ve değerli görürlerse görsünler, hepsi klâsik ölçüler ve biçimler, içinde, uslu uslu yürüyüp gitmekte idiler.

İşte o günlerde yurda dönen (1928) Nâzım Hikmet, alışlagelmiş bütün ölçüleri allak bullak eden, hecesini de, aruzunu da hallaç pamuğu gibi atan yepyeni bir nazım biçimi ile ortaya çıktı. Şiirin yalnız dış yapısını değil, iç yapısını da («muhtevâ» sını da) değiştiren bu davranış kimi çevrelerin tepkisini çekmekle birlikte, genel olarak ilgi ile karşılandı. İlk kitabına «835 Mısra» diyecek yerde 835 Satır demesi bile, eski şiirin dize (mısra) anlayışını yıkmak istediğini gösterir. Ne aruz ne de hece ölçüğüne uymayan bu yeni nazımda, sözler, hattâ sözcükler şairin gerekli gördüğü yerlerde kesilip alttaki satıra geçiyor, çoğu zaman da satırlar merdiven basamakları gibi sıralanıyordu:

Ben yanmasam

sen yanmasan

biz yanmasak

nasıl

çıkarc

karan-

-hklar

aydın-

-hğa?

Belli ölçeklere uymıyan bu yeni anlatım biçimi «nesir» de değildi; buna yeni bir ad gerekti, «serbest nazım» adı verildi.

İlk kitabında birtakım aşırılıklara da kaçmış olan şairin kimi denemeleri dile dolanarak bunun verimsiz, hattâ kolay bir yol olduğu belirtilmek istenmiş, hele Makinalaşmak şiiri kimi çevrelerde alay konusu olmuştu :

Trrrum!

Trrrum!

Trrrum!

Trak tiki tak

Makinalaşmak

İstiyorum.

Mutlak buna bir çare bulacağım

ve ben ancak bahtiyar olacağım

karşıma bir turbin oturtup

kuyruğuma çift uskuru taktığım gün.

Ne var ki, böyle bir iki örnek dışında kalan şiirlerin çoğu, özellikle Salkımsöğüt ve Bahri Hazer şiirleri, serbest nazımın tutunmasını sağladı. Bu şiirlerde görülen birtakım söyleyiş biçimlerini ne aruzla ne de hece ile verme olanağı yoktu. Sözgelimi, koşan atlıardan bir tanesi yere düşüp ölüirken ötekilerin uzaklaşması şöyle anlatılıyordu :

Atlılar atlılar kızıl atlılar,

Atları rüzgâr kanatlılar!

• Atları rüzgâr kanat...

Atları rüzgâr...

Atları...

At...

Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat.

Bahri Hazer şiirinde de kaygın uzaklaşması — belki de batması — aynı teknikle, şöyle veriliyordu:

Çıkıyor kayak

iniyor kayak.

Çıkıyor ka...

iniyor ka...

Çık...

in...

çık...

Şiirlerinin içinde, arasıra, hece ya da aruz ölçeği-ne uygun «satrı» lar da görülmekte idi:

Devrilen

bir atın

sırtından inip

şahlanan

bir ata

biniyor kayak.

Bu «satrı» lar yan yana yazıldığında :

Devrilen bir atın sırtından inip

Şahlanan bir ata biniyor kayak.

kılığına girerek 6 + 5 ölçeğine uyuyordu. Bunun gibi :

Değil bir kaç

değil beş on

otuz milyon

otuz milyon

aç.

«satrı» ları da, arzun mefâilün mefâilün kalıbına uygun düşmekte idi. Klâsik ölçülere aşırı bağlılık gösterenler, yüzlerce satır arasına sıkışmış bu birkaç satırı, Nâzım'ın, dolayısıyla serbest nazımın yenilgisi diye görüyor, bunda, klâsik şiire kendi bağlılıklarını sürdürmenin gerekçesini buluyorlardı.

Biz «Yedi Meşale»ciler, o çağda kendimize göre yeni bir tutumla ortaya çıktığımız için, bizimkinden hemen sonra çıkan daha yeni bir akıma uymayı, böylece, dumanı üstündeki yeniliğimizi eskitmeyi düşünmedik. O günlerde bir arkadaşımızın evinde düzenlenen tanışma toplantısında Nâzım'ın şiirlerini kendi ağzından dinledik. Şarkı okur gibi bir okuyuşu vardı. Biz de — biraz konukseverlik etmek, biraz da kendimizi beğendirmek için olacak — toplumsal temalara değinen şiirlerimizi okuduk. Kendimizi beğendirmeğe çalıştığımız göre, konuğumuzun sanatçı kişiliğine değer verdiğimiz anlaşılıyor. Ama dediğim gibi, onun yolunu benimsemedik. Ben, kendi hesa-

bıma, o yıl ikinci baskısı yapılmış olan Piyale'nin önsözünde ileriye sürülen görüşlerin baskısı altında idim; şiirde kapalılık ve anlam konusu üzerinde bir de yazı yazmış, hattâ daha da ileriye giderek, açıklık v.b. gibi maddeye bağlı duyguların şiire elverişli olmadığını, şiirin ancak aşk v.b. gibi mânevi duygularla doğabileceğini söylemiş, Sultan Veled'in :

Karnım açtır karnım açtır karnım aç dizesini de kanıt olarak göstermiştim. Hemen o günlerde raslaştığımızda Nâzım'ın ayaküstü uydurduğu ve «— Acaba bu şiir olur mu?» diye sorduğu açık saçık bir dize, güllüşmeler arasında ayaklarımı suya erdirdiği için bir daha o yolda «poetika» denemelerine kalkışmadımsa da, uzun bir süre daha «buluş» avcılığını sürdürmüş, İstanbul'un yoksul bir kenar mahallesinde otururken Venedik hayalleri görmüş, batan güneşi akşamın avucunda kalan kapı topuzuna benzetmeğe uğraşmışım. İçimizde yalnız Vasfi Mahir'in, Nâzım yolunda bazı denemelere giriştiğini, hava kararınca bizleri Taksim'de Talimhane meydanına götürüp, «cıgaraaa..., paraaa...» ayaklarıyla (kafiyeleriyle) uzayıp giden manzumelerini başıra başıra okuduğunu hatırlıyorum. Arkadaşımızın eve barka sığınmayan, ancak talimhane ve at meydanlarını dolduran bu bağirtuları yayımlandı mı bilmiyorum. Ancak, daha sonraları, kafatasçıların gölgesinde başka bağirtular yazdığını ve Demokrat Parti listesinden milletvekili seçilince de, ilkin Meclis kürsüsünde, sonra da, çıkardığı «Ocak» dergisinde beni — sanat arkadaşlığı dışında sınıf ve sıra arkadaşı olan beni — curnal ettiğini biliyorum. O yıllarda bizim kuşaktan olan, fakat bizim dışımızda kalan bazı gençler kolayca Nâzım yoluna döktüler, fakat şiiri sürdürmediler. İhâmi Bekir ile Nail V. bunların en tanınmışlarıdır.

Nâzım'a uysak da uymasak da, onu dikkatle izliyor ve eserlerinden zaman zaman birtakım dersler alıyorduk. Sözgelimi, tanışmamızdan birkaç yıl sonra çıkan Benerci Kendini Niçin Öldürdü (1932) kitabındaki bir parça, edebiyatımıza yeni bir anlayış getiriyordu. Sözünü ettiğim parçada, güneşin doğuşu şöyle anlatılıyordu :

«Kalkuta şehrinin ufkunda güneş
yükseliyordu.
Atları ışıktan, miğferleri ateş
bir ordu
bozgun karanlığı katmış önüne
geliyordu.

Güneş yükseliyordu..

Kalkuta

Bunu beceremedik,

romantik kaçtı pek.

Şöyle diyelim :

«Baygın kokulu

koskocaman

masmavi bir çiçek

şeklinde sema

düştü fecrin altın kollarına...»

Bu da olmadı,

olacağı yok.

Benden evvel gelenlerin hepsi,

almuşlar birer birer,

tulû-u şemsi, gurub-u şemsi

tasvir patentasını.

Tulû-u şemsin, gurub-u şemsin

okumuşlar canına..

Bu hususta yapılacak iş

söylenecek söz

kalmamış bana.

Buna rağmen

tekrar ederim ki ben:

Kalkuta'nın damları üstünde güneş

güneş gibi

yükseliyordu.

Bütün benzetmeleri bir yana atıp «Güneş, güneş gibi yükseliyordu» demek, edebiyatımıza yepyeni bir sanat görüşü getirmek demektir. Bizim, batan güneşi «akşamın avucunda kırılıp kalan kapı topuzuna», akşamı «suya kapanan bakır bir kalkana» benzeten «buluş»larımız iflâs etmişti. Benerci'nin yayımlanmasından dokuz yıl sonra, Orhan Veli, Garip'in önsözünde (1941) şöyle diyecektir :

Teşbih, istiare, mübalâa ve bunların bir araya gelmesinden meydana çıkacak bir hayal zenginliği, ümit ederim ki, tarihin aç gözünü artık doyurmuştur.

Ataç, 1936 da yayımlanan Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı üzerine yazdığı bir eleştirmede, Nâzım'ın «kendi getirdiği tarzın» artık çok kimseler tarafından anlaşıldığını, eserinin yerleştiğini, millî edebiyata mal edilmek üzere bulunduğunu

söylemiştir ki, bu, şairin sekiz yıl içinde kendini kabul ettirip şiir geleneğimize yeni bir halka eklediğini gösterir.

1933 te çıkmağa başhyan «Varlık» dergisinde yazan Ahmet Muhip ve Cahit Sıtkı, hece ölçüğünün du-raklarını atıp bu ölçüğü kendi içinde bir yenileşmeye yönelterek serbest nazma karşı son bir direnme gösterdilerse de, 1935 ten sonra yetişen kuşaklar (Fazıl Hüsnü Dağlarca, az sonra Orhan Veli ile arkadaşları ve daha sonra yetişenler) ölçülü nazmın her çeşidini bırakıp doğrudan doğruya serbest nazmı benimsiye-rek bu yeni çıkışı bir gelenek haline getirdiler. Bu yeni kuşaklar konu olarak başka temaları ele almaları, «hitabet» edasından uzaklaşıp daha düz bir söyleyişe yönelmeleri, «satır» ları merdiven biçiminde sıralayacak yerde klâsik şiirde olduğu gibi alt alta yazma-ları, hattâ son yıllarda anlamı dahi bir yana atmaları bakımlarından Nâzım'dan ayrılmışlarsa da, belli hiç-bir ölçüğe bağlı kalmamaları bakımından Nâzım çı-ğırını sürdürmüşlerdir. Bugün «şiir yazmak» denin-ce, serbest nazımdan başka bir şey akla gelmemek-tedir.

Nâzım, Falih Rifki Atay'ın deyimiyle «vesikasız ve delilsiz» olarak — hem de idam edilmesi isteğiyle — hapse atılınca kadar on yıl içinde 10 tanesi şiir, 3 tanesi oyun, 1 tanesi de Hitler Nazizminin otopsisini yapan bir inceleme olmak üzere 14 kitap yayınladı. Ayrıca, ekmeğe parası için, «Akşam» gazetesinde «Orhan Selim» takma adıyla fıkralar yazdı; Üç Saat ve Lüküs Hayat operetlerindeki şarkıların sözlerini hazırladı. O yıllarda bütün bu eserler rahatça basılıp satılıyor, içerlerinden seçilmiş parçalar okul kitaplarına giriyor, oyunlar İstanbul Şehir Tiyat-rosu'nda oynanıyor, tiyatroyu basmak kimsenin ak-lundan geçmiyordu. Ama o günlerin Türkiye'si Atatürk Türkiye'si idi. Hani şu «demokrat» Amerika'nın «dik-tatör» diye göstermeğe yeltendiği Atatürk'ün Türki-yesi... Atatürk bir eylem adamı olduğu kadar bir dü-şünce adamı idi. Kafa ezmekle düşünceyi ezilemiye-ceğini bilir, düşünceye düşünceyle karşı çıkılmasın-dan sportmence bir tad alırdı. Ve Atatürk, bütün ha-yatı boyunca ispat ettiği gibi, hem yürekli bir adam-dı, hem de kalbsiz değildi. «Nâzım Hikmet'in kendi sesi ile plâğa okuduğu Salkımsöğüt'ü dinlerken tath-tatlı dahşını» Falih Rifki Atay'ın tanıklığından öğre-niyoruz. Sanattan hoşlanıyor, sanatçıya değer veri-yordu.

Nâzım'ın hapiste olduğu yıllarda ise Türkiye artık Atatürk Türkiye'si değildir. Atatürk'ün bir yana

ittigi ne kadar iktidar düşkünlü ve devrim düşmanı varsa hepsi iş başı edilmiştir. Ortada yalnız tören-lerde meydana çıkarılan göstermelik bir Atatürk kalı-bı bırakılmış, fakat Atatürk ruhu, Atatürk ilkeleri, bir mânevî hapishanenin duvarları arkasına kapatıl-mıştır. İslâm Ansiklopedisi'nin Atatürk'e ayrılan 10. fasikülü yıllar yılı türü kuşularla çıkarılamamış, basılma sırası gelip geçtikten ancak sekiz yıl sonra yayımlanabilmiştir; yani ilkeler öldürülüp cansız bi-rer kalıp, sıkıca sarılmış sarmalanmış birer mumya haline getirildikten, ortada bir «Atatürk tehlikesi» (1) kalmadıktan sonra... Ve koca Ansiklopedi, bu eksik fasikülü yüzünden, kitaplıklarımızda yıllar yılı, «diş-leri düşmüş sırttan kalle-i sür» gibi durmuştur...

İkinci Dünya Savaşı'nın ve savaş sonrasının bu Türkiye'sinde tabutluklar, rutubetli bodrumlar, işken-celer, «esrarlı» ölümlerle ilgili haberler kulaktan ku-lağa yayılıyor, basımevleri yıkılıyor, gazete ve dergileri kapatılıyor, üniversite öğretim üyeleri mah-kemelere veriyor, beraat ettikleri zaman da kadroları kaldırılarak açıkta bırakılıyordu. Memleketin üstünde bu yıldırı havasını estiren iki başbakanın, Saracoğlu ile Peker'in, balolarda çekilmiş gülen re-simlerini gördükçe hep irkilmiş, nasıl gülebiliyorlar diye şaşmışımdır. Böyle bir hava içinde, Nâzım'ın adının bile anılması olanağı yoktu elbette. Yalnız Erzurum depremi dolayısıyla yazdığı Kara Haber şiiri «Tan» gazetesinde çıkabilmiş (2 Ocak 1940), on-dan sonra kara sessizlik, daha da yoğunlaşarak, sü-rüp gitmiştir.

Erzurum'da bir kuş var

Kanadında gümüş yok

dizeleriyle başhyan bu şiir de, halk edebiyatından nasıl yararlanılabileceği yolunda yeni bir ders olmuş-tur şairlerimize. Rıza Tevfik'le başlayıp Sabahattin Ali'nin, Ahmet Kutsi Tecer'in, benim ve daha başka-larının halk şiiri yolundaki denemelerimizin birer «nazire» olmaktan İleriye gitmediğini, bunların yaratıcılık sayılmıyacağını o zaman anladım. Nâzım, daha önce, Bayramoğlu manzumesinde de halk şiiri motiflerinden aynı yöntemle yararlanmıştı. Orhan Veli'nin :

Urumeli hisarına oturmuşum

Oturmuş da bir türkü tutturmuşum

diyen İstanbul Türküsü, Nâzım'ın bu denemelerinden sonra yazılmıştır. Deprem sırasında açılan yardım kampanyasına, «Kesemde verecek şeyim yok, ancak yüreğimden verebildim» sözüyle katılan Nâzım'ın bu şiiri :

Uyanıp kaçamadılar,
Kuş olup uçamadılar,
Açıldı kuyular kimse inemez,
Erzincan beygiri rahvandır amma
ölüler ata binemez,

Yan yana sırt üstü yatan ölüler.

dizeleriyle sona erer.

O korkunç baskı günlerinde herhangi bir nedenle tutuklanan sanat adamları ve yazarlar polis odalarında: «— Sen aruz vezni mi, hece vezni mi, yoksa serbest nazmı mı seversin?» diye sorguya çekiliyorlardı. «Aruz vezni» en gözde vezindi, çünkü Mehmet Akif o vezinle yazmıştı. Yakayı kurtarmak için «aruz»u sevmek zorunluğu vardı. Aynı odalarda yine sorarlardı: «— Sen Realizm taraftarı mısın, yoksa Hayalizm taraftarı mı?» Tutuklu sanat adamları «Hayalizm» den yana olduklarını bildirmek zorunda idiler. Ama dışardaki bütün şairler, bu gizli savaşta, polisin gözünün içine baka baka, sanki inat olsun diye, «serbest nazım» la yazmakta idiler. Serbest nazımla yazmanın vatan hainliği sayıldığı bu yıllarda şairlerimiz Atatürk üzerine ağıtlarını, Kurtuluş Sa-

vaşı ile ilgili şiirlerini (Üç Şehitler Destanı v.b.) hep serbest nazımla yazıyorlardı. Yine o yıllarda, şiirlerinde genellikle kişisel duygulanmalarını ön çizgiye alan ve ufak tefecik vücuduna büyük bir medeni cesaretin sığacağı hiç akla gelmiyen bir şairimizin, Cahit Sıtkı Tarancı'nın:

En yavuz evladı bu memleketin

Nâzım ağabey hapislerde çürür

dizeleriyle biten çok güzel bir şiiri gizlice elden ele dolaşiyor, ezberleniyordu. Sis'lerin, Tarih-i Kadim'lerin, Sabah Olursa'ların yazıldığı Abdülhamit günlerinin karanlığını yaşıyorduk.

Savaş bitmişti ama, baskı sürüyordu. Nasıl baskı yapılmasın ki, Nazi çizmesinden zar-zor kurtulan memleketi bu kez parayla satma hazırlığına başlanmıştı. Bu satışa o zamanlar Marshall yardımı adı veriliyordu. Bu «yardım» ın söz konusu olduğu günlerde yayımlanan bir karikatürde, başbakan Recep Peker'in penceresi önünde saz çalan Sam Amca, «Recebim, sarı lira vereceğim!» diye türkü söylerken gösteriliyordu. Recebim: «— İstemem» diyemiyordu, çünkü türkünün sonunda «Almazsan karakola gidece-

BİR ŞEY

II

Bir şey daha var yürekler acısı
Utandırır insanı düşündürür
Öylesine başka bir kalbağrısı
Alır beni tâ Bursa'ya götürür

Yeşil Bursa'da konuk bir garip kuş
Otur denmiş oracıkta oturmuş
Yüreciğinden bir türkü tutturmuş
Ne güzel şey dünyada hür olmak hür

Benerci Jokond Varan 3 Bedrettin
Hey kahpe felek ne oyunlar ettin
En yavuz evladı bu memleketin
Nâzım ağabey hapislerde çürür
(1947)

Cahit Sıtkı TARANCI

gim» tehdidi gizli idi. Meğer o günlerde, Nâzım Kurtuluş Savaşı Destanı'nı yazıyormuş; 1919 Eylülünde toplanan Sivas Kongresi'nde «İstanbul'dan gelen bazı zevat» ın yaptıkları teklife karşı Kongre'nin görüşünü kaleme almış :

«Hem İstanbul'daki Amerikan dostlarımız,
mandamız korkunç değildir,
diyorlar.

Cemiyetî Akvâm nizamnamesine dahildir,
diyorlar.»

Ve böylece, bin dereden su getirdi İstanbul'dan
gelen zevat.

Sivas, mandayı kabul etmedi fakat,
«Hey gidi deli gönlüm»
dedi,

«Akıllı, umutlu, sabırlı deli gönlüm,
ya istiklâl, ya ölüm!»
dedi.

Günün birinde, kulaktan kulağa acı bir haber
yayıldı :

— Nâzım hastaymış.

— Neymiş hastalığı?

— «Angine de poitrine», Lâtincesi «anginapektoris», kalb hastalığı yani.

Şair, ağızdan ağıza dolaşan bir şiirinin sonunda,
kalbini ve hastalığını şöyle anlatıyordu :

Şu on yıldan bu yana
benim fakir milletime ikram edebildiğim

bir tek elnam var,
bir kırmızı elma:
Kalbim.

Ne arterioskleroz,
ne nikotin,
ne hapıs.

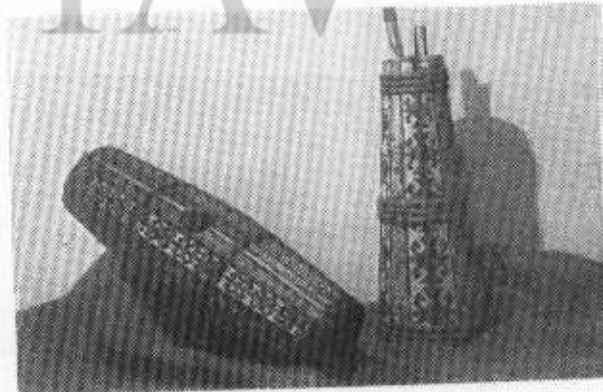
İşte bu yüzden doktorcuğum
işte bu yüzden
bende bu
anginapektoris.

Bunun üzerine, Nâzım'ı hapisten kurtarma kampanyası açıldı. İlkın «Vatan» gazetesinde olayı hukuk açısından ele alan bir dizi yazıdan sonra affı için hazırlanan bir dilekçeyi hemen bütün aydınlar imzaladı. Zamanın devlet başkanna, türlü yollardan, teker teker, ya da kurullar halinde, sözlü olarak da

ayrıca başvuruldu; fakat bir türlü «duyurulamadı». Aksi gibi, 1950 nin «seçim sath-ı-mâilî»ne girilmiş bulunuluyordu; üç beş oy, Türkiye'nin ancak birkaç yüzyılda bir yetiştirebileceği büyük bir şairden daha değerli idi. Beri yanda ise, «fakir milletine ikram edebileceği bir tek elması olan» bu şair hastaydı, doktor raporuyla çıkarılması gerekirdi. Ama bu şair «Ya istiklâl, ya ölüm!» diye konuşuyordu; Türkiye'nin petrollerini yok pahasına satmamıştı, madenlerini peşkeş çekme hazırlığına giriştiği duyulmamıştı, binlerce metrekairelik yurt toprağını «üs» adı altında yabancılara «işgal» ettirmemişti, devletin yargı hakkını elden çıkarmamıştı; bir de kalkmış, Kurtuluş Savaşı Destanı yazmıştı ve o tarihlerde af kampanyasına katılanlar, hapisten doktor raporlarıyla çıkmanın ancak yurt satıcılarının imtiyazı olduğunu bilmiyorlardı. Bunu kendisi de bilmediğinden, hükümetin tutumunu protesto için açlık grevine girdi. Hiç şakası yok, ölecekti. Hükümetin aldırış ettiği yoktu ama, aklı başında bütün aydınları bir telâştır aldı. Ötürse, büyük bir şiir hazinesi, daha yazılmadan yok olacaktı. Bunu kendisi de biliyordu. Daha önce yazdığı bir şiirde, ölümden korkmadığını bildirdikten sonra :

Ve yalnız
yarı kalmış bir şarkının acısını
toprağa götüreceğim

diye üzüldüğünü açıklamıştı. Fakat buna rağmen, haksız tutumu protesto için ölümü göze almıştı ve «yarı kalmış bir şarkının acısını toprağa götürecekti». Yurt satıcılarından işte bu noktada da ayrılıyordu. Onlar, bir tutumu protesto için, değil açlık grevi yapmak, sabah kahvaltılarında bile vazgeçememişlerdir; oysa, öseler toprağa leşlerinden başka götürecek şeyleri yoktu... Sanat ve düşünce dünyamızın o günlerdeki heyecanını, telâşını, üzüntüsünü anlatmak zor. Fişleme rejiminin bütün baskısına rağmen, şairler üç gün açlık grevine giriyor, kendisiyle tanışmayanlar çaresizlik içinde kıvrıyor; dostları, tanıdıkları

telgraflar çekiyor, hapishaneye gidip yalvarıyor; ihtiyar annesi, elinde kocaman bir «döviz» le, İstanbul sokaklarında tek başına gösteri yapıyordu. Şair, güç hal ile grevden vazgeçirilip Türk şiirinin gelecekteki büyük başarısı, dünya edebiyatındaki yeri kurtarıldı.

Nâzım ancak 1950 seçimlerinden sonraki genel aftan yararlanarak hapisten çıkabildi; General Sadık Aldoğan'ın deyişiyle: «Küçük hapishaneden çıkıp büyük hapishaneye girdi». Askerlik çağını çoktan geçirmiş olduğu halde, kısa bir süre sonra askere çağırıldı. C.H.P. nin oyunları bitmiş, bu sefer de D.P. nin oyunları başlamıştı. Kimi yazarlarımızın (Nadir Nadi, Falih Rıfkı Atay) belirttiğine göre, kim vurduya getirilip öldürülecekti. Nefsini korumak için meşru savunma hakkına başvurmaktan başka çıkar yol kalmamıştı. İnsan Hakları Bildirisi'nin ve Anayasa'nın tanıdığı «yaşama hakkı» nı kullanmak için kaçtı. O günden sonra Türkiye'de adının anılması olanağı kalmadı, fakat Türk aydınının içinde gizli bir nabız gibi attı durdu ve «otuz kırk dilde basılan yazıları», dünyanın dört-bir bucağında, Türk şiirini tek başına temsil eden bir bayrak gibi dalgalandı. Türkiye'de ise ancak öldüğü günlerde bir iki fıkra yazarı çekine çekine adını andı ve yurt özlemini anlatan Vapur şiiri yayımlanabildi :

Bir vapur geçer Varna yönünden,
uy Karadeniz'in gümüş telleri!

Bir vapur geçer Boğaz'a doğru,
Nâzım usullacak okşar vapuru,
yanar elleri.

1964 Ekiminden bu yana da «Yön» dergisi, medeni bir cesaretle, şairin eski ve yeni şiirlerinden bazıları- nı yayımlamağa girişti, «Kurtuluş Savaşı Destanı'nı da gerçekten güzel bir baskı ile gün ışığına çıkardı.

«Anadolu'nun okuma yazma bilmiyen köylüleri için yazdığını» söyleyen şairin ölümlü dünyada son dileği şudur :

Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni:
Hasan Beyin vurduğu

ırgat Osman yatsın bir yanımda,
ve çavdar dibinde toprağa çocuklayıp

kırkı çıkmadan ölen şehit Ayşe öbür yanımda.

Bunu bir vasiyet olarak değerlendirmemiz gerekir,

Sanatını halktan alıp halka vermek temeli üzerine kuran Nâzım, halka seslenebilmek için ilk iş olarak halkın dilini incelemeye girişmiştir. Onun, Türk çeyi en iyi kullanan şair olmasının sırrını, yakın dostu Valâ Nureddin'e gönderdiği bir mektubun şu satırlarında bulabiliriz :

Türkçenin yeni seslerini, sırlarını arıyorum
Türkçe üzerinde laboratuvar araştırmaları yapıyorum.

Kendinden önceki kuşakların halktan uzak, yapma bir yazı diline bağlılık göstermelerine karşı olan tutumunu da, Yakup Kadri için yazdığı bir dergide şöyle anlatır :

Sen şiirin asil kamusuyla konuşuyorsun,
ben asaletten anlamam,

Şapka çıkarmam senin konuştuğun dile,
düşmanıyım asaletin
kelimelerde bile.

Edebiyat alanında Türkçeden başka dille tek bir satır yazmamış olan Nâzım, Türk dilli üzerindeki görüşünü şöyle anlatır :

Çocuklarınıza Türkçe okutmak,
öğretmek, sevdirmek onlara

dünyanın en diri, en taze dillerinden
birini,

kendi dillerini,
güzel şey,
büyük şey.

«Dünyanın bu en diri, en taze dilinin halkın ağ-
zında yaşayıp da Nâzım gelinceye kadar daha yazıya
geçmemiş olan bir çok söyleyiş biçimlerini ilk ola-
rak onun şiirlerinde gördük:

Oysaki onlar, bu toprağı...

(Bugün, halbuki yerine daha yeni yeni kullanılma-
ğa başlanan oysaki sözünü, Nâzım tâ 1936 da bulup
ortaya çıkarmıştı.)

Bizim oraların güneşi gibi aydın...

Gün ağardı ağaracak...

Yalnız dil üzerine değil, halk şiirinin tekniği üze-
rine de eğiliyor, onu yeni biçimler içinde kendi şiiri-
ne sindirmeğe çalışıyordu. Yukarda sözünü ettiğim
Makinalaşmak şiirindeki :

Trrrum!

Trrrum!

Trrum!

Trak tiki tak!

Makinalaşmak

istiyorum.

parçasında görülen ses taklitleri üzerinde konuştuğu-
muzda, bana, bir İstanbul halk türküsündeki :

Lâma da lâm, cıma da cim

aman kocacım.

dizelerini hatırlatmıştı.

Yazılarım otuz kırk dilde basılır,

Türkiyemde Türkçemle yasak.

diyen şairin Türkiye'de yayımlananlar dışında kalan
ve «otuz kırk dilde basılan» yazılarını göremediğim
için, onlar üzerine ne yazık ki herhangi bir şey diye-
miyeceğim.

DÜŞMAN

Onlar ümidin düşmanıdır sevgilim.

Akar suyun,

meyva çağında ağacın,

Serpilip gelişin hayatın düşmanı.

Bursa'da havlucu Recep'e,

Karabük fabrikasında tesviyeci Hasan'a düşman;

fakir köylü Hatçe kadına,

ırgat Süleyman'a düşman;

sana düşman,

bana düşman,

düşünen insana düşman.

Vatan, ki bu insanların evidir,

Sevgilim onlar vatana düşman.

Nâzım HİKMET

Gözüme altın bir damla gibi akan
yıldızın ışığı

ilkönce

boşlukta

deldiği zaman karanlığı,

toprakta göge bakan
bir tek göz bile yoktu...

Yıldızlar ihtiyardılar,

toprak çocuktu.

Yıldızlar bizden uzaktır,

ama ne kadar uzak,

ne kadar uzak...

Yıldızların arasında toprağımız ufaktır,

ama ne kadar ufak,

ne kadar ufak...

Ve Asya ki

toprakta beşte birdir,

Ve Asya'da

bir memlekettir Hindistan,

Kalkuta Hindistan'da bir şehirdir,

Benerci Kalkuta'da bir insan...

Ve ben

haber veriyorum ki size:

Hindistan'ın

Kalkuta şehrinde bir insanın

yolu üstünde durdular.

Yürüyen bir insanı

zincire vurdular,

Ve ben

tenezzül edip

başımı ışıklı boşluklara kaldırmıyorum.

Yıldızlar uzakmış,

toprak ufakmış

umurumda değil,

aldırmıyorum...

Bilmiş olun ki benim için

daha hayret verici,

daha kudretli,

daha esrarlı ve kocamandır:

yolu üstünde durulan,

zincire vurulan:

İ n s a n !

HALK.... DOĞRUDAN DOĞRU YA HALK....

Yaşar
TEVFIK

«Ben sanat halk içindir anafikri etrafında topluyorum bütün çalışmalarımı...» Gazeteci, ressam, fotoğrafçı Otyam son gezilerinin ürünlerini Alman Kitaplığında sergiledi. Buna yalnız bir fotoğraf sergisi denemez. Halk ozanlarının deyişleri de eklenmiş «İnsan Manzaraları» na... Böylece halk bütün gerçekliği ile belirmiş sergide. Deyişle, derdiyle, acısıyla, sorunlarıyla...

Otyam'ın «İnsan Manzaraları»nda, doğumdan ölüme kadar bizim toprağın insanlarıyla birlikte, Afganistanın, İranın ve İtalyanın insanları da canlanmış. Kızamıktan, halı yerine çile dokuyan kadınlara kadar...

Otyam «bu sergiyi bir sanat yapıtları gösterisinden çok bir «gerçek» gösterisi için hazırladım» diyor.

Sanatçı bütün çabalarında halka doğru eğilimin nedenlerini şöyle açıklıyor: «Çalışmalarım özünü halk meydana getiriyor, okurlarım, dostlarım, yazar arkadaşlarım bu anlatım tarzımın nereden geldiğini soruyorlar... Karşılığı basit. Türkler, halk deyişleri, yalana kaçmadan olduğu gibi anlatım. Fotoğraflarda da, röportajlar da da, yaptığım resimler de de bu böyle. Sanat halk içindir anlayışı içindeyim ve sanatı bir anlatım aracı olarak görmekteyim. Halkın yararı için bir anlatım aracı.»

Fikret Otyam sanatına bu yönü veren nedenlerin başında içinden çıktığı bölgenin ve küçük küçük yaşantısının büyük etkileri olduğunu belirtiyor: «Benim babam tek eczanesi olan bir kasabanın eczacısı idi. Yemen savaşlarında on yıl eczacı olarak çalışmış ve daha sonra bu eczaneyi açmıştı. Küçüklüğüm bu Taşra eczanesinde geçti. Savaş yıllarıydı. Halk sıtmadan kırılıyordu. Onların doktorsuzluktan kasaba sokaklarında öldüklerini gördüm. Nicelerinin parasızlıktan ilaç alamadıklarına tanık oldum, küçük kalbimle ta ozamandan onların içinde olduğumu, onlardan olduğumu, onların acılarının benim acılarım olduğunu hissettim. Hele bir doktor vardı. Suyu ilaç diye köylüye verip para alıyordu. İlaç şişesini kafa-

sına fırlattım. Bütün yaşantım o ilğiden uzak kişiler arasında geçti. Belki çalışmalarına yön veren ilgi buradan geliyor...

Sanatçının sergisi büyük bir ilgi gördü. Genç yaşlı bir çok Ankaralı boş bırakmadı sergiyi. Fotoğraflardan büyük bir kısmı satılmış. Beş tanesini Millî Eğitim Bakanlığı almış, bir kısmını da Köy İşleri Bakanlığı...

«Kirven Hallarımı aynı böyle yaz Rivayet samir belki...»

Bu adı taşıyan fotoğraf satıldığında Diyarbakırın Çermik Kaymakamlığı eliyle Haraba Mezraında yaşayan köylülere gönderilecek.

Bir maden işçisinin kömür karası fotoğrafı ise Donanmaya Yardım Kampanyasına adanmış... Bir kömür işçisi karabahtıyla cap canlı. Fotoğrafın üzerinde Orhan Veliden şu satırlar: «Yüz Karası değil, kömür karası...»

Serginin anılar defterini karıştırıyoruz: İlk sayfadan Otyamın çocukları şunları yazmışlar içiş bütçüş yazılarıyla:

«Sevgili babacığım söz veriyoruz, senin gibi olacağız. Çocukların...»

Millî Eğitim Bakanı da aynı sayfaya «Çocuklar senin gibi olacak. Demek Türkiye daha üç başarılı insan kazanacak, ne mutlu...»

Anadolu insanlarını bir daha gördüm.» diye yazmış...

Sunullah Arısoy'un yazdıkları da kısa:

«Ne diyeyim Otyam Allahından bulasın...»

Sergi 21 Mayıs'tan 31 Mayıs'a kadar açık kaldı. Gerçekten inanmış bir sanatçının yapıtlarının gücüllüğü bir kere daha ispatlanmış oldu bu sergiyle. İsterse sanat için çıkmasın ortaya, halk için düzenlenmiş, halk için hazırlanmış olması bu serginin başı için yeterli bir nedendi...

İsmet İnönü sergiyi gezerken «60 kuruş için» adı kömür işçisinin fotoğrafı önünde şöyle dedi: «İşçilerimiz arasında tabiatı en yumuşak olanı maden işçileridir.»

Otyam ilerisi için büyük ümitler besliyor. Bütün amacı şimdilik bir 16 lık kamera sahibi olmak.

«Ama nerede» diyor Sanatçı kamera için: Kazancımız çoluk çocuğun yaşamasına gidiyor.»

Ayrıca bir de oyun yazıyor Otyam. Adı «Topraksızlar ve Mayın» Konusu ise adından belli. Topraksızlığın sebep olduğu bitmez sorunlar...

Sonuç olarak biz Otyamı kendisi ne kadar «bir iddia taşıyorum» derse desin, başarılı bulduk. «Halk için halka doğru» deyişi ise bu başarının temel kaynağı. Sanatçıyı kutlarız...

sosyal adalet

OKUYUCULARINA

Aylık «Sosyal Adalet» birinci yılını doldurmuş bulunmaktadır.

Sosyal Adalet'in belki de en önemli özelliği ortak bir ürün olmasıdır.

Okuyucularımız Sosyal Adalet'e abone yazılmakla bu çabaya daha geniş ölçüde katılmış olacaklardır.

Bunu sağlamak bakımından ikinci yılımızda bir abone kampanyası açıyoruz.

BU KAMPANYAYA KATILINIZ.

Sosyal Adalet'in yıllık abonesi 24, altı aylık abonesi 12 liradır. Abone yazılmakla hem derginin mali kaynaklarını güçlendirecek, hem de onu % 20 ucuza almış olacaksınız.

Ayrıca, 15 haziran 1965 gününe kadar abone yazılacak okuyucularımıza Sosyal Adalet'in 12 aylık birinci yıl koleksiyonunu uygun koşullarla edinmek olanaklarını sağlıyoruz.

Hem abone yazılmakla, hem de Sosyal Adalet'in ilk 12 sayısını edinmek isteyen okuyucularımız, dergimiz adresine yıllık abone bedeli olarak 40, altı aylık abone bedeli olarak 30 lira göndermelidirler.

Ayrıca, haftalık Sosyal Adalet dergileri (18 sayı) ciltsiz 15, ciltli 20 liradan. Aylık Sosyal Adalet dergileri (12 sayı) ciltli 25 liradan ve cilt kapakları 5 liradan satışa çıkarılmıştır.

Eski sayıların her biri 250 kuruş karşılığında dergimiz adresinden sağlanabilir.

SOSYAL ADALETE ABONE OLUNUZ.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGILERLI
DEGERLENDIRIN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

Basın A 5206/8283

sosyal adalet aylık siyasi fikir dergisi
Yıl: 2 Sayı: 15

İmtiyaz Sahibi : Cemal Hakkı SELEK

Yazı İşleri Müdürü : Abdullah NEFES

Yazı Kurulu Başkanı : Prof. Sadun AREN

Yönetim Yeri : Selânik Caddesi 28/1 Kızılay-ANKARA

Kısa Adres : P.K. 193 Yenışehir-ANKARA

FİATİ : 250 KURUŞ

Yıllık abone 24, 6 aylık 12 Liradır. İlan - Reklam ücreti
özel anlaşmaya bağlıdır.

Dizilip basıldığı yer : Başnur Matbaası - Konya Sokak ANKARA

sosyal

adalet

**SOSYAL
ADALET
YAYINLARI**

DÖRDÜNCÜ

KİTABINI

SUNAR

KAPİTALİZM

DÜN

BUGÜN

Yazan :

**Muarice
Dobb**

**SOSYAL ADALET
YAYINLARI**

1

ÖHHÖÖÖ

HÜSEYİN KORKMAZGİL

(MİZAH HİKÂYELERİ)

3 - LİRA

2

AZGELİŞMİŞ ÜLKELER

VE

İKTİSADİ KALKINMA

MUARİCE DOBB

3 LİRA

3

KALKINMA YÖNTEMLERİ

OSKAR LANGE

2 LİRA

15 Haziran 1965 de Çıkacak Olan Kitaptan
Bazı Ara Başlıklar

- Kapitalizm Nedir
- Kapitalizm Nasıl Doğdu
- Rekabet Ve Tekel
- Düşen Kâr - Haddi ve Emegın Payı
- İktisadî Buhranlar